



Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta  
**Katedra primární pedagogiky**

## **Diplomová práce**

**Proměny pojetí dítěte a dětství**

**Transformation of child and childhood**

|                            |                                 |
|----------------------------|---------------------------------|
| Vedoucí diplomové práce:   | Doc. PhDr. Eva Opravilová, Csc. |
| Autor diplomové práce:     | Bc. Dana Petráková              |
| Studijní obor:             | Pedagogika předškolního věku    |
| Forma studia:              | kombinovaná                     |
| Dokončení diplomové práce: | listopad 2012, Praha            |

## Poděkování

Děkuji především paní Doc. PhDr. Evě Opravilové, CSc. za odborné vedení a laskavou trpělivost s jakou mi pomáhala najít správnou cestu.

Chtěla bych poděkovat rodičům i prarodičům z obou mateřských škol, kteří byli ochotni se podělit o své vzpomínky, pocity a názory.

Děkuji své rodině za podporu, shovívavost i pomoc.

### Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Proměny pojetí dítěte a dětství vypracovala samostatně, s využitím uvedených pramenů a literatury a dalších odborných zdrojů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného, nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Podpis:.....

## **Abstrakt:**

Obsahem diplomové práce je zamyšlení se nad otázkou, zda změny v edukačním systému vedou ke změnám v pohledu na dítě a dětství a nakonec i ke změnám samotného dítěte. Teoretická část je zaměřená na studium odborných, historických i současných dokumentů, týkajících se institucionální výchovy dětí. Praktická část zkoumá subjektivní názory rodičovské veřejnosti. Dále pak pomocí řízených rozhovorů učitelky s dětmi zjišťuje zájmy a pocity dnešních dětí v mateřské škole. V závěru, na základě získaných poznatků v teoretické části, určit prvky a události, které pravděpodobně ovlivnily změny v názoru na dítě a přístup k němu.

Analýzou získaných informací z praktické části, porovnáním subjektivních názorů rodičů i dětí a vyvozením závěrů z těchto poznatků odpovědět na otázku, zda se dnešní generace dětí liší od generace svých rodičů a prarodičů.

## **Klíčová slova:**

Dítě, dětství, institucionální výchova, předškolní vzdělávání, mateřská škola, učitel, rodina, specifické potřeby, pedagogika předškolního věku.

## **Abstrakt**

In the content of the dissertation we aim to think of the question if the changes in educational system do influence the point of view on a child, childhood and child itself.

The theoretical part is focused on the research of special, historical and present documents, concerning institutional children education.

The practical part examines the subjective opinion of parental public. Subsequently, thanks to the controlled dialog between the teacher and the children, it provides interests and feelings of contemporary children in nursery schools.

In conclusion, from the gained information in theoretical part, we would like to determine the elements which have probably influenced the child opinion changes and its approach.

Due to the obtained information analysis and the subjective parental and children opinion comparison, we tried to answer the question how the nowadays children differ from their parents' and grandparents' generation.

## **Key Words**

Child, childhood, institutional education, preschool education, nursery school, teacher, family, specific needs, pedagogy of preschool age.

## Obsah

|           |  |           |
|-----------|--|-----------|
| <b>1</b>  | <b>Úvod.....</b>   | <b>7</b>  |
| <b>2</b>  | <b>Teoretická část.....</b>  | <b>9</b>  |
| 2. 1.     | pohled na dítě v období vzniku prvních opatření.....                                 | 9         |
| 2. 2.     | pohled na dítě v období vzniku německých Kindergarten.....                           | 11        |
| 2. 3.     | pohled na dítě v období vzniku první české mateřské školy.....                       | 13        |
| 2.4       | pohled na dítě v druhé polovině 19. stol. ....                                       | 16        |
| 2. 5.     | pohled na dítě v 1. polovině 20. století.....  | 18        |
| 2. 6.     | přístup k pedagogům, který ovlivňoval institucionální výchovu.....                   | 19        |
| 2. 7.     | pohled na dítě v období pedagogické reformy v 1. pol. 20. stol. ....                 | 21        |
| 2. 8.     | pohled na dítě z hlediska systematického vzdělávání.....                             | 23        |
| 2. 9.     | pohled na dítě v období změn společenského klimatu v r. 1945.....                    | 24        |
| 2. 10.    | pohled na dítě v období normativní výchovy v r. 1948.....                            | 25        |
| 2. 11.    | pohled na dítě v období socialismu v r. 1958.....                                    | 27        |
| 2. 12.    | pohled na dítě v období vzniku nového školského zákona v r. 1960.....                | 28        |
| 2. 13.    | pohled na dítě, vzdělávané podle jednotného programu výchovné v r. 1983.....         | 29        |
| 2.14.     | pohled na dítě v období společenských změn v r. 1989.....                            | 31        |
| 2.15.     | pohled na dítě v období porevolučního vzdělávání v mateřských školách.....           | 33        |
| 2.16.     | pohled na dítě v období vzniku Rámcově vzdělávacího programu.....                    | 34        |
| 2.17.     | pohled na dítě v období vzniku školského zákona v r. 2005.....                       | 36        |
| 2.18.     | pohled na dítě v r. 2012.....  | 37        |
| 2.19.     | pohled na současné dítě z hlediska odborníků.....                                    | 39        |
| 2.20      | Shrnutí teoretických poznatků.....   | 40        |
| <b>3</b>  | <b>Praktická část.....</b>   | <b>42</b> |
| 3.1.      | Problém.....   | 42        |
| 3.2.      | Cíl výzkumu.....   | 42        |
| 3.3.      | Dílčí cíl.....   | 42        |
| 3.4.      | Hypotéza.....  | 42        |
| 3.5.      | Dílčí hypotéza.....  | 42        |
| 3.6.      | Metody výzkumu.....  | 42        |
| 3.7.      | Postup práce.....  | 42        |
| <b>4.</b> | <b>Výzkumná část.....</b>  | <b>46</b> |
| 4. 1.     | první část výzkumu - názory rodičů MŠ Sedlčanská.....                                | 46        |
| 4.1.2.    | Výsledky analýzy.....  | 55        |
| 4. 2.     | druhá část výzkumu – názory rodičů ZŠ a MŠ Koloděje.....                             | 56        |
| 4.2.1.    | Výsledky analýzy.....  | 79        |
| 4.3       | třetí část výzkumu interview s dětmi v ZŠ a MŠ koloděje.....                         | 81        |
| 4.3.1.    | Analýza a zhodnocení řízeného rozhovoru s dětmi.....                                 | 87        |
| 4. 4.     | čtvrtá část výzkumu – výsledky porovnání u obou skupin rodičů a současných dětí...89 |           |
| 4. 5.     | pátá část výzkumu - názory rodičů na dnešní děti.....                                | 91        |
| 4.5.1.    | diskuse.....   | 92        |
| <b>5</b>  | <b>Závěr.....</b>  | <b>94</b> |
| 5.1.      | Cíl výzkumu.....   | 94        |
| 5.2.      | Dílčí cíl 1.....   | 95        |
| 5.3.      | Hypotéza.....  | 95        |
| 5.4.      | Dílčí hypotéza.....  | 96        |
| 5.5.      | Reflexe výzkumu.....   | 96        |
|           | Doslov.....  | 98        |

|                                 |     |
|---------------------------------|-----|
| seznam literatury.....          | 100 |
| seznam časopisů.....            | 101 |
| seznam fotografií.....          | 101 |
| seznam internetových adres..... | 102 |
| seznam obrázků.....             | 102 |
| seznam grafů.....               | 102 |
| seznam tabulek.....             | 104 |
| seznam příloh.....              | 104 |

*Motto:*

*Aby se dítě vyvinulo v člověka  
takového, jaký má být, je třeba,  
aby dělalo to, co je činí šťastným.*

*J. J. Pestalozzi*

# 1 Úvod

Dětství považujeme za nejpříjemnější a nejradostnější část lidského života, na kterou v dospělosti rádi vzpomínáme. Vzpomínáme na krásné zážitky, můžeme je mít spojené i s určitou vůní, která nějaký příjemný zážitek provázela. Pamatujeme si ale i křivdy, které se nám staly a zůstaly navždy otištěné v naší paměti. Dětství v současnosti vnímáme jako bezstarostnou dobu her a dětské nevinosti. Jako jednu z nejdůležitějších částí našeho života. V tomto období se formovala naše dětská duše, naše osobnost, utvářeli jsme své názory a učili se zaujímat různé postoje k událostem kolem nás. Vybojovávali jsme si postavení v rodině, ve školce i ve škole. Nacházeli jsme a ztráceli kamarády a učili se vyhrávat i prohrávat.

Ne vždy však bylo dětství takto vnímáno. Pohlíželo se na ně jako na nutné zlo, na období, které je nutné přečkat. Dítě nebylo vždy bráno jako právoplatný člen společnosti, který má nárok na city, pozornost a který má své potřeby.

S vývojem společnosti se vyvíjel i názor na dítě a dětství. Postupně se dítěti věnovala čím dál větší pozornost, stalo se objektem pozorování, vzdělávání a výchovného působení. Měnil se přístup k dětem i k dětství, měnily se i metody výchovy a domníváme se, že následkem toho se měnily i děti samotné.

V současnosti, se stoupajícími nároky na vzdělávání dětí, na jejich schopnosti a dovednosti, stoupají také nároky na volný čas dětí. Čím dál mladší děti dokážou naprosto bravurně ovládat moderní technologie, které se stávají přirozenou součástí jejich života. Na druhou stranu, podle průzkumů týkajících se dětí předškolního věku, klesá úroveň pohybových dovedností dětí, mají problémy s komunikací, s výslovností, se soustředěním, vzrůstá dětská agresivita. Stále častěji se u dětí objevují vývojové potíže jako např.: dyslexie, dysgrafie, dyslalie, dyskalkulie atd. . .

Nezbývá, než si začít klást otázky:

„ Co způsobilo změny ve výchově a vzdělávání dětí?“

„ Jaké dětství zažívali rodiče a jaké dětství prožívají jejich děti?“

„ Jsou dnešní děti chytřejší, zralejší než jsme byli my?“

„ Mají děti ještě čas si hrát?“

Abychom našli odpovědi na tyto otázky, studovali jsme odborné články, vztahující se k předškolnímu vzdělávání od jeho počátku až do dnešní doby. Sledovali jsme edukační změny v institucionální výchově dětí i změny ve společnosti, které výchovu dětí během let ovlivňovaly. Hledali jsme osobnosti, které se o tyto změny zasloužily, zkoumali jsme způsob jejich zásahu do výchovy a vzdělávání dětí předškolního věku. Snažili jsme se najít pohnutky, které je ke změnám v oblasti předškolní výchovy motivovaly.

V praktické části jsme se formou ankety pokusili zmapovat dětství dnešních rodičů, jejich subjektivní vzpomínky, pocity, zájmy a povinnosti tak, jak si je pamatují z vlastního dětství a porovnat je s jejich pohledem na dětství a výchovu vlastních dětí. (*například: „ Jak si hrály děti ve volném čase dříve, jak si hrají dnes, Kolik měly volného času, jaké měly povinnosti v domácnosti, kolik času a jak trávily se svými rodiči, prarodiči. Ptali jsme se rodičů i na to, jak vnímají povahu dnešních dětí, jaké podle jejich názoru jsou?“*).

Zkoumali jsme názory rodičů v mateřské škole Sedlčanská v Praze 4 a později jsme je srovnávali s názory rodičů a s názory dětí v mateřské škole v Kolodějích v Praze 9.

Odpovědi rodičů jsme podrobili analýze, abychom mohli potvrdit, či vyvrátit domněnky, že se pohled na děti i jejich výchova během času měnily.

V poslední části výzkumné etapy jsme formou individuálních řízených rozhovorů dětí s učitelkou sledovali pocity, zájmy a povinnosti dnešních dětí v mateřské škole Kolodějích. Věk dotazovaných dětí v mateřské škole byl 3,5 – 6, 3/4 let.

Abychom mohli porovnat odpovědi dětí s odpověďmi rodičů a zjistit, jestli jsou mezi nimi nějaké rozdíly a pokud ano, tak jaké, ptali jsme se dětí např.: na jejich oblíbenou hračku, kolik navštěvují mimoškolních aktivit, kterou část programu v mateřské škole mají nejraději, kterou nemají rádi a jakým způsobem se jim rodiče věnují.

V závěrečné fázi jsme se analýzou všech získaných informací snažili zjistit, jestli konkretizované prvky a události, které měly zásadní vliv na změny ve výchově dětí a pohledu na ně, měly vliv i na děti samotné. Porovnáním odpovědí rodičů jsme hledali odpověď na otázku, zda vnímají změny v prožívání dětství svém a svých dětí, jsou-li podle jejich názoru dnešní děti jiné, než byli oni a pokud se domnívají, že ano, jestli tedy změny v edukačním systému signalizují i změnu dítěte samotného.



## 2 Teoretická část

V teoretické části jsme se zabývali otázkou, zda je možné najít prvky a události, které měly vliv na změnu pohledu na dítě a dětství a zda změna výchovného prostředí působila i na změnu dítěte samotného. Hledali jsme události i osobnosti, které by mohly mít vliv na změny pohledu na dítě a dětství a mohly by zapříčinit zásadní změnu v edukačním systému. Studium odborných článků jsme zahájili v období, kdy, podle našeho názoru, byly položeny základy institucionální výchovy, tj. v roce 1832. Tehdy byla založena první opatrovna v Čechách a počala se psát historie současných mateřských škol.

### 2. 1. pohled na dítě v období vzniku prvních opatroven

V první polovině 19. století se výchova dítěte soustřeďovala spíše na péči ošetřovatelskou, než na pochopení samotného jedince. Dítě bylo stále ještě vnímáno jako majetek rodičů. Jak ve svém článku „*Dítě a dětství v historickém vývoji*“ (uveřejněném v odborné publikaci Univerzity Karlovy: *Dítě předškolního věku dříve a dnes*, str. 14) píše K. Rýdl, jednalo se o tzv.

...*“domácí výchovný absolutismus. Míra vychování dítěte byla posuzována podle toho, jak se dovedlo přizpůsobit dospělým.”*

Abychom si mohli učinit představu, jak se s dětmi na počátku 19. stol. zacházelo, uvádí Rýdl vzpomínku spisovatele J. Medka, kterou mu vyprávěl jeho dědeček:

*„ Matka, než odešla do práce, mu svázala nohy a ruce v zápěstí, ruce musel přeložit přes kolena, sednout do kozlíku a matka mezi provazy protáhla kůl, aby se nemohl hýbat a ničeho sám doma neprovedl.“ (J. Medek: Co nám tatínek vypravoval, Praha 1930, str. 15)*

Myšlenka péče o dítě mimo rodinu vznikla ze snahy pomoci dětem z nejchudších vrstev. Jejím úkolem bylo obstarat těmto dětem alespoň jedno teplé jídlo denně, zajistit jim pořádné oblečení a umýt je. Zaměstnanost matky, nebo otázka socializace dítěte nebyla v této době prvořadá. Opatrovny měly nejprve funkci sociálně-pečovatelskou, postupně se začaly uplatňovat i funkce výchovné a vzdělávací. Je zajímavé, že v opatrovnách jako vychovatelé figurovali většinou muži,

což se projevilo i na přístupu k dětem. Vládl zde přísný řád a vyžadovala se bezpodmínečná kázeň. Pokud se v opatrovně vyskytly ženy - vychovatelky, tak jen sporadicky. Neměly žádné vzdělání ani kvalifikaci. Většinou to byly starší dámy v malých vesnických zařízeních.

Za jednu z prvních významných osobností zabývajících se předškolní výchovou, považujeme učitele **Jana Vlastimila Svobodu**, který byl vybrán v konkurzu jako první správce a učitel v Praze, v Opatrovně Na Hrádku, založené v r. 1832.



*Foto č. 1: učitel 1. opatrovny Na Hrádku - J. V. Svoboda*

*<http://cs.wikipedia.org>*

Ústav byl soukromý, dotovaný z dobrovolných darů.

Kapacita opatrovny byla až 300 dětí na jednoho učitele, který zde pracoval společně s manželkou jako pomocnicí. Pečovalo se zde o děti ve věku 2-5 let, šest dní v týdnu.

Nejpodstatnějším znakem opatrovny Na Hrádku však bylo, že se zde děti učily mateřským jazykem, což souviselo s tím, že skutečnými patrony opatrovny Na Hrádku byli občané z Podskalí.

Výchovné plány Opatrovny Na Hrádku se měly původně řídit návodem Vídeňské školy. Nejvíce času v režimu dne zabíralo náboženství, děti byly v opatrovně čtyři hodiny dopoledne a čtyři hodiny odpoledne (viz příloha č. 1: ukázka režimu v opatrovně podle L. Chimaniho). Takový režim zřejmě novému učiteli nevyhovoval, a tak zpracoval zcela osobitý výchovný program s názvem:

***„Školka, čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybroušení rozumu a zušlechťení srdce s navedením ke čtení, počítání a rejsování pro učitele, pěstouny a rodiče.“*** (J. V. Svoboda, poprvé vyšlo v r. 1839)

Při tvorbě programu vycházel z anglické, francouzské i německé praxe. Také z domácí tradice

a idejí J. A. Komenského. Svobodova koncepce byla zcela původní. Jednalo se o metodiku pro pedagogy (viz příloha č. 2 - *názorná ukázka práce učitele z knihy Školka – cvičení 1*), která obsahovala cvičení, přísloví, pořekadla, mravní ponaučení a další materiály pro práci s dětmi. Děti rozdělil do dvou tříd podle věku, aby je mohl přiměřeně zaměstnávat a vyučovat. Metodika se zabývala i zaměstnáváním menších dětí, které původně v době (podle francouzského vzoru), kdy starší děti pracovaly s učitelem, polehávaly na lehátku. Svoboda chtěl vyzdvihnout vzdělávání a výchovu dětí nad dosud preferovanou pečovatelskou funkcí institucí.

Svým prvním zpracováním obsahů a metod předškolní výchovy se stal průkopníkem a zakladatelem veřejné předškolní výchovy. Hlavním motivem jeho působení na předškolní děti byla výchovná stránka, přičemž dbal na rozmanitost a pokud možno i přiměřenost možnostem a dovednostem dětí. Zařazení výuky čtení, psaní a počítání se nám může zdát pro malé, dvou až pětileté děti trochu neadekvátní a náročné, ale na druhou stranu to zřejmě také bylo jediné vzdělání, které se chudým dětem dostalo.

**Svoboda chtěl překonat dosavadní způsob péče o děti předškolního věku. Vnímal dítě jako myslící bytost, kterou je potřeba rozvíjet a poskytnout jí přiměřeným způsobem, alespoň základní vzdělání. Dětství bral jako životní etapu, ve které mají být položeny základy pro budoucí život dítěte.**

## **2. 2. pohled na dítě v období vzniku německých Kindergarten**

Další osobou, která měla významný vliv na změny v institucionální výchově dětí, byl pruský reformátor Friedrich Fröbel. Nesouhlasil se systémem, který kopíroval školní vyučování a jako hlavní výchovný prostředek propagoval hru.

V roce 1840 otevřel v Blankenburgu „Kindergarten“, neboli „*Dětskou zahrádku*“.

Šlo o komplex zařízení, kde byly herny pro děti a ústav pro vzdělávání opatrovnic. Byl také tvůrcem didaktických pomůcek<sup>1</sup>, didaktických her a souboru pohybových her s hudebním doprovodem.

---

<sup>1</sup> Vymyslel např. didaktickou pomůcku tzv. Fröbelovy dárky - dřevěné hranoly, kužely, koule, které měly děti motivovat ke hře, rozvíjet jejich fantazii a manipulační dovednosti

První německá mateřská školka byla otevřena ve Spálené ulici v Praze, ze začátku jen pro zámožné, později i pro nemajetné občany.



Friedrich Fröbel.

**Foto č. 2: pruský reformátor Friedrich Fröbel**  
<http://cs.wikipedia.org>

Domníváme se, že pro potřeby českých dětí byly „Kindergarten“ zcela nevhodné. Vzhledem k tomu, že zde výuka probíhala pouze v německém jazyce, byly děti, které německy neuměly, odsouzeny jen sledovat co se děje, ale ničeho se nemohly zúčastnit. Ačkoli Fröbel nesouhlasil se školským vyučováním, jeho metody byly v podstatě formou školní výuky. Ze studia odborných článků vyplývá, že tato výchova postupně stagnovala, stala se stereotypní a přestala učitelům vyhovovat. Zápolem „Kindergarten“ byla i snaha o germanizaci českých dětí.

**Fröbel odmítal výchovu, která v předškolních zařízeních kopírovala školský systém výuky. Aby na děti působil přirozenou formou, zvolil si jako základní prvek vzdělávání hru. Nepohlížel na děti v předškolním zařízení jako na žáky, ale jako na děti, které si mají hlavně hrát.**



*Foto č. 3: ukázka zábavy pro malé děti: Dětská slavnost z r. 1867; děvčátka na kolovadle, v pozadí chlapci na šplhadle, uprostřed vlevo je možné spatřit i běhání v pytlích (čerpáno z publikace Stará dělnická Praha, 1981)*

### **2. 3. pohled na dítě v období vzniku první české mateřské školy**

V roce 1869 byla založena *Česká mateřská škola U sv. Jakuba*. Vznikla jako protiváha systému a také na protest proti německým *Kindergarten*. Bylo to veřejné zařízení (materiální a personální podmínky zajišťovala obec, ošacení a stravování dobročinný spolek) a výuka probíhala v mateřském jazyce.

Z odborné publikace pro pedagogické školy jsme se, mimo jiné, dozvěděli, jaké boje mezi Rettigovou a komisí, která připravovala organizační řád opatrovny, předcházely vzniku mateřské školy:

*„... při jednání o zřízení opatrovny na Starém městě pražském došlo k boji o pojetí ústavů předškolní výchovy. .... Český pedagog F. Tesař doporučoval, aby učitelé pracovali v zásadě podle Svobodovy „Školky“. .... Německý radní žádal, aby opatrovna byla zřízena podle vzoru německých Kindergarten. .... Oba měli na mysli školku, kde by děti pobývaly jen čtyři až pět hodin denně. M. Riegrová správně pocítovala, jaké péče potřebují děti z nejchudších rodin a trvala na tom, aby byly přijaty za vzor francouzské dětské asyly, které poskytovaly dětem celodenní péči, v poledne teplé jídlo i možnost odpočinku. Pokládala také za vhodnější, aby se o děti staraly pěstounky a nikoli učitelé. Odmítala také „dětské zahrádky“ z toho důvodu, že s cizí metodou by se vnášel do škol pro nejmenší děti i německý duch. Znala totiž metodu Fröbelovu a měla proti ní značné výhrady. Velkému úsilí M. Rettigové se podařilo, že městská rada změnila*

*své stanovisko a schválila, aby vedení ústavu bylo svěřeno ženám a dozor aby obstarával dámský komitét, který také pečoval o polední stravování dětí. (Dějiny pedagogiky, r. 1955, str. 135)*

Pečovalo se zde o 154 dětí ve věku 2-5 let, rozdělených do dvou oddělení. Provoz školky byl šest dní v týdnu. V každém oddělení působila pěstounka a placená pomocnice, které přijímala městská rada.

S velkou pravděpodobností byla tato instituce první v Čechách, která použila název „*mateřská škola*“, toto pojmenování se používá dodnes. Jak sám název napovídá, cílem mateřské školy bylo navázat na rodinnou výchovu a nahradit dětem mateřskou náruč.



**Foto č. 4: M. Riegrová-Palacká**

<http://cs.wikipedia.org>

Výchovnou koncepci vytvářela M. Riegrová-Palacká, B. Ledvinková, L. Tesařová. Riegrová propojila Svobodův systém s francouzským vzorem *La Flèche* a využila ho zde. Svatojakubská školka téměř kopírovala fungování francouzských opatření. Prostředí mateřské školy připomínalo spíše základní školu. Děti seděly v lavicích, kde se pod vedením učitelky, pěstounky, zabývaly různými činnostmi. K aktivitám dětí ve školce patřily ruční práce, hry, náboženství, kreslení, zpěv, tělocvik, různá cvičení a starší děti se učily i základům čtení, psaní a počítání. Učení nikdy nemělo trvat déle než patnáct minut a mělo se střídát s tělocvikem, hrami a zpěvem. Instituce zároveň působila jako ochrana, zdravotní zabezpečení a sloužila k naplnění základních potřeb dětí.



*Foto č. 5: ukázka zařízení opatrovny, snímek pochází přibližně z r. 1925, Smiřice*

*<http://www.smirice.eu>*

Tak jako dnes i tehdy byl postoj dětí k institucionální výchově dvojí. Buď se jim v opatrovně líbilo, nebo ne. Abychom si přiblížili názory a pocity dětí, které tyto opatrovny navštěvovaly, uvádíme autentické vzpomínky, které si děti uchovaly do dospělosti. (z knihy „*Radostné dětství?*“, autoři K. Rýdl a M. Lenderová)

J. S. Machar

*„...asi tříletého, někdy kolem r. 1867, jej odvedla babička do kolínské opatrovny, tam vydržel jen několik minut, pak „ s řevem a bez kloboučku běžel za babou domů.“ (Radostné dětství?, str. 168)*

Druhá vzpomínka patří budoucí herečce R. Naskové,

*„.... navštěvovala školku v Ječné ulici při klášteře sv. Anny, kde vyučovaly sestry **de Notre Dame**, „ hezké mladé jeptišky, dětsky milé, kterým docela koketně slušelo přísné zavítí svěžích tváří“, byla zde velmi spokojená. (Radostné dětství?, str. 168)*

Poslední vzpomínka patří R. Schwarzové, která docházela do písecké opatrovny kolem druhé poloviny devadesátých let 19. stol.

*„Opatrovna byla v přízemí starého domu. Písničkám a hrám nás učila a bděla nad námi hodná slečna Jenny Soukupová, dcera ředitele píseckých škol.(...) Chodila jsem do opatrovny ráda. Cestou jsem si prý vždycky pohazovala rukávničkem, připevněným na šňůrce, zavěšené kolem krku, abych jej neztratila, a hlasitě jsem si něco deklamovala nebo zpívala. Denně jsem se vracela domů s novou písničkou nebo básničkou.“ (Radostné dětství?, str. 168)*



Riegrová věřila, že jsou ženy schopnější vcítit se do dětské duše a lépe dětem nahradit mateřskou lásku než muži a proto se velmi zasazovala o předání výchovy dětí do rukou žen. Výchovu dětí chtěla z rukou mužů odebrat, což se, jak můžeme sledovat podle současné situace v mateřských školách, skutečně podařilo.

**M. Riegrová – Palacká pohlížela na děti jako na bytosti, které v první řadě potřebují mateřskou lásku a péči, uspokojení svých základních potřeb. Ve druhé řadě působením na děti v mateřském jazyce chtěla zabránit jejich poněmčování. Co se týká vzdělávání, domníváme se, že se jednalo spíše o krok zpět.**

## 2.4 pohled na dítě v druhé polovině 19. stol.



*Foto č. 6: ukázka dětské hry v kuličky, 80. léta 19. stol.  
(Stará dělnická Praha, 1981)*

Všechny snahy o změny v přístupu ke vzdělávání a péči o děti vyústily v druhé polovině 19. století vydáním Říšského zákona (14. 5. 1869):

*„Umožňuje, aby při obecných školách vznikaly i školy pro opatrování, vyučování a vychovávání dětí školou nepovinných.“*

Začala se psát skutečná historie mateřských škol, jako veřejných institucí pro předškolní vzdělání. Smysl mateřských škol byl spatřován v zajištění péče o děti jak po stránce fyzické, tak po stránce duševní a mravní.



Ministerským výnosem č. 4771 (*viz příloha č. 3: Ministerský výnos*), se změnil charakter mateřských škol z hlediska funkce a obsahu. Děti byly přijímány od 4 do 6 let věku a nemohly být ze školky vyloučeny. Výnos zajišťoval, aby byla předškolní výchova přístupná všem dětem, aby se opatrovny změnil na mateřské školy a výslovně zakázal trivium. Jako hlavním vzdělávacím prostředkem byla stanovena hra. Dítě se mělo vlastní aktivitou podílet na svém rozvoji.

Pro děti to relativně znamenalo více volnosti a spontánních činností, uspokojování jejich individuálních potřeb a zájmů, zároveň se však domníváme, že dostávaly méně příležitostí ke vzdělávání.

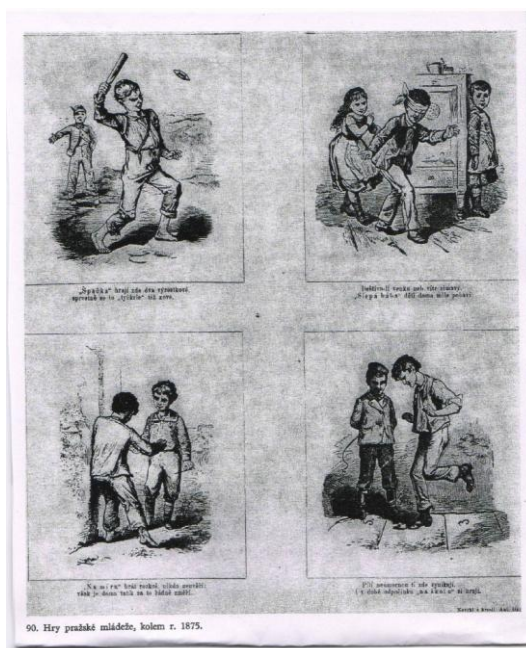
Je diskutabilní, zda výchova dětí opravdu probíhala podle nových programů, zda učitelé dětem opravdu vytvářeli podmínky pro spontánní činnosti, přihlíželi k individuálním potřebám a zvláštnostem dětí, nebo výuka probíhala v duchu osvědčených tradic – kázeň, poslušnost, organizovanost.



*Foto č.7: ukázka hry v mateřské škole z r. 1905 MŠ Malenovice*

*www.mssidlmal.info*

**Domníváme se, že se v této době začal brát ohled na specifické potřeby dětí předškolního věku. Uznávalo se jejich právo na uspokojování individuálních potřeb, právo na hru. Vzdělávání dětí se stalo věcí státního zájmu. Výchova byla záměrná a plánovaná. Říšský zákon položil základy vzdělávacímu systému.**



**Foto č. 8 ukázky her dětí cca 1875; vlevo nahoře hrají děti „Špačka“, vpravo nahoře „Slepou bábu“, vlevo dole „Na míru“, vpravo dole „Na pikolu“ (Stará dělnická Praha, 1981)**

## **2. 5. pohled na dítě v 1. polovině 20. století**

Na počátku 20. století se, jako reakce na necitlivé vnímání dítěte a způsoby výchovy začíná formovat hnutí za novou výchovu, tzv. **pedagogický reformismus**. Jeho stoupenci byli lidé, které spojovala kritika dosavadní pedagogiky a kteří se snažili vytvořit novou koncepci výchovy. Lidé, kteří vycházeli ve své práci z nových poznatků o dítěti, výchovou dětí se zabývali a měli potřebné praktické zkušenosti k jejich vzdělávání.

Předškolní výchova preferovala individuální výchovné cíle, podporovala aktivitu jedince a maximální přiměřenost forem výchovy a přístupu k dětem. Reformní hnutí vykazovalo výrazné pedocentrické tendence. Dítě se stalo centrem výchovy a její cíle se zcela podřídily zájmům a potřebám dítěte. Toto století se nazývalo „**Století dítěte.**“

I když hlavní instituce, která se zabývala výchovou a vzděláváním dětí byla mateřská škola, byly opatrovny stále ještě funkční; existovaly až do r. 1934. Školka byla bezplatná, státní instituce. Nově se objevily útulky (byly zřizovány u mateřských škol pro děti dělníků, děti v nich dostávaly svačinu a zůstávaly v nich až do 18.00 hod).

**Z odborných článků vyplývá, že se velmi výrazně změnil postoj k dítěti. Vycházel z myšlenek Rousseauova pojetí přirozené výchovy. Ve víře, že dítě je dobré, začalo být přijímáno a**

chápano takové, jaké je. Byly posíleny psychologické aspekty ve výchově, usilovalo se o to, aby školka byla pro děti zajímavá a přitažlivá. Vzhledem k tomu, že se zcela změnil přístup k dětem, řekli bychom, že dětství v této době bylo období pro děti šťastné a přínosné.



*Foto č. 9: ilustrační foto mateřské školy z r. 1938 MŠ Opatovice*

[www.opatovice.eu](http://www.opatovice.eu)

## **2. 6. přístup k pedagogům, který ovlivňoval institucionální výchovu**

Jak se měnil pohled na děti a činnost mateřských škol, měnil se i pohled veřejnosti na učitele, na jejich práci i postavení ve společnosti. V této době byla výchova dětí předškolního věku již převážně v rukou žen. Tak, jak od výchovy malých dětí ustupovali muži, ustupovala do pozadí i prestiž učitelského povolání. Učitelky začaly pociťovat nedostatek respektu ze strany veřejnosti, nedostatečné finanční ohodnocení i nedostatek příležitostí ke svému dalšímu vzdělávání. Nemůžeme tedy nezmínit rezoluci pražských učitelek, jejichž některé požadavky, vznesené před více než 100 lety, jsou aktuální dodnes.

Z Rezoluce pěstounek MŠ, 1909:

*„V jaře života nastupujeme dráhu vychovatelskou, s nadšením ku svému povolání a s nadějí, že naše práce bude oceněna aspoň tím, že přítomnost i budoucnost zajištěna bude nám uspokojivými poměry hmotnými. A co sklídíme – jen zklamání!*

*Náš stav, veledůležitý svým působením pro celek, jest vehnán stávajícími poměry hmotnými na hranici strádání.“*

Mimo jiné zde padly tyto návrhy:

- Aby byl učitelkám zvýšen plat a tím pádem se zlepšilo i jejich společenské uplatnění a postavení.
- Aby byly nazývány učitelkami a ne jako dosud Pěstounkami, protože mají učitelské povinnosti a jsou pod dozorem inspektora zemské školní rady, a vyučují i dle ministerského nařízení §159 Nového řádu škol a vyuč.
- Poukazuje na to, že se učitelky nespokojují jen s ročním kurzem, ale že si vzdělání dále rozšiřují hlavně prostřednictvím Spolku pro zájmy škol mateřských, který pořádá odborné přednášky a kurzy.
- Chtějí, aby se snížil počet dětí na učitelku.
- Protestují, aby se vedení mateřských škol svěřovalo jen učitelům a ředitelům škol obecných, nebo měšťanských a poukazují na §7 ministerského výnosu ze dne 26. 5. 1874 č. 7114, kterým se zákonitě uznává způsobilost pěstounky k řízení školy mateřské.
- Usilují o automatický platový i hodnostní postup, o zavedení penze pro zasloužilé kolegyně.
- Zasadují se o udělování míst řídících a inspektorek pro zasloužilé kolegyně
- Požadují přístup učitelek mateřských škol na konference a poradní hlas, chtějí, aby učitelky měly zastoupení ve školních radách a poradních sborech.

Jaký vliv na výchovu a vzdělávání dětí toto nedocnění zřejmě mělo? Domníváme se, že učitelka, stresovaná stálým nedostatkem peněz se nemohla dostatečně soustředit a věnovat se své práci s plným nasazením. Také nedostatek příležitostí ke vzdělávání se zřejmě odrážel v kvalitě vzdělávacího procesu. Nerespektování učitelské profese zřejmě učitelkám ztěžovalo výchovné působení na děti i rodiče. Přesto se našli jedinci, kteří svému povolání obětovali všechn svůj čas i síly a jejich cílem bylo zkvalitnit předškolní výchovu a věnovat se dětem a jejich výchově ze všech sil. Např. svým dalším vzděláváním, vytvářením vlastních vzdělávacích plánů a výchovných koncepcí, snahou o reformu předškolní pedagogiky.

Pokud by v současnosti byla sepsána nová petice, aktuální, znovu by se objevil požadavek na snížení počtu dětí ve třídách i požadavek na zvýšení platu učitelů a tím pádem zlepšení jejich společenského postavení a uplatnění. Na druhou stranu, oproti svým „starším“ kolegyním, mají v dnešní době učitelé mateřských škol k dispozici velmi širokou škálu možností dalšího vzdělávání a tudíž možnosti kvalifikovat se do vedoucích funkcí, účastnit se konferencí, podílet se na zkvalitňování vzdělávacích programů a ovlivňovat výchovu a vzdělávání předškolních dětí.

Učitelé pohlíželi na děti jako na jedince schopné samostatného úsudku, které je možné dále vzdělávat a působit na ně ve všech oblastech výchovy. Chtěli, aby výchova byla kvalitní, navazovala na rodinnou výchovu a doplňovala ji. Poukazovali na možnosti, které má mateřská škola na rozdíl od rodiny – možnost socializace dítěte, odborně vzdělané pracovníky a vzdělávací systém, který klade základy pro školní vzdělávání.

## 2. 7. pohled na dítě v období pedagogické reformy v 1. pol. 20. stol.

Pokud se zde zabýváme osobnostmi, které významným způsobem zasáhly do vývoje předškolní výchovy, nesmíme ve výčtu vynechat dvě ženy, které ve stejné době, ale každá v jiné oblasti, významně ovlivnily její vývoj. Obě dvě se snažily změnit dosavadní přístup ke vzdělávání dětí a změnit i prostředí, ve kterém se výchova a vzdělávání odehrávala.

Byly to **Anna Süsová**, která působila v mateřské škole nového typu v Brně a **Ida Jarníková**, která pracovala v nové mateřské škole v Pštrosově ulici v Praze. Jejich požadavky vycházely z praxe, z nových psychologických poznatků o dítěti a též z potřeby reformovat stávající mateřskou školu. Chtěly odstranit školský způsob vzdělávání v mateřských školách a nahradit jej dětem bližší výchovou rodinného typu.

**A. Süsová**, stoupenkyně nové výchovy, se zabývala hlavně organizací života dětí. Zřídila pokusnou reformovanou školku, ve které uplatnila svůj nový, výchovný systém. Změna spočívala v tom, že učitelka ustoupila do pozadí a pouze organizovala prostředí. Dítě se stalo hlavním aktérem činností. A. Süsová podle dochovaných názorů preferovala ve výchově dětí individuální přístup. Nebyla příliš nakloněná kolektivním hrám, protože prý podle jejího názoru omezovaly svobodu dítěte.

A. Süsová pracovala také na změně organizace a vybavenosti mateřských škol. Její snahou bylo uzpůsobit školku tak, aby dětem nahrazovala rodinné prostředí. Prosazovala svobodnou volbu dětí ve výběru činností a jejím cílem bylo vzdělávat děti prostřednictvím různých aktivit. Radikálně změnila organizaci tříd. Vytvořila hernu, kde měly děti možnost hrát si podle vlastní volby, měly zde k dispozici hračky a zařídila pracovnu, která byla vybavená různými pomůckami, aby se mohly děti s učitelkou věnovat různým pracovním i výtvarným aktivitám.

S odstupem času se ukázala její myšlenka na zařízení mateřské školy (tj. zřízení herny a pracovny) jako podstatná a stala se základem pro dnešní organizační řešení mateřských škol. Ve třídě v té době bylo zařazeno 50 dětí na jednu pěstounku, což podle našeho názoru muselo poněkud omezovat individuální přístup k dětem.

K zvládnutí daných cílů se v této době také začala využívat didaktická hra (z řečtiny: *didasko* = učím) a didaktické pomůcky.

**Süsová pohlížela na děti jako na osobnosti, schopné samostatně jednat. Přiznávala jim právo na svobodnou volbu činností a nutnost naplňování jejich individuálních potřeb. Podle jejího názoru byly děti schopné se vlastní aktivitou podílet na svém dalším vzdělávání.**

Profesorka **Ida Jarníková** byla další významnou představitelkou snah o reformu české mateřské školy v 1. pol. 20. stol. Autorka publikací o výchově dětí předškolního věku, se soustředila na nové zpracování obsahů a metod předškolní výchovy, které by učitelkám v mateřských školách pomohly při práci s dětmi (*viz příloha č. 4: ukázka z odborné publikace Idy Jarníkové „Index pomůcek“*).

Celý výchovný program školy zpracovala do publikace s názvem: **„Příručka pro školy mateřské.“** Program obsahoval učební látku, metodiku i způsob organizace výchovné práce. Představoval systematické pojednání o předškolní výchově z praktického i teoretického hlediska. Byl to v podstatě jakýsi předchůdce našeho současného Rámcového vzdělávacího plánu. Nutil učitelku přemýšlet nad svou prací, hledat vlastní cesty a prostředky ke vzdělávání dětí, dále se vzdělávat. Plán byl zpracován podle ročních období na tři oddíly a v rámci těchto období byla látka ještě utříděna podle týdnů. Týdenní pány si učitelky (tak jako dnes podle Školního vzdělávacího plánu) připravovaly samy, podle *„Příručky...“*.

Podle V. Mišurcové Jarníková se svými novými myšlenkami narazila na odpor, což se projevilo ve skutečnosti, že *Příručka...* nebyla doporučena jako vhodná pomůcka pro mateřské školy, ačkoli Spolek pro zájmy škol o toto doporučení požádal. Výtky se prý týkaly hlavně toho, co bylo do škol vneseno v důsledku reformních snah – kreslení bez předkreslování, modelování, dramatizace, volnost výběru látky vzhledem k náladě a vůli učitelky a dětí atd...

Podle Z. Bečvářové je možné práce I. Jarníkové považovat za:

*„Klíčové dokumenty, které daly základ naší moderní koncepci mateřských škola předškolního kurikula.“ (Z. Bečvářová – Současná mateřská škola a její řízení, str. 12)*

*Pro zajímavost porovnání režimu dne podle Süsové a podle Jarníkové viz příloha č. 5*



*foto č. 10: ilustrační foto hry dětí v mateřské škole cca z r. 1940  
(Předškolní výchova v ČSSR, Bednářová)*

Jarníková svými díly, zaměřenými na obsah a metodu vzdělávání, pozitivně ovlivnila výchovu dětí v mateřských školách. Vzdělávání dostalo systém, metodické pomůcky podporovaly kreativitu učitelek. Stejně jako Süsová pohlížela na děti jako na bytosti, které jsou schopné se vlastní iniciativou vzdělávat, dokážou pracovat a jednat samostatně, mají své city a potřeby.

## **2. 8. pohled na dítě z hlediska systematického vzdělávání**

V roce 1936 vznikla nová odborná pomůcka pro učitelky mateřských škol: **Rámcové osnovy pro školy mateřské.**<sup>2</sup> Spolupracovali na ní Doc. Dr. S. Velinský, Dr. L. Ondrůjová-Velinská, M. Kellerová a Studovna učitelek pražských mateřských škol. Společně zpracovali sborník metod a prostředků vhodných k výchově a vzdělávání dětí, který měl za úkol pomáhat učitelům v systematickém vzdělávání dětí.

---

<sup>2</sup> *Rámcové osnovy pro školy mateřské, Doc. Dr. St. Velinský, M. Kellerová, Dr. L. Ondrůjová-Velinská in Mateřské školy hl. m. Prahy*



**Na děti se začalo pohlížet i z psychologického hlediska. Osnovy vzdělávací a výchovné práce dostaly systém. Předškolní výchova byla v této době zřejmě na dobré úrovni.**

**V období druhé světové války bylo reformní hnutí násilně přerušeno a orientováno na disciplinární model v období totality.**



*Foto č. 11: ilustrační foto mateřské školy z r. 1940 MŠ v Buštěhradu*

*www.zsbustehrad.cz*

## **2. 9. pohled na dítě v období změn společenského klimatu v r. 1945**

V roce 1945 došlo ve společnosti k radikálním změnám. Zcela se změnilo společenské klima. K moci se dostala Komunistická strana Československa, která mimo jiné, měla i zásadní vliv na školství.

V této době vznikla příručka pro mateřské školy, která obsahovala 38 námětů pro práci s dětmi, seřazených chronologicky tak, jak probíhá školní rok, rozdělených podle předmětů na tělesnou a hudební výchovu, rozšiřování zkušeností, výchovu k práci. Dále byly náměty rozděleny také podle věku dětí tj. pro mladší a starší.

Jednalo se o jednotné osnovy, které byly stále doplňovány a upravovány. Hlavní důraz v institucionální výchově byl kladen především na přípravu na školu.

*(příloha č. 13 - ukázka z kroniky MŠ Prackovice, r. 1945, příloha č. 14 – ukázka z kroniky MŠ Ostrava – Heřmanice, r. 1945)*





*Foto č. 12: ilustrační fotografie třídy mateřské školy z r. 1948*

*MŠ Chudých školských sester ve Slavkově*

*www.veslavkove.cz*

Na děti se zřejmě přestalo pohlížet jako na individuality. Předškolní výchova se, podle získaných informací, začala zaměřovat na sovětské zkušenosti, směřovala k zvýšení výkonnosti a racionalizaci vzdělávání předškolních dětí. Objevovaly se náznaky podceňování významu volné hry a výchova a vzdělávání se začaly vracet ke školskému způsobu výuky. Vytrácela se spontánnost.

## **2. 10. pohled na dítě v období normativní výchovy v r. 1948**

V roce 1948 byl vydán Školský zákon, který zařadil mateřské školy do jednotné státní školské soustavy jako její součást. Do mateřských škol byly vneseny normy, které musely být splněny. Zřizovaly se mateřské školy i při nemocnicích, léčebnách a ozdravovnách. Na pedagogické fakultě UK pod vedením M. Bartuškové, vedoucí kolektivu, vznikla první učebnice pro studenty učitelství – *Pedagogika předškolního věku*.

Pro zajímavost uvádíme názor N. K. Krupské (pracovala v oboru marxistické pedagogiky a lidového vzdělání) na výchovu dětí předškolního věku:

*„Již od nejtělejšího věku je třeba stavět dítě do takových situací, aby žilo, hrálo si, pracovalo, sdílelo radosti i žal s jinými dětmi. Je třeba, aby tento společný život byl pokud možno bohatý, radostný, plný jasu.“ (N. Krupská, O výchově a vyučování, Praha 1951, str. 157)*

„... Také Američance, která u nás byla, jsem chtěla vysvětlit, že u nás nechce pracující žena posílet děti do mateřské školy jen proto, že nemá nikoho, kdo by jí na děti dohlédl, ale proto, že chce, aby se jejím dětem dostalo nové výchovy. A výchova musí být komunistická.... Potřebujeme vychovávat děti komunisticky, a proto je třeba, aby prožily značnou část dne, ne-li celý den v dětských ústavech. A proto je třeba rozšířit síť předškolních ústavů, které by zachytily všechny děti, a dále je třeba, aby předškolní výchova měla komunistický charakter – to jsou naše nejbližší úkoly.... (N. Krupská, O výchově a vyučování, str.249 - 250 )

Byl vytvořen „ Pracovní program pro mateřské školy “, který (podle Z. Bečvářové, 2003) navodil univerzální a závazný ideologicko-výchovný směr orientovaný ke kolektivismu. Cíl výchovy nebyl spatřován v rozvoji samostatného, sebevědomého člověka, ale ve formování uvědomělého občana, oddaného socialismu, kdy nešlo o výchovu jedince, ale kolektivu.

V dalším, podrobněji zpracovaném kurikulárním dokumentu z roku 1953 - s názvem: „ Prozatímní osnovy pro mateřské školy “, se poprvé objevuje rozčlenění obsahu vzdělávání do jednotlivých výchovných složek, které byly dále rozděleny podle dvou věkových kategorií dětí. Vzhledem k náročnosti přípravy učitelky na řízené činnosti a nutnosti dodržení předem dané organizace dne se domníváme, že individuální přístup k dětem a respektování jejich potřeb bylo omezené.

**Na děti se tedy zřejmě pohlíželo jako na jedince, které je potřeba vytvarovat do jednotné formy uvědomělého občana se smyslem pro kolektiv. Kladl se důraz na hromadnou výchovu. Znovu se objevil školský styl výchovy, činnosti přestaly být spontánní. Zesiloval se ideový a politický tlak.**



**Foto č. 13 - paní učitelka na vycházce s dětmi cca 1960  
(Předškolní výchova v ČSSR, Bednářová)**

## 2. 11. pohled na dítě v období socialismu v r. 1958

Na první celostátní konferenci se jednalo o postavení a významu mateřských škol z hlediska výchovy a vzdělávání dětí. V této době již pracovalo 6 323 mateřských škol, tj. 3,5x více než za první republiky, jednalo se tedy přibližně o ¼ milionu dětí. Výchova dětí byla zaměřená k cíli socialistické výchovy a z té zase vyplývaly výchovné úkoly.

Např. červencové usnesení ÚV KSČ v roce 1958 uložilo mateřským školám úkol:

*„Vychovávat z mladých lidí nejen dobré odborníky, ale i dobré vlastence a občany socialistického státu.“*

Základním typem mateřské školy té doby byla „trojtřídká“ s celodenní péčí, s 30 dětmi na učitelku. Byly zavedeny jednotné osnovy, kterými se podařilo překonat živelnost ve výchovné práci. Jak se můžeme dozvědět z publikace M. Fottové z roku 1958, bylo působení na děti důsledně zaměřeno na výchovu ke kolektivismu, který byl brán jako základ socialistické společnosti a údajně překonával i rodinnou výchovu. Individualismus se ve výchově dětí záměrně potíral. Pěstovala se také uvědomělá kázeň, což znamenalo, že se děti měly naučit potlačit svá přání a plnit příkazy dospělých (viz příloha č. 6: ukázka z publikace *Metody a prostředky výchovně-vzdělávací práce*).

Osnovy a výchovné plány byly neustále obměňovány a doplňovány:

1958 – *Pokusné osnovy pro mateřské školy*, doplněné o příručku „*Rok v mateřské škole*“

1960 – *Osnovy výchovné práce pro mateřské školy*, které korigovaly dosavadní trendy přípravy na školu a kladly větší důraz na respektování věkových zvláštností.

1963 – *Osnovy výchovné práce pro jesle a mateřské školy*, cíle a úkoly byly stále zaměřené na ideologickou výchovu, obsahovaly pevně stanovený režim dne,

**Z prostudovaných materiálů jsme získali dojem, že dítě nebylo bráno jako jedinec, ale jako člen kolektivu, budoucí vlastenec. Nebral se ohled na potřeby jedince, ale na potřeby kolektivu. Cílem výchovy bylo vytvářet poslušné občany, kteří budou vykonávat to, co mají. Do předškolní výchovy se stále více zařazovalo politicko - ideologické působení na děti, potlačoval se individuální přístup.**

## 2. 12. pohled na dítě v období vzniku nového školského zákona v r. 1960

V roce 1960 byl vydán nový školský zákon, který zařadil do školské soustavy i jesle, mateřské školy, společná zařízení jesle a mateřské školy a dětské útulky. Objevila se snaha o unifikaci vzdělávacího programu, která podle našeho názoru příliš nevytvářela prostor pro individuální práci s dítětem.



Foto č. 14: ilustrační foto mateřské školy z r. 1960 MŠ Lubná  
[www.obeckostelany.cz](http://www.obeckostelany.cz)

Práce na kurikulu stále pokračovaly, až vznikly v roce 1975 – „*Pokusné osnovy pro mateřské školy*“ – obsahující základy prvopočátečního vzdělávání; jejich cílem bylo zajistit návaznost mateřské školy na školu základní. Projevilo se to zařazením dvou dopoledních zaměstnání, které měly děti připravit na dlouhodobé soustředění ve škole.

Další verze byla nazvána „*Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy*“ (1978), která byla v roce 1988 doplněná metodikou práce pro jesle a metodikou práce pro mateřské školy. Metodiky byly propracovány se zřetelem k vývojovým a individuálním zvláštnostem dětí. V důsledku normalizace ukládá předškolní výchově prohloubit ideově – výchovné působení a na druhé straně respektovat individuální potřeby dětí a také prohloubit přípravu na školu. Výchova se začala odklánět od školního způsobu vyučování, lze spatřit snahu o opětovné přiblížení mateřské školy k rodině. V tomto směru program rozšířil svůj vliv i na rodinu. Snažil se o to, aby se mateřská škola mohla stát centrem pedagogické osvěty a poradenstvím pro rodiče.

Výňatek z Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy:

1. Posílit ideově politické zaměření předškolní výchovy.
2. Vytvořit jednotný systém pedagogického působení na dítě od nejtělejšího věku.
3. Zkvalitnit úroveň výchovné práce tak, aby odpovídala možnostem dítěte a připravila je pro školu.
4. Byl vypracován program výchovné práce pro jesle a mateřské školy a realizační program *Zásady spolupráce mateřských škol s rodiči dětí, které mateřskou školu nenavštěvují.* (Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, r. 1976, str. 16)



Foto č. 15 – na děti se působilo různými formami, ilustrační foto dětské knihy z r. 1991 (vlastní zdroj)

„Zákon o školských zařízeních“ z roku 1978 a „Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy“ 1978 pomohly zrealizovat nové pojetí předškolní výchovy.

Děti byly zřejmě stále brány jako budoucí vlastenci a budovatelé státu, které je potřeba ideově a politicky formovat, ale podle dostupných informací začal školský způsob vzdělávání ustupovat, mateřská škola začínala respektovat možnosti jednotlivců, objevil se i náznak přiblížení k rodině.

## 2.13. pohled na dítě, vzdělávané podle jednotného programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy v r. 1983

V roce 1983 schválilo ministerstvo školství ČSR „Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy“, který vydalo státní pedagogické nakladatelství.

Program konkrétně vymezoval obsah výchovně vzdělávací práce s dětmi. (viz příloha č. 7 – ukázka z *Obsahu výchovně vzdělávací práce*). Byly zde stanoveny dlouhodobé požadavky na výchovnou práci učitelky, které jasně určovaly, k čemu má učitelka děti vést, co je má učit a také formulovaly konečné požadavky na děti – co by měly na konci svého vývojového stadia zvládnout. Tyto požadavky by se daly přirovnat k dnešním „konkretizovaným výstupům“. K programu byly až do roku 1988 postupně přidávány metodické příručky k jednotlivým složkám výchovy.

Školky byly troj až čtyřtřídní a v jednotlivých třídách bylo zařazeno maximálně 30 dětí na jednu učitelku, což je již o 20 dětí méně než na počátku 20. století a o 270 dětí méně než v roce 1832 v první české Opatrovně Na Hrádku.

Věková hranice dětí umístěných v mateřské škole byla stanovena na tři až šest let. Děti byly do tříd rozděleny podle věku. Jednalo se převážně o homogenní třídy (hl. ve městě), což učitelce umožňovalo jednotný přístup k dětem a jednotné výchovné působení. "

(viz příloha č. 8 – ukázka denního režimu pro 3-5 leté děti a pro 5-6 leté děti, z *Programu výchovné práce...1983*)

Zvýšily se požadavky na vzdělání učitelek. Vyžadovalo se absolvování střední pedagogické školy, ukončené maturitní zkouškou.

V roce 1984 pak vyšla závazná směrnice pro výchovu v předškolních zařízeních, s jasně danými cíli, obsahy, formami práce i organizací. Byla doplněná dopodrobna propracovanými metodikami jednotlivých výchovných složek. Měly sloužit jako nabídkové a inspirativní materiály, s co nejširším výběrem námětů a výchovných prostředků, aby každá učitelka mohla přizpůsobit výchovný program svým konkrétním podmínkám. Podle Z. Bečvářové učitelky v tehdejší době byly tak zvyklé na práci podle daných předpisů, že nedokázaly využít uvolnění, které se jim nabízelo. Nejvíce obtíží měly při plánování výchovně vzdělávací práce. Byly jim proto nabídnuty „*Časově tematické plány*“, které nebyly závazné, ale postupně se staly všeobecně používaným podkladem práce a do roku 1989 také kontrolovaným.



**Foto č. 16: ilustrační foto mateřské školy z r. 1980 MŠ Kovalovice**

<http://kk-skolka.cholerik.cz>

Protože výchova a vzdělávání byly systematické a učitelé měli kvalitnější vzdělání, je pravděpodobné, že děti v mateřské škole byly na konci tohoto období lépe připravené na přechod do základní školy, než děti předchozí generace. Můžeme se však jen dohadovat, jak dalece byly děti samostatné a sebevědomé.

**Z programu vyplývá, že na dítě se pohlíželo spíše jako na loutku, kterou je třeba vést a řídit. Dětem se předkládaly hotové názory a informace, přiměřeně věku. Výchova byla jednotná a na konci předškolního období se očekávalo, že si dítě osvojí plánované požadavky. Dětství bylo zřejmě bráno jen jako příprava na další vzdělávání. Hlavní důraz byl kladen na přípravu na školu.**

## **2.14. pohled na dítě v období společenských změn v r. 1989**

V listopadu 1989 došlo v Československé republice ke státnímu převratu a k velkým společenským změnám, které vedly k pádu komunistického režimu a přeměně politického zřízení na demokratické principy. Tyto změny se odrazily i ve změnách předškolní výchovy. Objevilo se nové osobnostní pojetí předškolní výchovy, snaha respektovat individuální potřeby dětí, podporovat rozvoj jejich individuality.

Realizovaly se nové pedagogické směry. Vedle klasických státních mateřských škol vznikaly školy církevní. Začaly vznikat instituce vedené podle zahraničního vzoru, např. Waldorfské školy podle rakouského filozofa a pedagoga R. Steinera, zakladatele antroposofie a waldorfského školství, nebo mateřské školy podle M. Montessori, italské pedagožky a vědkyně, známé především svými novými pedagogickými metodami.

U nás byly zpracovány nové výchovně vzdělávací programy např. „*Zdravá mateřská škola*“ nebo mezinárodní program „*Začít spolu*“, který vytvořil tým odborníků *Středisko dětského rozvoje v Georgtownské univerzitě* a postupně se do něj zapojilo 17 zemí, mezi nimi i Česká republika. Programy vycházely z osobnostně rozvíjecího modelu. Kladly si za cíl utvořit dětem příjemné a bezpečné prostředí, vhodné k rozvíjení jejich možností a osobního potenciálu.

Všechny složky výchovy měly být vyvážené a v souladu, aby vytvořily předpoklady pro zdravý, plnohodnotný a smysluplný život člověka. (viz příloha č. 9 – výňatek z programu *Zdravá MŠ*)

Zakládaly se soukromé školy i instituce, nabízející různé služby rodičům např. mateřská centra, kluby aj.





**Foto č. 17 R. Steiner**

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf\\_Steiner](http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Steiner)



**Foto č. 18 M. Montessori**

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Maria\\_Montessori](http://cs.wikipedia.org/wiki/Maria_Montessori)

Objevily se kritiky programu dosavadní předškolní výchovy, programu, který v té době byl vysoce kvalitní a efektivní a měl velký ohlas i v zahraničí. Do této doby bylo samozřejmostí, že všechny učitelky v mateřských školách byly plně kvalifikované. To se ale vzhledem k poptávce po jiném stylu výchovy a velkému počtu nově založených institucí změnilo, bohužel podle našeho názoru k horšímu. S dětmi začali pracovat i lidé bez praxe a potřebného vzdělání, což se samozřejmě odráželo na kvalitě výchovného působení a bohužel i na nedostatečném vzdělání dětí. Došlo ke sloučení učitelství a vychovatelství do jednoho oboru na pedagogických školách. Vzdělávací program přestal být závazný, vedly se spory o obsahovou i metodickou stránku předškolního vzdělávání. Výchovná práce pozbývala na systematičnosti. Nové metody byly nekvalifikovanými vychovateli neodborně aplikovány a nové výchovné působení tím ztrácelo kvalitu i efekt. Objevily se i extrémní požadavky na výchovu – dítě nic nemusí, má mít naprostou svobodu.

Školy si začaly zpracovávat vlastní vzdělávací plány, podle svých specifických možností a preferovaných zájmů. Uvolnil se také režim dne.

20.11.1989 1989 byla přijata Valným shromážděním OSN „Úmluva o právech dítěte“, jenž uvádí práva, která by měla být zaručena všem dětem. Vstoupila v platnost v r. 1990:

*Výňatek z Úmluvy - čl. 29:*

*„Výchova dítěte má směřovat k rozvoji jeho osobnosti, nadání a schopností, má posilovat úctu k lidským právům a základním svobodám, má připravovat dítě na zodpovědný život ve svobodné společnosti v duchu míru, přátelství, porozumění, snášlivosti a rovnosti a rozvíjet úctu k přírodnímu prostředí.“*





*Foto č. 19: ilustrační foto mateřské školy z r. 1994 MŠ Brňany  
<http://www.brnany.cz>*

Na děti se opět začalo pohlížet jako na jedinečné bytosti, které mají svá specifika, svou osobnost. Začaly se respektovat jejich city a potřeby. Uvolnění režimu v mateřských školách bylo pro děti pozitivní, přineslo rozvoj kreativity a návrat spontánnosti. Dětství začalo být bráno jako příjemné období her a prožitků.

## **2.15. pohled na dítě v období porevolučního vzdělávání v mateřských školách**

V porevolučním období v roce 1991 zároveň s rostoucími možnostmi a technickým vývojem vzrostly i požadavky na změny ve výchovném působení, na využití moderních trendů a prvků. Ke vzdělávání se začala využívat audiotechnika i videotechnika.

Dětem se promítaly pohádky, obrázky i krátké filmy, které fungovaly jako didaktické materiály a pomůcky. Zároveň se zvýšily požadavky na vzdělání učitelů v mateřských školách; požadovalo se odborné a vysokoškolské vzdělání.

Novým trendem bylo prosazování integrace znevýhodněných dětí do běžných tříd mateřských škol. Výsledkem byl sice lepší vývoj znevýhodněných dětí, ale zároveň se domníváme, že byl brzděn vývoj zdravých dětí.

Rodiče pod vlivem velkého množství nových výchovných trendů začali ztrácet povědomí o tom, jak mají vychovávat děti, a začali přenášet odpovědnost za výchovu svých dětí na učitele.

Společenské postavení a prestiž učitele však paradoxně klesala a v souvislosti s tím klesal i respekt ze strany rodičů k učitelům, jako k expertovi na výchovu dětí. Ve své knize: „*Co kdy a jak ve výchově dětí*“, profesor Matějček upozorňuje na důležitost mateřské školy a profesionalitu učitele. Poukazuje na možnosti, které mateřská škola na rozdíl od rodiny má, co všechno může dítěti dát a zprostředkovat. Mimo jiné také říká:

*„Předškolní věk je vskutku veledůležitá a významná životní etapa v životě dítěte, jenže se školou nemá mnoho společného. Vypadá to, jako by celé toto období bylo jen přípravou na školu, ale takhle to není. Jak úkoly a potřeby zcela svébytné, tomuto období vlastní a neměl by být pomínuty, má-li se dítě vyvíjet zdravě a k užítku“.* (Matějček, 1996, s. 47)

**Výchovné trendy naznačují, že dítě se opět stává centrem pozornosti, objevuje se tzv. „pedocentrismus nové generace“. Jedná se o snahu co nejhluběji dítěti porozumět a pochopit jej. Dětství je považováno za velmi důležité období pro rozvoj osobnosti dítěte v pozdějším období.**

## **2.16. pohled na dítě v období vzniku Rámcově vzdělávacího programu**

Snaha odborníků o kvalitní, smysluplné, efektivní a systematické vzdělávání vyvrcholila v roce 2001 vytvořením „**Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání**“ (dále jen RVP PV). Závazný začal být až v roce 2007.

Při tvorbě RVP PV autoři zkoumali a porovnávali všechny dostupné vzdělávací projekty, studovali zahraniční i domácí kurikulární dokumenty a další dostupné prameny.

Výsledkem byl dokument, který vymezil hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.

Verze Rámcového programu pro předškolní vzdělávání z r. 2001 byla později na základě praktických zkušeností a v důsledku postupu v řešení problematiky předškolní výchovy pojmově i obsahově zpřesněna a v r. 2004 aktualizována.

RVP PV respektuje individuální podmínky jednotlivých mateřských škol, zároveň vyžaduje zpracování jejich vlastního „*Školního vzdělávacího programu*“ (ŠVP). Přináší svobodu ale i větší odpovědnost pedagogům, významně posiluje autonomii škol. Preferuje se osobnostně orientovaný přístup k výchově dítěte. Konvergentní zaměření výchovy by mělo zajistit ideální

rovnováhu mezi svobodným rozvojem osobnosti, lidské jedinečnosti dítěte a nezbytně žádoucí mírou omezování. Měla by mít návaznost na rodinnou výchovu.

Bohužel od začátku reformy, (jak v časopise *Poradce pro ředitele* č. 9 píše PhDr. Kateřina Smolíková, která mimo jiné dlouhodobě působila jako odborná pracovnice VÚP na postu garanta předškolního vzdělávání), nebylo pro učitele zajištěno systematické a koordinované zavádění RVP PV do praxe. Pedagogové neměli možnost se s ním dokonale seznámit. Chyběli vzdělavatelé, učitelé nebyli dostatečně proškolení, nebylo zajištěné ani kvalitní a jednotné vzdělání pro nové pedagogy. To zřejmě mělo za následek, že si různé instituce vyložily RVP PV po svém. Došlo ke zmatkům a byrokratickým komplikacím.

*„S platností nového školského zákona se RVP PV stává dokumentem směrodatným nejen pro nositele předškolního vzdělávání (pro pedagogy), ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné a sociální partnery.“ (RVP PV, 2004, s. 4)*

V současné mateřské škole jsou umístěny děti ve věku 3-6 let, někdy i děti sedmileté, s odkladem školní docházky.

Počet dětí na jednu třídu byl státem stanoven na 24, ale povolená výjimka navýšení kapacity ve třídě až o čtyři děti se, jak víme z vlastní zkušenosti, stala pravidlem.

U učitele současné mateřské školy se vyžaduje vysokoškolské vzdělání na úrovni bakalářského studia na pedagogických fakultách univerzit, nebo na vyšších odborných školách.

Objevil se také požadavek na hodnocení (evaluaci) školního plánu, který se stal důležitým východiskem ke zkvalitňování a dobrému zpracování obsahu školního plánu, přístupu k dětem, využití odpovídajících metod, ke zjištění návaznosti a účinnosti zvolených postupů. Je důležité pro zjištění systémovosti a návaznosti jednotlivých etap. Domníváme se, že i v této části pedagogické práce jsou ještě někteří učitelé nejistí, protože jim chybí odborná příprava a neumí sami vytvořit potřebná kritéria, nutná k hodnocení své práce.

*„Je třeba popsat systém evaluace a hodnocení v rámci mateřské školy, který by měl obsahovat předměty evaluace (co se bude sledovat), prostředky (metody a techniky), časový plán, odpovědnost pedagogů, popř. další pravidla.“ (RVP PV 2004, s. 40)*

**Dítě je bráno jako jedinečná, neopakovatelná osobnost. Stále víc se pohlíží na potřeby a individuální zvláštnosti dětí. Objevuje se osobnostně orientovaný model výchovy. Metody a přístupy k dětem respektují jejich specifické potřeby. Pedagog má být dítěti partnerem a vést je k samostatnosti podle jeho vývojových a individuálních možností. Dětství je považováno za nejdůležitější období v životě dítěte.**

## 2.17. pohled na dítě v období vzniku školského zákona v r. 2005

V roce 2005 se předškolní vzdělávání stává legitimní součástí systému vzdělávání; mateřská škola je definována jako počáteční stupeň vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Poskytování předškolního vzdělávání je podle školského zákona veřejnou službou.

Předškolní vzdělávání má mimo jiné za úkol:

*„Napomáhat vyrovnávat nerovnoměrnosti ve vývoji dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytovat speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Vytvářet základní předpoklady pro pokračování ve vzdělání.“ (RVP PV, 2004)*

Mateřská škola by měla vytvořit co nejlepší podmínky pro přirozený osobnostní rozvoj, spokojený život a úspěšné vzdělání každého dítěte, které toto zařízení navštěvuje.

Uvolnil se systém pro další alternativní vzdělávání dětí. Zvýšily se nároky na vzdělávání učitelů. Místo středoškolského je požadováno vysokoškolské. Rozšířila se nabídka školicích center a dalšího vzdělávání učitelů. V rámci vzdělávání se učitelé seznamují s pedagogickým působením i v zahraničí, mohou jezdit na stáže a srovnávat vlastní pedagogické přístupy s přístupy v jiných zemích.



*Foto č. 20 ilustrační foto mateřské školy r. 2012 MŠ Koloděje  
(vlastní zdroj)*

**Podle cílů stanovených ve vzdělávacích programech vychází výchova dětí z humanistické pedagogiky a psychologie, je nedirektivní. K dítěti přistupuje citlivě, s ohledem na jeho potřebu lásky a bezpečí. Je pedocentrická. Klade se důraz na rozvíjení potencionálu každého dítěte a citlivé vedení až k maximu jeho možností. Na dětství se pohlíží jako na nejdůležitější období a kvalita jeho prožívání je zásadní pro další rozvoj dítěte v dospívání.**

## **2.18. pohled na dítě v r. 2012**

Novým, kontroverzním dokumentem v roce 2012 a zatím posledním prvkem, který nějakým způsobem ovlivnil vývoj předškolní výchovy v institucionálním vzdělávání u nás, jsou konkretizované výstupy. Nesly původně název „evaluační *standards*“. Měly být vázány na výsledky vzdělávání, tzv. očekávané výstupy. V článku PhDr. K. Smolíkové, který byl uveřejněn v časopise *Poradce ředitele* č. 9, se píše o tom, že podle názorů pracovní skupiny, která měla tento materiál vytvořit, nebyly *standards* v souladu s konceptem předškolního vzdělávání, ničemu nemohly pomoci a nesly s sebou řadu neřešitelných problémů a rizik. Některé členky skupiny prý navrhovaly vytvořit *standards* obsahové, popřípadě týkající se podmínek, což nebylo akceptováno. Podle zadání MŠMT vznikly tedy výstupy konkretizované, které ale nebyly rozvedeny do indikátorů, čímž tento materiál ztratil podobu evaluačního standardu a stal se jen materiálem s rozpracovanějšími výstupy, zacílenými na děti předškolního věku.

(Viz příloha č. 16: MŠMT - *Koncretizované očekávané výstupy*)

Odborníci, zabývající se specifikou předškolního vzdělávání varují před zavedením standardů. Podle jejich názoru by došlo ke ztrátě individuální svobody dítěte i pedagoga.

Smolíková ve svém článku píše:

*„Většina odborníků *standards* v předškolním vzdělávání jednoznačně odmítla. .... upozorňovali na skutečnost, že se nejedná o evaluační *standards*, protože by musely být tvořeny zcela jiným způsobem, ve zcela jiném časovém prostoru a hlavně se zcela jasně formulovaným záměrem.“*  
(Smolíková, *Poradce ředitele* č. 9, str. 24)

**Nový pohled na dítě spočívá v opětné snaze stanovit normy a sledovat jejich plnění. Vyplývá z toho, že děti by byly zaškatulkovány a označeny nálepkami. Podle odborníků by se při zavedení standardů ztratil respekt k dětství i k přirozeným potřebám jednotlivých dětí. Mateřské školy by byly hodnoceny podle splněných norem a ne podle kvality práce a osobnostního přístupu k dětem. Ztratila by se spontánnost a opět by nastoupil drill.**

Jak dále uvádí Smolíková, při práci na standardech se zjistilo, že některým pedagogům chybí odborné znalosti, včetně oborových metodik, což jim podstatně znesnadňuje práci. Předpokládá, že pokud by byli učitelé řádně připravení a proškolení, nepotřebovali by pomoc ve formě očekávaných výstupů. Vzhledem k tomu, že na kvalitě vzdělávání se odrážejí i pracovní podmínky pedagogů, uvádíme pro zajímavost změny, které současní pedagogové navrhli ke zlepšení situace.

Podle jejich názoru by pomohlo např.:

- Snížení počtu dětí na pedagoga (důvodem je snaha o intenzivnější individuální péči).
- Změnit financování na třídu, nikoli na dítě (nebudou muset být přeplňované třídy a nebude se krátit úvazek učitelům).
- Lepší finanční ohodnocení pedagogů.
- Dlouhodobější platnost legislativy.
- Snížení a zjednodušení administrativy.
- Všem dostupné další vzdělávání.
- Zvýšení společenské prestiže.

Pro srovnání:

*Rezoluce pěstounek z roku 1909*

- *Požadují, aby byl učitelkám zvýšen plat a tím pádem se zlepšilo i jejich společenské uplatnění a postavení.*
- *Aby byly nazývány učitelkami a ne jako dosud Pěstounkami, protože mají učitelské povinnosti a jsou pod dozorem inspektora zemské školní rady, a vyučují i dle ministerského nařízení §159 Nového řádu škol a vyuč.*
- *Poukazuje na to, že se učitelky nespokojují jen s ročním kurzem, ale že si vzdělání dále rozšiřují hlavně prostřednictvím Spolku pro zájmy škol mateřských, který pořádá odborné přednášky a kurzy.*
- *Požadují snížit počet dětí na učitelku*
- *Protestují, aby se vedení mateřských škol svěřovalo jen učitelům a ředitelům škol obecných, nebo měšťanských a poukazuje na §7 ministerského výnosu ze dne 26. 5. 1874 č. 7114, kterým se zákonitě uznává způsobilost pěstounky k řízení školy mateřské.*
- *Usilují o automatický platový i hodnostní postup, o zavedení penze pro zasloužilé kolegyně*
- *Zasazují se o udělování míst řídících a inspektorek pro zasloužilé kolegyně*

- *Požadují přístup učitelek mateřských škol na konference a poradní hlas, chtějí, aby učitelky měly zastoupení ve školních radách a poradních sborech.*

## **2.19. pohled na současné dítě z hlediska odborníků**

*„Z odborné literatury vyplývá, že dnešní dítě je fyzicky lépe vyvinuto než před desítkami let. V jeho psychickém vývoji se projevuje mentální akcelerace, takže je schopno provádět psychické činnosti, k nimž v minulosti dozrávaly děti až později. Dříve vstupuje do sítě složitých sociálních vztahů. Je více aktivní a dopředu nasměrované. Dokáže o něco konkrétně usilovat a je s to v různých činnostech přímo vynikat i za cenu toho, že pole jeho aktivit se zužuje a cíle snažení jsou pragmatické a utilitární.“ (Opravilová E., 2002)*

Podle zprávy ČŠI ([www.csicr.cz](http://www.csicr.cz)) jsou dnešní děti na vysoké úrovni všeobecného přehledu a povědomí o světě, jsou dobře připravené v grafomotorických dovednostech. Problémy, které se nejčastěji objevují, jsou v oblastech řeči a jazyka, pozornosti, soustředění, sebeovládání a kázně.



*obrázek č. 1: ilustrační kresba na téma: Moje rodina, Marta, 4 roky  
(vlastní zdroj)*

Domníváme se, že oblasti jazykových dovedností, citů a sebeovládání by měla dětem pomoci hlavně rodina. Výchova dítěte je většinou zaměřená na výkony v oblasti vzdělávání a snahou o úspěch a

společenské uznání. Dítě velmi často plní ambice svých rodičů a podřizuje se jejich záměrům, potlačuje svá vlastní přání a zájmy. Také mateřská škola tím, že pomáhá dítěti využít dosud nevyužívaný potenciál, na něj klade zvýšené nároky, což by mohlo při neustálém zvyšování tlaku způsobit ztrátu jeho svobody a volnosti.

Co se týká fyzického vývoje, i zde jsme zaznamenali změny. Městské i vesnické mateřské školy se v loňském roce zúčastnily výzkumu v oblasti růstu a motorické výkonnosti dětí předškolního věku, které organizovalo *Happy Time sdružení*, katedra tělesné výchovy Pedagogické fakulty UK.

Mimo jiné, podle zjištění odborníků, *pokračuje* růstová akcelerace, tedy generační nárůst výšky a hmotnosti. Objevuje se dřívější nástup růstového spurtu a mírná tendence k růstu BMI – tedy k zvýšení hmotnosti v poměru k výšce. V historickém srovnání je motorická výkonnost spíše stagnující nebo dokonce horší, a často výrazněji v disciplínách náročnějších na koordinaci (hod).

Srovnání dětí z různých míst bydliště ukazuje spíše pozitivní tendence úrovně výkonnosti u dětí z velkoměsta

(viz příloha č. 12: *Vyhodnocení projektu Růst a motorická výkonnost předškolních dětí*)

## **2.20 Shrnutí teoretických poznatků**

Závěrem můžeme říct, že se nám zkoumáním odborných publikací podařilo objevit a popsat některé prvky, které ovlivnily výchovu dětí, změnu pohledu na děti a tím pádem i děti samotné. Uvádíme je v historickém časovém sledu.

**1. pol. 19. stol. - Příčiněním Svobody se do předškolní výchovy dostává systém. Na děti se pohlíží jako na myslící bytosti a do předškolní výchovy se poprvé zařadilo učení. Pro děti tato změna mohla znamenat pozitivní krok ke zkvalitnění jejich života.**

**2. pol. 19. stol - Fröbel nechtěl v dětech spatřovat žáky. Chtěl, aby vzdělávání bylo vedeno dětskému věku přiměřenou formou. Jeho příčiněním se v předškolní výchově objevila hra, jako výchovný a vzdělávací prvek. Dětem se tak zpříjemnilo vzdělávací působení dospělých.**

**2. pol. 19. stol - Také M. Riegrová – Palacká chtěla dětem vrátit bezstarostné dětství a působením na děti v mateřském jazyce zabránit jejich poněmčování. Co se týká vzdělávání, domníváme se, že se jednalo spíše o krok zpět, do doby hlídání a zajištění základní péče dětem.**

**V 1. pol. 20. stol. – začíná Století dítěte. Postoj k dítěti se výrazně změnil. Dítě se stalo centrem výchovy a její cíle se zcela podřídily zájmům a potřebám dítěte. Vznikl pedocentrismus.**



Vzdělání získalo systém, výchova byla záměrná, plánovaná a poměrně řízená. Objevila se příprava na školu. Na dětství se začalo pohlížet jako na důležitou fázi lidského života. Z dětí se vzhledem ke stylu výchovy mohly stát jedinečné, sebevědomé bytosti.

2. pol. 20. stol – Pohled na dítě ovlivnily společenské změny. K moci se dostala Komunistická strana a na dítě se pohlíželo jako na budoucího občana, kterého je třeba politicky a ideově vzdělávat. Feminizace školství odstranila důležitý mužský prvek ve výchově. Byly vypracovány jednotné výchovně-vzdělávací programy, kde byly *stanoveny* dlouhodobé požadavky na výchovnou práci učitelky, které jasně určovaly, k čemu má učitelka děti vést, co je má učit a také formulovaly konečné požadavky na děti – co by měly na konci svého vývojového stadia zvládnout. Na dětství se zřejmě pohlíželo jako na přípravnou fázi pro školu. Pro děti mohla tato změna v přístupu znamenat ztrátu vědomí jedinečnosti a svobody.

V roce 1989 - Nové společenské změny zapříčinily další změny v pohledu na děti. Děti začaly být opět brány jako osobnosti, které je třeba respektovat. Objevily se nové alternativní styly výchovy. Ve výchově dětí se začala preferovat volnost a svoboda. Do mateřských škol začala pronikat i vyspělá technologie v oblasti audio a videotechniky. Domníváme se, že tyto změny vedly k respektování osobnosti dětí a ke snaze o naplňování jejich potřeb.

1. pol. 21. stol - Díky týmu odborníků vznikl RVP PV. Objevil se „nový pedocentrismus.“ Preferoval se osobnostně orientovaný přístup k dítěti. Mateřské školy byly zařazeny do vzdělávacího systému jako jeho první stupeň. Staly se součástí vzdělávacího systému. Zvyšuje se snaha o spolupráci s rodinou. Na děti se pohlíží jako na individuality se specifickými zvláštnostmi a potřebami, které je nutné akceptovat.

V současnosti je dítě chápáno jako jedinečná, relativně samostatná osobnost, která by měla být schopná zvládat aktivně a s osobním uspokojením nároky života, které jsou na ni běžně kladeny a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají. Dětství je vnímáno jako nejdůležitější životní etapa dítěte, pro rozvoj jeho osobnosti.

## **3 Praktická část**

### **3.1. Problém**

**Mají změny v edukačním systému vliv na změnu pohledu na dítě a dětství a tím i na změnu dítěte samotného?**

### **3.2. Cíl výzkumu**

Na základě teoretických poznatků zjistit, zda je možné určit prvky, které způsobily změny ve výchově dětí, měly vliv na změnu pohledu na dítě a následně i změnu dítěte samotného.

### **3.3. Dílčí cíl**

DC1 Analýzou získaných informací v praktické části se pokusit porovnat názory rodičů a dětí a odpovědět na otázku, zda jsou dnešní děti jiné, než jsme byli my.

### **3.4. Hypotéza**

**H1 Předpokládáme, že změny v předškolní výchově ovlivňovaly i změny v pohledu na dítě a dětství a následně i dítě samotné.**

### **3.5. Dílčí hypotéza**

**DH1 Předpokládáme, že dnešní děti jsou vyspělejší, sebevědomější, ale fyzicky méně zdatné, než jsme byli my.**

### **3.6. Metody výzkumu**

K získání informací od rodičů jsme zvolili formu dotazníku, k získání informací od dětí předškolního věku jsme si vybrali formu individuálních rozhovorů.

### **3.7. Postup práce**

#### **3.7.1. teoretická část**

Studiem odborných, historických a současných dokumentů, vztahujících se k institucionální předškolní výchově jsme se v teoretické části pokoušeli najít a určit prvky, které nějakým

způsobem, ať již pozitivním, nebo negativním, signalizovaly změny ve výchově dětí. Snažili jsme se zhodnotit, zda a jakým způsobem tyto změny ovlivňovaly změnu předškolní výchovy a pokud ano, jak ovlivnily pohled na dítě a následně i změnu dítěte samotného.

## **3.7.2. praktická část**

### **3.7.2.1. první část výzkumu**

Časové období realizace 1. části výzkumu: 16. 1. 2012 – 25. 2. 2012

Forma: dotazník (*viz příloha č. 10 - Pilotní dotazník, vlastní zdroj*)

Místo zkoumání: MŠ Sedlčanská, Praha 4

V první části výzkumu jsme oslovili rodiče v MŠ Sedlčanská v Praze 4. Jedná se o čtyřtřídní mateřskou školu, počet dětí 112, ve věku 3-7 let. Se svolením paní ředitelky jsme v mateřské škole ve vestibulu umístili dotazníky se žádostí o jejich vyplnění a písemným vysvětlením, k jakému účelu budou dotazníky využity. Rodiče si je brali sami a vyplněné odevzdávali do připraveného sběrného boxu.

Této části ankety se zúčastnilo 27 respondentů. Byla zcela dobrovolná. Odpovídali rodiče dětí v mateřské škole. Rok narození 1965 – 1975, tedy věkový rozdíl deset let.

Dotazník se skládal z 15 otázek, které se zabývaly dětstvím a vzpomínkami rodičů a dětstvím jejich dětí. Zkoumali jsme též názory rodičů na dnešní děti. Odpovědi jsme kvůli přehlednosti zobrazili formou grafů, s následným vyhodnocením, zda lze ze získaných informací vyvodit poznatky, důležité pro náš výzkum.

Po analýze odpovědí pilotního dotazníku jsme zjistili, že některé otázky jsou pro výzkum bezpředmětné a nic neříkající. Vzhledem k tomu, že pilotní dotazník neobsahoval otázky, které by umožnily dostatek možností k porovnání dětství rodičů a jejich dětí a neposkytoval nám dostatečné podklady k odpovědi na naši hypotézu, vytvořili jsme nový dotazník.

### **3.7.2.2. Druhá část výzkumu**

Časové období realizace 2. části výzkumu: 1. 3. 2012 – 30. 4. 2012

Forma: nový dotazník (*viz příloha č. 11: Nový dotazník, vlastní zdroj*)

Místo zkoumání: ZŠ a MŠ Koloděje, Praha 9

Nový dotazník jsme sestavili tak, aby se zde objevily duplicitní otázky pro rodiče i děti (na otázky týkající se dětí odpovídali rodiče podle svého názoru), které by umožnily srovnání toho,

jak prožívali dětství dnešní rodiče a jak je prožívají jejich děti. Dotazník se skládal z 20 otázek. Otázky byly zaměřeny na rodinu, mateřskou školu a osobní zájmy. Zajímaly nás subjektivní vzpomínky, pocity a názory dotazovaných.

Cílem dotazování bylo zjistit, co si lidé z dětství pamatují. Jaké pocity v nich například vyvolává vzpomínka na mateřskou školu. Jestli je radostná a pozitivní, nebo je naopak plná hořkosti a křivdy. Abychom mohli odpovědět na otázku, jestli mají dnešní děti času na volnou hru, ptali jsme se rodičů, kolik měli oni, jako děti, volného času v dětství, jestli měli doma nějaké pracovní povinnosti, zda a jak se jim rodiče věnovali. Abychom zjistili, jaký názor mají dnešní rodiče na své děti, ptali jsme se jich, jestli se domnívají, že jsou dnešní děti stejné, jako byli oni, nebo úplně jiné s jinými potřebami a s jiným viděním světa. Ke zjišťování, jak své dětství dnešní rodiče vnímali, jsme se jich ptali, jestli je vidí jako šťastné, či nikoli a jak z tohoto úhlu vnímají dětství svých dětí.

Na nový dotazník odpovídali rodiče dětí mateřské školy ZŠ a MŠ Koloděje v Praze 9. Mateřská škola je součástí základní školy, je dvoutrídň. V současné době je zde zapsáno 35 dětí, ve věku 3-7 let. Na otázky odpovídali rodiče i prarodiče. Zúčastnilo se celkem 42 respondentů. Anketa byla opět dobrovolná. Dotazníky s písemným vysvětlením pro rodiče byly umístěny u vchodu do mateřské školy, kde si je, v případě zájmu, sami brali a vyplněné odevzdávali do připraveného sběrného boxu.

Odpovídali respondenti narození v letech 1930 – 1977. Věkový rozdíl byl 47 let. Abychom mohli odpovědi lépe mapovat a analyzovat, seřadili jsme je do skupin podle ročníku narození.

Ročník 1930 – 1948 (4 respondenti), 1952 – 1956 (4 respondenti), 1964 – 1969

(8 respondentů), 1971 – 1977 (22 respondentů).

Odpovědi jsme opět zobrazili ve formě grafů s následnou analýzou a vyvozením závěrů, zda nám dávají dostatečnou odpověď na otázku, jestli jsou dnešní děti jiné, než děti v předchozích generacích. Pro ilustraci jsme u každé otázky uvedli i některé autentické odpovědi rodičů z každé věkové kategorie.

### **3.7.2.3. třetí část výzkumu – interview**

Časové období realizace 3. výzkumné části: 2. 5. 2012 – 17. 5. 2012

Forma: individuální rozhovory s dětmi

Místo zkoumání: ZŠ a MŠ Koloděje, Praha 9

Vybrali jsme náhodně 10 dívek a 10 chlapců, kteří v současné době navštěvují mateřskou školu v Kolodějích. Děti, které na otázky odpovídaly, byly ve věku 3,5 – 6, 3/4 let. Rozhovory probíhaly individuálně, bez přítomnosti ostatních dětí, v prostředí mateřské školy, kde se děti cítí v bezpečí. Otázky kladla učitelka, se kterou byly děti denně v kontaktu, a měli k ní důvěru. Sestavili

jsme šest otázek tak, aby korespondovaly s otázkami pro rodiče v novém dotazníku (výzkumná část č. 2) a daly nám možnost porovnat odpovědi rodičů a dětí. Sledovali jsme, které činnosti jsou u dětí oblíbené, které ne, co se jim v dnešní školce líbí, co ne, s čím si hrají, zda a jak se jim rodiče věnují. Odpovědi dětí jsme zaznamenali doslova a jsou uvedeny v nezkrácené verzi. Následnou analýzu jsme pro větší přehled opět zpracovali do grafů, které jsme následně vyhodnotili ve vztahu k hypotéze.

#### **3.7.2.4. čtvrtá část výzkumu – porovnání odpovědí rodičů a dětí**

Jak prožívali dětství rodiče a jak je prožívají současné děti, jsme porovnali ve čtvrté výzkumné části formou tabulky. Zobrazili jsme odpovědi rodičů z pilotního dotazníku (z mateřské školy Sedlčanská), odpovědi z nového dotazníku (rodičů z mateřské školy Koloděje) a odpovědi dětí z mateřské školy Koloděje. Vybrali jsme otázky, které figurovaly v obou dotaznících a v dotazech pro děti (pouze v jednom případě se u pilotního dotazníku shodná otázka neobjevila), abychom měli možnost je porovnat a posoudit. Zjišťovali jsme, zda se preference činností a zájmů dětí v různých časových etapách nějakým způsobem liší, nebo ne. Ze zjištěných faktů jsme vyvodili závěry, jestli zjištěné skutečnosti podporují naši hypotézu, že děti jsou jiné, než byly dřív.

#### **3.7.2.5. pátá část výzkumu – shrnutí poznatků**

V poslední, páté části výzkumu, jsme srovnávali názory rodičů z obou školek. Zajímalo nás, jak pohlízejí na současné děti, zda se jejich názory rozcházejí, nebo rodiče vnímají děti stejně. Odpovědi jsme zobrazili pomocí grafů. První graf v této části zobrazuje odpovědi rodičů z MŠ Sedlčanská a druhý odpovědi rodičů ZŠ a MŠ Koloděje. Ze srovnání názorů jsme vyvodili závěry, jak dnešní rodiče vidí současnou generaci dětí a jestli z výsledků analýzy lze potvrdit hypotézu, že dnešní děti jsou jiné. Vyspělejší, sebevědomější, ale fyzicky méně zdatné, než jsme byli my.

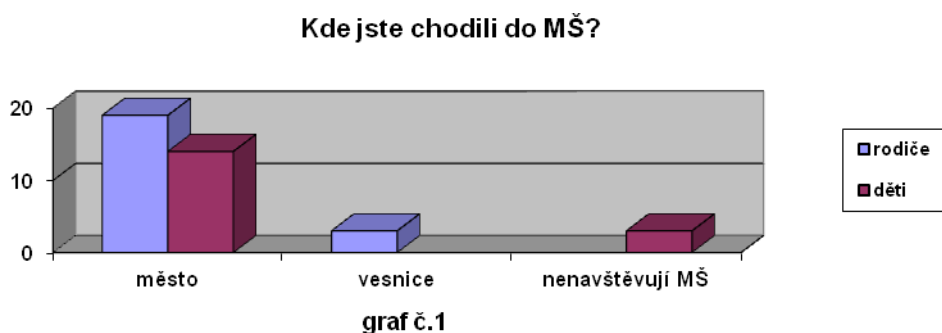
## 4. Výzkumná část

### 4.1. 1. část výzkumu:

#### názory rodičů na své dětství a na dětství svých dětí

##### pilotní dotazník

Aby byly odpovědi rodičů přehlednější, barevně jsme je rozlišili. Odpovědi, které se týkaly dětství rodičů, jsou v černé barvě a odpovědi, které se týkaly dětství jejich dětí, jsou vyobrazeny vínovou barvou.



#### Vyhodnocení otázky č. 1 Jaká byla Vaše školka?

##### č. 9 Navštěvuje Vaše dítě MŠ?

Všichni dotazovaní navštěvovali mateřskou školu. Převážná většina respondentů chodila do městské mateřské školky s průměrným počtem 2 tříd. Podle odpovědí byly ve třídě vždy dvě učitelky.

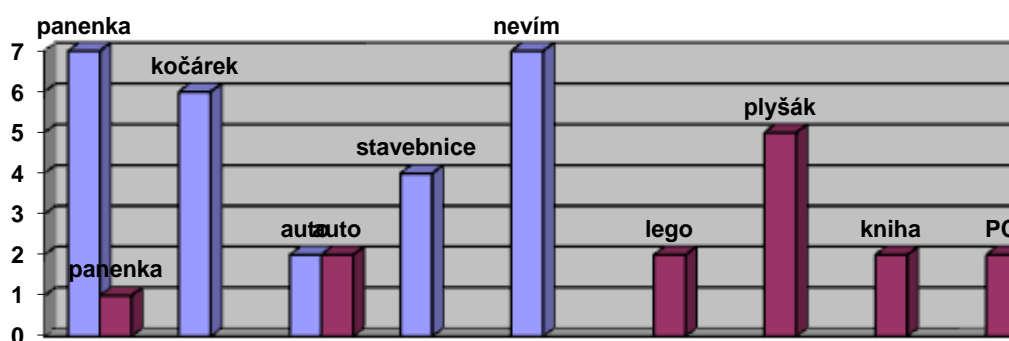
**Kromě tří dětí všechny ostatní navštěvují mateřskou školu v Praze.**

Z odpovědí rodičů:

„Město, tři třídy, 5 učitelek – velká zahrada.“

„Město, školka na sídlišti, 2 třídy, vlastní zahrada.“

### Nejmilejší hračka



graf č.2

### Vyhodnocení otázky č. 2 - Vaše nejmilejší hračka?

#### Č. 8 – Jaká je nejoblíbenější hračka Vašeho dítěte?

Nejoblíbenější hračka rodičů byla zřejmě panenka a kočárek, stavebnice. Je zajímavé, že téměř třetina lidí uvedla, že si svou oblíbenou hračku nepamatují.

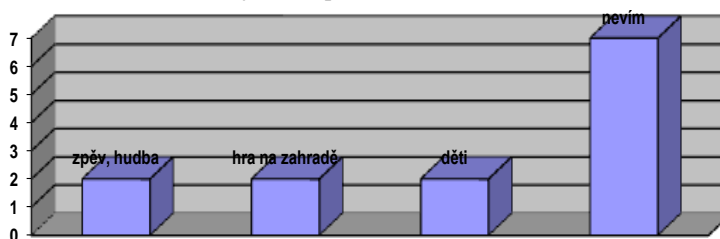
Z odpovědí rodičů:

„Velká dřevěná stavebnice s otvory (zřejmě Pollykarpova), dalo se z ní postavit hrad, auto, vozík.“

„Panenka s mrkacíma očima.“

U dnešních dětí byly nejvíce zastoupeny plyšové hračky, dále stavebnice Lego, knihy, počítač, skládačky, Puzzle, korálky, traktor, míč, dřevěná vláčko-dráha... Neobjevil se zde kočárek, panenka jen jednou. Je patrné, že dnešní děti mají mnohem širší nabídku hraček, než měli jejich rodiče.

### Nejhezčí vzpomínka na MŠ



graf č.3

### Vyhodnocení otázky č.3a – Jaká je Vaše nejhezčí vzpomínka na MŠ?

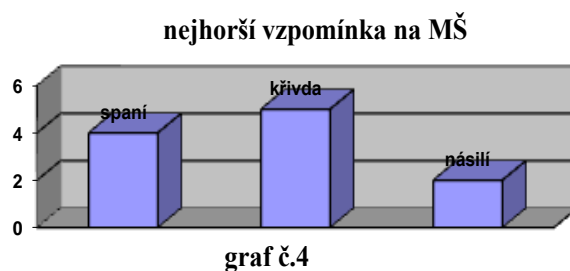
Nejhezčí vzpomínky měli respondenti na různé besídky a akce, zpívání s paní učitelkou, společnost dětí, hry venku na zahradě a čtvrtina respondentů si nepamatuje.

Z odpovědí rodičů:

„ Odcházela jsem vždy poslední a paní učitelka mě učila hrát na klavír, nebo se mnou uklízela. “

„ Slavnost na odchod předškoláků do školy. “

„ Malování s kamarádem, nejlepším, byl to Ind. “



### **Vyhodnocení otázky č. 3 b – Jaká je Vaše nejhorší vzpomínka?**

Zde je zajímavé, že na rozdíl od pozitivního zážitku z MŠ, na který si čtvrtina lidí nemohla vzpomenout, u nejhorší vzpomínky jen jeden člověk uvedl, že si na nic špatného nepamatuje.

Třetina lidí uvedla jako nejhorší vzpomínku nucení do jídla a spaní (objevily se téměř neuvěřitelné zážitky jako např. nucení ležet na zádech s rukama za hlavou, děti musely mít při spaní papír na očích, apod.) Další ošklivé vzpomínky byly na agresivitu kamarádů, jiné se týkaly trestání dětí učitelkou, nebo výhrůžek. Špatné vzpomínky měly děti na práce na zahradě, nebo na ošklivé oblečení při focení. Stresující vzpomínkou byla i skutečnost, že rodiče dítě zapomněli vyzvednout. Někdo si vzpomněl i na nespravedlnost paní učitelky, ponižující prohlížení hlavy při výskytu vši. Nepříjemný podle vzpomínek byl také zápach chlóru na hřišti a ranní vstávání do školky.

Z odpovědí rodičů:

„ Rodiče mě tam zapomněli, tekla mi krev z nosu a musel jsem ležet na tvrdém stole. “

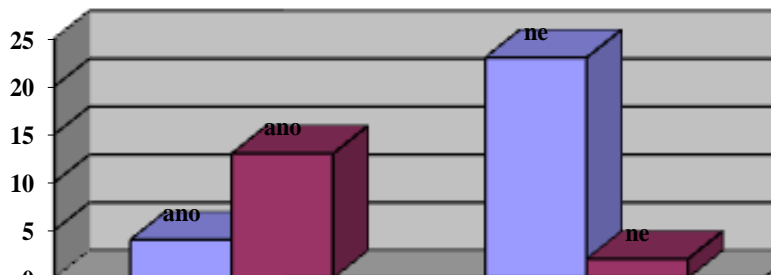
„ Když mě Vašík štípal. “

„ Nutnost konzumovat škraloupy. “

„ Paní učitelka chtěla posadit kluka holým zadkem do mraveniště, protože zlobil. “



## **zájmové kroužky**



### **Vyhodnocení otázky č. 4 – Navštěvovali jste nějaké zájmové činnosti?**

#### **č. 10 - Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky?**

Z porovnání obou kategorií vyplývá, že dříve bylo využití volného času pouze na dětech a jejich zálibách, jen čtyři dotazovaní uváděli členství v instituci, která se zabývá organizovanou činností.

Z odpovědí rodičů:

„Atletiku.“

„Tanec, balet.“

„Tanečky.“

„Cvičení v Sokole.“

Z 27 odpovědí 23 lidí uvedlo, že žádné zájmové činnosti v dětství nenavštěvovali. Dvakrát byl zastoupen tanec, jednou atletika a jednou cvičení v Sokole.

U dětí byl nejčastěji zastoupen pohybový kroužek (téměř 50%), keramika, hra na flétnu, hudební aktivity jako zpěv a tanec, plavání, skaut a sokol, výuka anglického jazyka, lední hokej a plavání. Pouze u dvou dětí bylo uvedeno, že nemají žádný kroužek.

Z odpovědí rodičů o dětech:

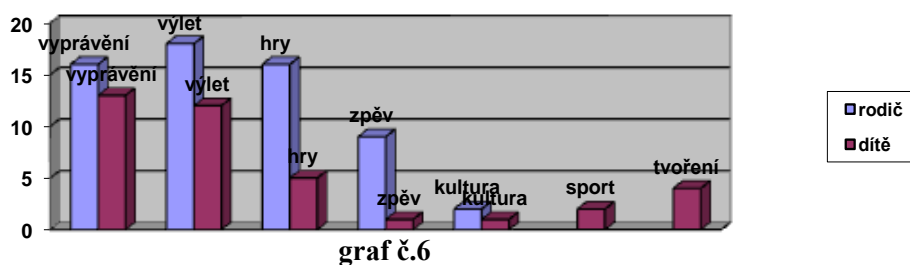
„ Flétna, zpěv, keramika, skaut, dobrovolní hasiči.“

„ Keramika, plavání, angličtina, flétna.“

„ Plavání, keramika, flétna, sokol – v průběhu let angličtina.“

Z odpovědí vyplývá, že na rozdíl od rodičů jsou jejich děti značně vytížené a nabízí se otázka, kolik času mají na spontánní hru?

## hry s rodiči



### Vyhodnocení otázky č. 5 - Věnovali se Vám rodiče? Jak?

#### č. 12 - Jak se věnujete svému dítěti Vy?

Z odpovědí je patrné, že vzpomínky na dětství, na rodiče a hry s nimi byly láskyplné a přinášely respondentům hezký pocit. Ve věnování se dětem převážně figurovala maminka.

Podle odpovědí rodičů se můžeme domnívat, že dnešní rodiče se snaží svým dětem věnovat stejnou formou, jakou se jejich rodiče věnovali jim a to v podobě výletů a vyprávění.

Z odpovědí rodičů:

„Máma byla skvělá, vše mi vysvětlovala a ukazovala, chodily jsme do divadel, každý víkend na výstavy. Mimo Prahu jsme moc nejezdily, spíš za kulturou.“

„Vyprávění, čtení pohádek, zpívání, výlety, výuka jízdy na kole, plavání, hry, návštěvy.“

„Maminka – zpívání, hry, otec byl velmi zaměstnán.“

Jak můžeme na grafu vidět, dříve si zřejmě rodiče s dětmi více hráli na rozdíl od dnešních rodičů, naopak v dnešní době přibýlo různé společné tvoření a sportovní aktivity.

Z odpovědí rodičů:

„Hodně čteme, povídáme si, jezdíme na výlety, jezdíme na kole, hrajeme deskové hry.“

„Čtení knížek, ZOO, kino, Cirkus, pobyt na dětském hřišti, pobyt na chalupě, vyprávění, zpívání.“

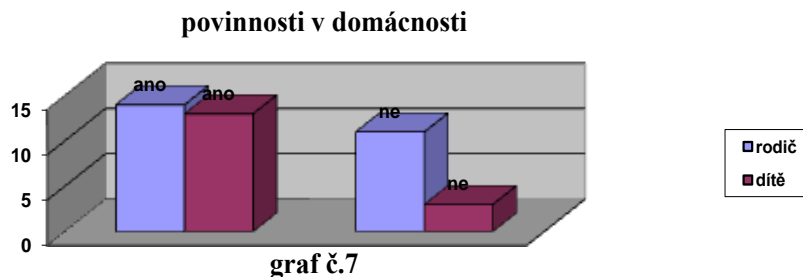
„Obávám se, že je hlavně poučuji, přál bych si ale dialog. Hodně je беру na výlety.“

„Společnou hrou – pexeso, domino..., výlety, společný úklid a práce v domácnosti (společné pečení, vaření večeře).“

„Jsou dospělí, povídáme si, na chalupě společné činnosti.“

Je smutné, že společný zpěv se zřejmě zcela vytrácí.

V aktivitách byly nejvíce zastoupeny výlety (50% odpovědí), společné hry, vyprávění, zpěv (převážně zde figurovala matka), čtení, výlety za kulturou, společné domácí práce, tvoření z papíru, výuka jízdy na kole, plavání.



### Vyhodnocení otázky č. 6 - Měli jste povinnosti v domácnosti?

#### č. 11 – Má Vaše dítě nějaké povinnosti?

U rodičů byl poměr těch, kteří měli nějaké povinnosti a těch, kteří je neměli téměř půl na půl, ale u jejich dětí už pouze jedna čtvrtina nemá žádné domácí povinnosti, které musí vykonávat. Znamená to snad, že dnešní děti mají více povinností než jejich rodiče v dětství? Domníváme se, že ano.

U rodičů se jednalo o drobné domácí práce jako utírání prachu, úklid vlastního pokoje, vynášení odpadků, mytí nádobí, vysávání.

Z odpovědí rodičů:

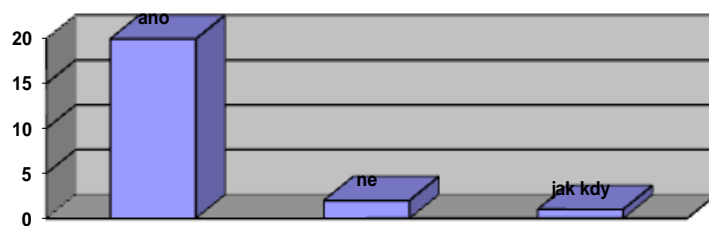
„ Občas hlídat bratra, sama chodit do školky – bylo to blízko, jen 1 ulice a jen v předškolním roce.“

„ Ne, ale vlastní věci jsem si uklízela sama, občas jsem dobrovolně utírala nádobí.“

Objevilo se i hlídání sourozence, péče o drobné živočichy, sbírání vajec, sušení sena, nošení uhlí a nejhorší vzpomínka patřila chození pro nedělní pivo do hospody. Z 26 odpovědí 11 lidí uvedlo, že žádné povinnosti neměli.

Dnešní děti mají za povinnost chození s odpadky, utírání prachu, vysávání, úklid myčky, skládání ručníků, prostírání stolu, úklid hraček a svých věcí, výpomoc s pejsky. Z 16 odpovědí se pouze u tří objevilo, že děti nemusí doma dělat nic.

### Bylo Vaše dětství šťastné?



graf č.8

### Vyhodnocení otázky č. 7 – Řekli byste, že bylo Vaše dětství šťastné?

Z odpovědí vyplývá, že pokud byla rodina úplná, byly děti většinou šťastné a nezáleželo na materiálním vybavení rodiny.

#### Doslovné citace odpovědí rodičů:

„Vzpomínám hlavně na letní a zimní prázdniny na venkově u babiček – moc hezké. Naše rodina hodně držela pohromadě, často jsme se navštěvovali s prarodiči, rodiče měli hodně dobrých kamarádů s dětmi, se kterými jsme si hráli.“

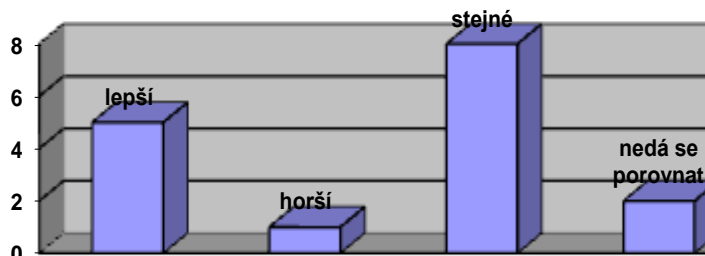
„Jak kdy, o prázdninách jsme byly vždycky šťastná, ale ve školce i ve škole jsme byly vždy ve stresu.“

„Ano, bezstarostné, hravé, milující rodiče i prarodiče.“

„Ano, čas bez povinností, čas her.“

Respondenti líčili své dětství jako bezstarostné, plné her a milujících rodičů i prarodičů. Jen dva lidé uvedli, že jejich dětství šťastné nebylo, jako důvod byla, uvedli dysfunkci rodiny.

### Zkuste porovnat své dětství.



### Vyhodnocení otázky č. 13 – Zkuste porovnat své dětství s dětstvím Vašeho dítěte.

Převážná většina (téměř polovina dotázaných) si myslí, že dětství jejich i jejich dětí je stejné, což, pokud se vrátíme k předchozí otázce, znamená zřejmě šťastné. Snaží se svým dětem věnovat stejnou měrou, jako rodiče jim, mají stejné starosti i stejné radosti.

Z odpovědí rodičů o dětech:

*„Stejně, moje dítě zažívá jiné činnosti, než já, ale společně trávíme čas jako rodina a má stejné radosti a starosti“*

*„Je stejné, snažila jsem se svým dětem věnovat tolik času, jako věnovali mí rodiče mě.“*

Čtvrtina dotazovaných se domnívá, že dětství jejich dětí je lepší, protože mají děti více možností pro zájmový růst, mají úplnou rodinu, nemají tak direktivní výchovu, jakou měli jejich rodiče, mají dostupnější a lepší hračky, jsou lépe připravované na vstup do školy.

Z odpovědí rodičů o dětech:

*„ Jejich je rovnoprávnější, má generace byla direktivně řízená.“*

*„ V něčem lepší, co se týče dostupnosti hraček, koníčků, kreativity, ale jinak uspěchanější, aby už už uměli do školy, aby už vše zvládaly“*

*„ Mně se hodně věnovala babička, rodiče měli méně času. Naším dětem se více věnujeme my – rodiče. Srovnání je obtížné, doufám, že pro naše děti je šťastné.“*

Dvakrát je zde uvedeno, že se nedá srovnávat a jednou, že je dětství dnešních dětí horší, protože je rychlejší a děti nemají čas na hraní.

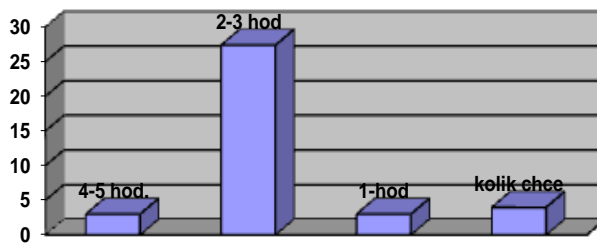
Z odpovědí rodičů:

*„Byla jsem samostatnější, měla jsem více volnosti, dnešním dětem čas organizují rodiče – nedá se srovnat je jiná doba“*

*„Dětství našich dětí je horší, je rychlejší. Snažím se, aby toho neměly moc, aby měly čas na svoje hraní. Jakmile mají moc řízené zábavy, když pak mají čas, tak se nudí a neví co dělat“*

Zde si dovolíme poznámku, že podle našeho názoru je dětství dítěte šťastné, pokud je rodina úplná, bez ohledu na materiální vybavení, nebo dostupnost lepších hraček.

### Kolik času má dítě pro sebe?



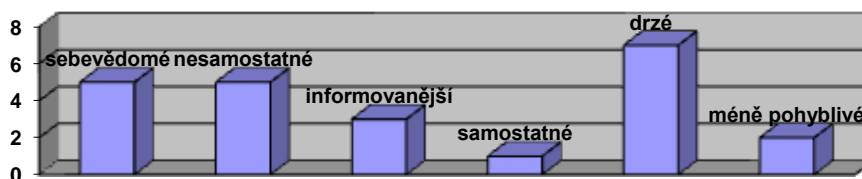
graf č.10

### Vyhodnocení otázky č. 14 – Kolik hodin denně má Vaše dítě pro sebe?

Časové údaje rodiče pouze odhadovali. Nejčastěji uvedli, že dítě má denně 2-3 hodiny času na své zájmy a hry. Dále, že času má dítě kolik chce (téměř třetina dětí), někde dokonce 4-5hodin, a nejmenší časové rozpětí bylo 1-2 hodiny.

Bohužel zde nebylo uvedeno, jakým způsobem tento čas děti tráví.

### Jaké jsou dnešní děti?



Graf č. 11

### Vyhodnocení otázky č. 15 – Jaké jsou podle Vás dnešní děti?

Při pohledu na graf zřetelně převažuje negativní názor rodičů, že dnešní děti jsou drzé. Hned další uvedené vlastnosti definují děti jako sebevědomé a zároveň nesamostatné.

Rodiče zde často proti sobě staví svobodu a zároveň strach z množství možností, které se dětem nabízí. Že jsou děti nevděčné a zároveň náročné.

Často byly uvedeny i předpokládané důvody těchto, řekli bychom většinou negativních hodnocení.

Pro zajímavost některé z nich uvádíme:

- vychovává je TV
- nemají mantinely
- neklade se důraz na dodržování pravidel

- rozmazlenost
- úzkostnost rodičů
- nevychovanost.

#### Z odpovědí rodičů o dětech:

*„Chytré, více hyperaktivní, velmi vnímavé, roztržité, chtějí vše ihned, dobré, laskavé, vcelku stejné jako jsme byli my, jen mají víc možností.“*

*„Nesamostatné, ale více si věří. Drzejší, ale přemýšlivější. Jelikož dětem nedáváme pravidla, či netrváme na jejich dodržování – děti občas reagují pro nás „neadekvátně“ na danou situaci.“*

*„Svobodnější a vystrašené množstvím možností, které se jim nabízejí. Zároveň se obávám, že mnohé jsou vychovávány televizí a ne svými rodiči.“*

*„Zvídavé, hravé, úzkostné z uměle vyvolaných situací (teroristi, únosci...) Lačné po lásce a času svých rodičů.“*

*„Více informované, mají větší zájem o techniku (počítače, mobily, video), menší zájem o pohyb, menší respekt před autoritou (např. učitele).“*

*„Rozjívěné, málokteré si váží věcí, vše je samozřejmé. Jsou ale zvídavější a dravější.“*

*„Vyspělejší, drzejší, nemají úctu k autoritám, mají velké nároky Stejně, pouze jsou samostatnější.“*

*„Ochotné a schopné lépe komunikovat, argumentovat.“*

#### **4.1.2. Výsledky analýzy**

Oslovení rodiče, stejně jako jejich děti, většinou navštěvovali klasickou městskou školku, kde ve třídě byly vždy dvě učitelky.

Mezi oblíbené hračky rodičů, pokud si vzpomněli, patřila panenka, auto a stavebnice, kdežto u jejich dětí jsou oblíbenější „plyšáci“, stavebnice Lego, knížky a počítač.

##### ***Změnila se tedy oblíbenost hraček.***

K nejhezčím vzpomínkám na mateřskou školu patřily besídky, různé akce a zpívání s učitelkou.

Naopak mezi nejhorší patřilo nucení do jídla a spaní, trestání učitelkou a agresivita kamarádů.

Jen mizivé procento rodičů navštěvovalo nějakou organizovanou činnost, na rozdíl od jejich dětí, které mají mnohdy až čtyři aktivity týdně.

***Na děti jsou v současnosti kladeny vyšší nároky. Podle odpovědí se zdá, že dříve rodiče dětem věnovali víc času vyprávěním, zpíváním, výlety. V dnešní době přibyl do společných činností sport.***

Na otázku o povinnostech v domácnosti za sebe rodiče odpovídali, že je mělo jen 50% z dotazovaných, kdežto dnes již většina dětí doma nějakou povinnost má.

Dětství rodiče vesměs líčili jako šťastné, pouze v případě neúplné rodiny uvedli, že šťastné nebylo. O svých dětech se vyjádřili, že předpokládají, že jejich dětství je stejně šťastné jako jejich, někteří se domnívají, že se nedá porovnat a jen jeden respondent uvedl, že je horší.

O volném čase dětí rodiče nejčastěji soudili, že mají denně 2-3 hodiny času jen pro sebe.

O dnešní generaci dětí se rodiče vyjadřovali spíše negativně. Nejčastěji se v odpovědích objevilo, že jsou děti drzé a nesamostatné, další vlastností v pořadí bylo velké sebevědomí dětí. Rodiče zřejmě soudí, že děti jsou mnohem sebevědomější, než jsme byli my.

***Protože rodiče prožívali dětství v období totality, možná se potvrzuje náš názor, že v této době se nehledělo na jedince, ale na kolektiv, což zřejmě mělo vliv i na sebevědomí tehdejších dětí.***

Vzhledem k tomu, že pilotní dotazník neobsahoval otázky, které by umožnily dostatek možností k porovnání dětství rodičů a jejich dětí, vytvořili jsme dotazník nový.

## **4. 2. 2. část výzkumu – názory rodičů na své dětství a dětství svých dětí**

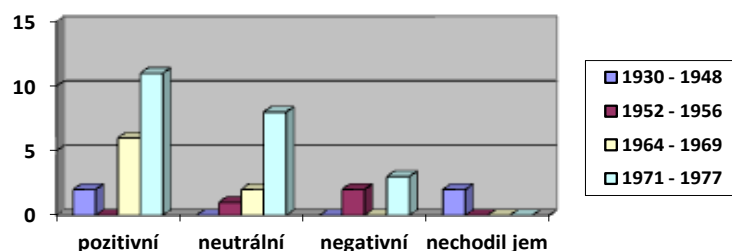
Nový dotazník jsme sestavili tak, aby se zde objevily duplicitní otázky pro rodiče i děti. Otázky byly zaměřeny na rodinu, mateřskou školu a osobní zájmy. Zajímaly nás subjektivní vzpomínky, pocity a názory dotazovaných na své dětství, na mateřskou školu, na povahové vlastnosti dnešních dětí, pohled na své dětství a dětství svých dětí.

*(viz příloha č. 11 – Nový dotazník, vlastní zdroj)*

V této části jsou uveřejněny odpovědi rodičů z mateřské školy v Kolodějích. Pro větší přehled jsou odpovědi rozříděny podle věkových kategorií a zobrazeny pomocí grafů. Pro ilustraci jsme uvedli i autentické odpovědi rodičů z každé věkové kategorie, které jsou psány kurzivou.



### Jaké pocity ve vás MŠ vyvolává?



Graf č. 12

### Vyhodnocení otázky č. 2 a – Jaké pocity ve Vás vzpomínka na školku vyvolává?

Většina oslovených lidí uvedla, že jejich vzpomínky na mateřskou školu jsou pozitivní, někdo dokonce úsměvné, nebo v nich vzpomínka na školku žádné pocity nevyvolala.

Je zřejmé, že zde zapracoval čas, přesto u skupiny respondentů, kteří navštěvovali mateřskou školu v letech 1955-1959 převažují vzpomínky negativního rázu. Bylo to v době, kdy bylo působení na děti důsledně zaměřeno na výchovu ke kolektivismu a k socialistickému vlastenectví. Je docela dobře možné, že dětem v té době nebylo ve školkách příliš příjemně.

Z odpovědí rodičů:

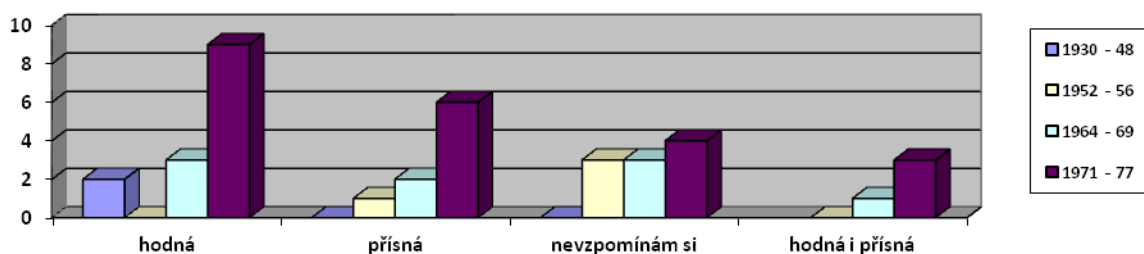
„Nechodila jsem, záviděla jsem ostatní dětem, chtěla jsem chodit.“

„Do školky jsem se moc těšila. Byla jsem ráda v společnosti dětí, s kterými jsem si mohla hrát.“

„Myslím, že to nebylo tak špatné a že jsme tam chodila ráda, nicméně první co si vybavím, jsou represe a zákazy.“

„Dalekou cestu do školky.“

### Jaká byla moje učitelka v MŠ?



Graf č. 13

## Vyhodnocení otázky č.2b – Vzpomínáte si na svou učitelku ze školky?

Je potěšující, že ve vzpomínkách převládaly hodné paní učitelky. Vypovídá to o profesionalitě těchto žen a jejich empatickém přístupu k dětem.

Z odpovědí rodičů:

*„Jmenovala se Jarmila Budínská, stará panna, nakrátko ostříhaná a na zlobivé byla přísná, ale měla ráda zpěv, takže i mě.“*

*„ Byla hodná, ale když bylo potřeba i přísná.“*

*„ Hodná, kulaté náušnice, druhá měla dobré bonbóny.“*

Téměř třetina respondentů si svou učitelku nepamatuje a na třetím místě byly uváděny přísné paní učitelky.

Z odpovědí rodičů:

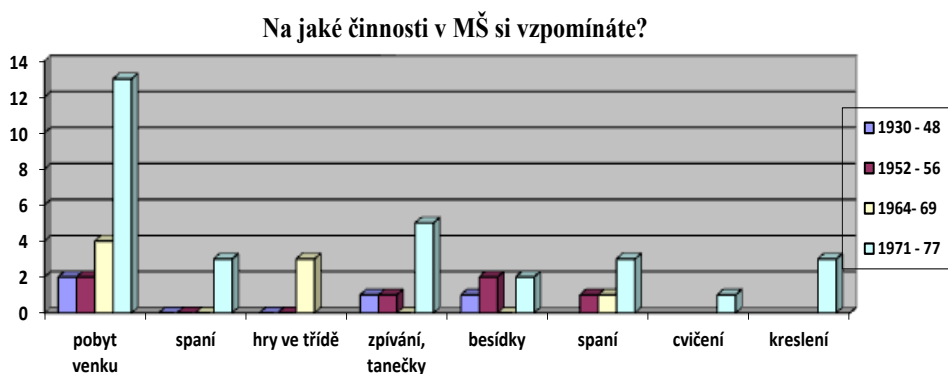
*„ Přísná učitelka.“*

*„Byla přísná, jednou mi dala na zadek pravítkem, protože jsem nechtěla spát.“*

*„ Přísná, bez citlivého přístupu.“*

*„ Ano, byla přísná, chladná.“*

Je zajímavé, že u lidí narozených v období 1952 – 1956 vzpomínka na hodnou paní učitelku chybí.



graf č. 14

## Vyhodnocení otázky č. 2c – Na jaké činnosti v mateřské škole si vzpomínáte?

Lidé ve všech věkových kategoriích nejčastěji uváděli vzpomínky na pobyt venku, na různé akce, besídky a na zpívání.

Z odpovědí rodičů:

*„Divadelní představení O pejskovi a kočičce, ve kterém jsem hrála roli kočičky. A po té následovalo pohoštění pro rodiče a děti.“*

*„ Besídky, návštěva divadla a kina.“*

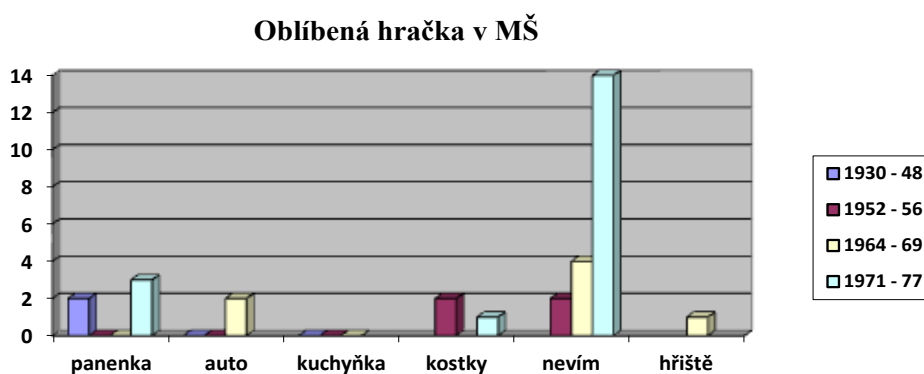
*„ Často jsme hrávali divadlo – postavy zvířátek, nebo role pohádkových hrdinů, vytvářeli si masky a nejvíce mě bavilo maňáskové divadlo.“*

*„Spaní, to bylo hrozně nudné a spojené s represemi, proto se mi bohužel vybaví první a hlavní.“*

*„Hraní na písku, vaření v dětské kuchyňce, vystoupení pro rodiče.“*

Teprve u ročníku 1971 – 77 se objevily vzpomínky i na výtvarné činnosti a cvičení.

Nedomníváme se, že se do 70 let v mateřských školách nikdo nevěnoval výtvarnému umění a tělesné výchově. Z odpovědí můžeme jen usuzovat, že dotazovaní uváděli pouze činnosti, které měli ve školce nejraději, nebo naopak jim nejvíce vadily např. spaní.



Graf č. 15

## Vyhodnocení otázky č. 3 a – Jaká byla Vaše nejoblíbenější hračka v mateřské škole?

Případá nám zvláštní, že většina lidí si na hračku ve školce nepamatuje. Pokud ano, byla to většinou panenka, kostky nebo autíčko.

Z odpovědí rodičů:

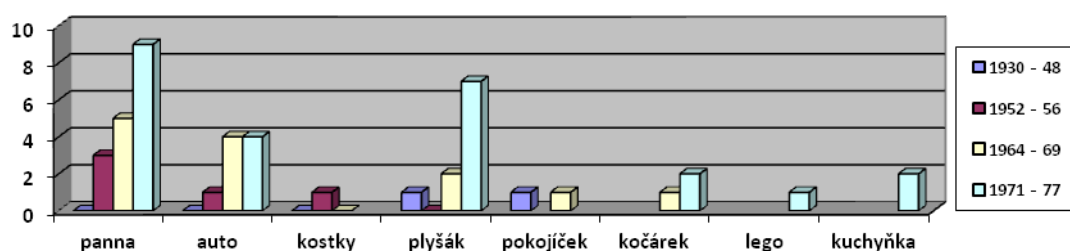
„Dřevěný pokojíček pro panenku, malé dětské piáno – dřevěné, knižní pohyblivá leporela – pohádky: Perníková chaloupka, Rybář a zlatá rybka, Jak dědeček zasadil řepu.“

„ Běhací panenka – vodila se za ruce.“

„Velké nákladní auto zároveň k ježdění, hromada perliček.“

„To už nevím. Vzpomínám si na krásné, výstavné panenky, se kterými jsme si nesměli hrát.“

### Oblíbená hračka doma



graf č. 16

### Vyhodnocení otázky č.3b – Jaká byla Vaše nejoblíbenější hračka doma?

Na tuto otázku odpověděli všichni a každý si svou hračku pamatoval. Opět jasně převládá oblíbenost panenky, objevuje se plyšová hračka a jako třetí v pořadí jsou auta a jiné dopravní prostředky. V posledním ročníku se také začíná objevovat stavebnice Lego.

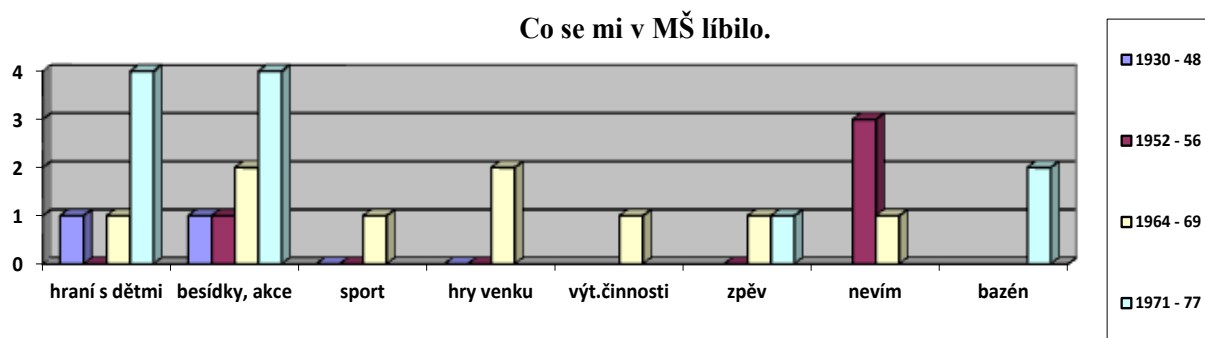
Z odpovědí rodičů

„ Pokojíček pro panenku.“

„ Tři opice plyšové.“

„Panenky, kočárek, vláčky, kuchyňka- proti dnešním velice prostá.“

„ Auto na dálkové ovládání.“



*graf č. 17*

### Vyhodnocení otázky č.4a – Jaká je Vaše nejhezčí vzpomínka na mateřskou školu?

Podle odpovědí rodičů byly velmi oblíbené různé besídky a akce, kterých se děti zúčastňovaly. Figurovaly také v činnostech, které si rodiče ze školky pamatovali. Koresponduje to zřejmě s přirozenou touhou dětí po troše exhibicionizmu, slavnostních okamžicích, a přirozenému pozitivnímu vztahu k hudbě a poezii.

Prarodiče si většinou na nějaké oblíbené činnosti nevzpomínali. V ročníku 1964 – 69 byla oblíbenost besídek srovnatelná i s pobytem venku, zato u ročníku 1971 – 77 jsou nejvíce zastoupeny hry s dětmi a besídky. Možná se zde již promítá vliv doby, kdy se rodiče bojí nechat své děti volně venku, bez dozoru.

Z odpovědí rodičů

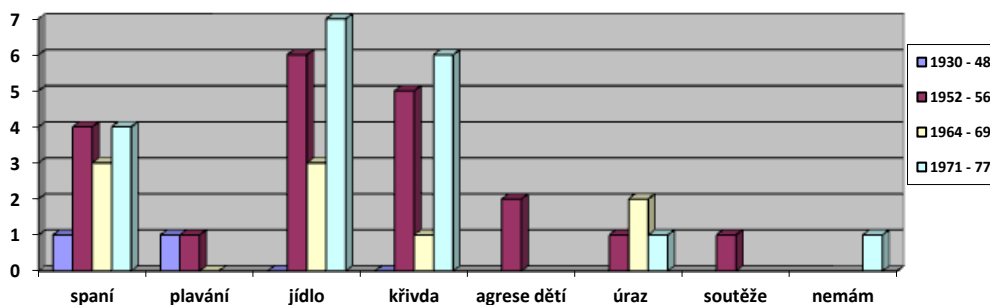
„ Oslava Vánoc. “

„ Kamarádka byla celý den se mnou. “

„ Když jsme dělali představení pro maminky. “

„ Vánoční besídka. “

### Nepříjemná vzpomínka na MŠ



*graf č. 18*

### Vyhodnocení otázky č. 4b – Jaká je Vaše nejhorší vzpomínka na mateřskou školu?

Nejhorší vzpomínky měli dotazovaní na nucení do jídla, které se podle jejich odpovědí dělo mnohdy dost surovou formou. Také spaní bylo vynucováno různými formami trestů. Mnoho lidí si také vzpomnělo na různé ústrky ze strany učitelky a na potupné situace, ve kterých se jako děti ocitli. Posledním nejčastěji uváděným nepříjemným zážitkem byly agresivní výpady ze strany kamarádů.

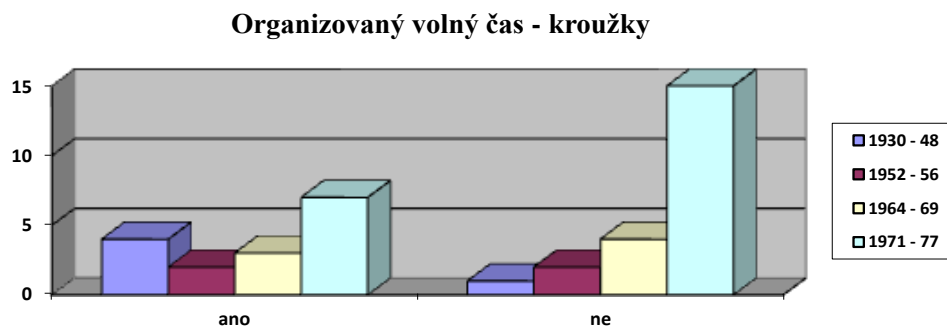
Z odpovědí rodičů:

„ Povinné polykání rybího tuku.“

„ Odhalený pokus o zapálení školky.“

„Když naše paní učitelka onemocněla. Zastupující paní učitelka mě nutila pít teplé mléko se škraloupky. Musela jsem s hrníčkem sedět u stolku do té doby, než jsem mléko vypila. Bohužel jsem ho nikdy nevypila a paní učitelka se zlobila.“

„ Spaní. Byla jsem jedno z mála dětí, které neusínalo – moje postel byla přesunuta bokem od ostatních a přes hlavu mi přehazovali ručník. Jednou jsem se asi víc vrtěla, nevím – musela jsem odejít z ložnice dětí a ve třídě si postavit postel z dřevěných židliček. Dodnes to vidím živě a asi mi to přebíjí pěkné věci, které se tam jistě děly. Ležela jsem pak na těch židlich, jen v pyžamu, bez peřiny. Velký kus dětství jsem se chtěla stát učitelkou v mateřské škole, abych mohla trápit děti...“



Graf č. 19

### Vyhodnocení otázky č. 5a – Jakým způsobem jste trávili volný čas mimo mateřskou školu – organizovanou formou?

Pouze u první skupinky převažuje organizovaná činnost v kroužcích – tři z pěti lidí uvedli, že chodili do Sokola a jeden do Tělovýchovné jednoty. U druhé kategorie (1952 – 56) je poměr mezi aktivitou a neaktivitou v organizované činnosti stejný. Podle poslední kategorie (1971 – 77) je vyšší procento lidí, kteří trávili svůj čas neorganizovaně.

Z odpovědí vyplývá, že rodiče z poslední skupiny měli mnohem větší možnost věnovat se činnostem podle své volby, než jejich rodiče, měli víc času na hru.

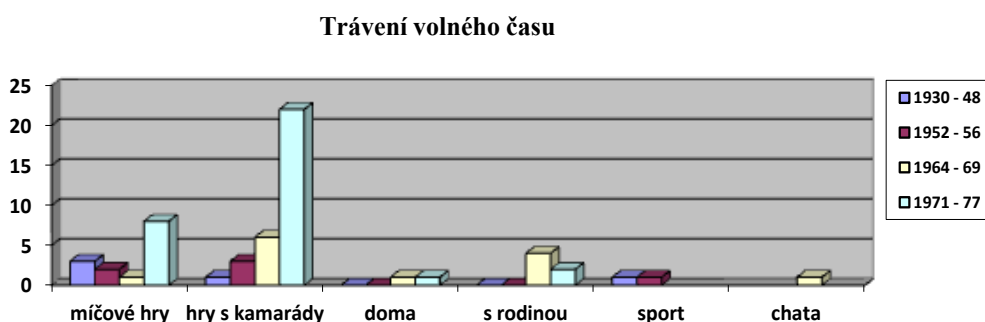
Z odpovědí rodičů

„ Sokol, kroužky a balet. “

„ Cvičení a příprava na Spartakiádu. “

„ Sokolovna – gymnastika, ZUŠ – zpěv. “

„ Sokol, skaut, zpěv v LŠU. “



*Graf č. 20*

**Vyhodnocení otázky č. 5b - Jakým způsobem jste trávili volný čas mimo mateřskou školu - vlastní aktivitou?**

Z odpovědí vyplývá, že všichni dotazovaní trávili svůj volný čas ponejvíce venku s kamarády. Uváděli, že měli naprostou volnost a nikdo je nehlídal. Společné sportovní aktivity byly zastoupeny jen u prvních dvou kategorií (1930-48, 1952 – 56)

Odpovědi rodičů

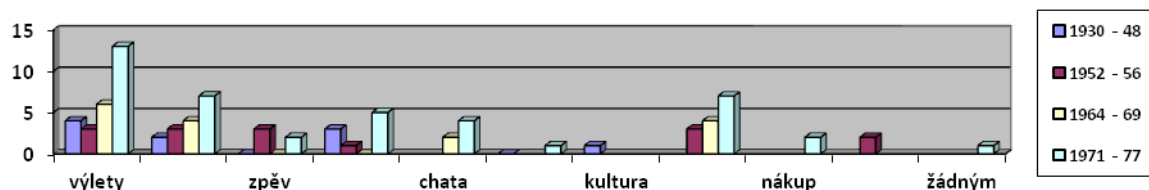
„Čtení (pohádky četl dědeček), kreslení, můj pes.“

„Sportovní aktivity s kamarády, na dětském hřišti jsem často hrála s kamarády a bratrem-dvojčetem kuličky.“

„S babičkou a venku s kamarády – hry Král vysílá své vojsko, Honzo, vstávej, Přijela babička z Číny, školky s míčem, švihadlem, skákání panáka, Krvavé koleno (viz příloha č. – Hra na Krvavé koleno), bruslení, kreslení křídou...“

„Naprostě neorganizovaně – jako dítě z vesnice jsme do večera lítali venku. Hry Na učitelku, na prodavačku, míčové hry, švihadlo, kolo, skákání panáka, „céčka“, čára, návštěvy u kamarádů, hry s míčem na dvoře, na poli, na louce, v potoce...naprostá volnost, svoboda, naproti tomu úplná absence jakéhokoliv rodičovského zájmu věnovat se nám, trávit s námi volný čas.“

### Jak se Vám rodiče věnovali?



Graf č. 21

### Vyhodnocení otázky č. 6 – Jakým způsobem jste trávili volný čas se svými rodiči?

V otázce času stráveného s rodiči a způsobem jeho prožívání byly nejčastěji zmíněny výlety, vyprávění a čtení pohádek, hraní her a společné činnosti v domácnosti. Vaření, mytí nádobí, nebo nákupy. Pouze jedna respondentka uvedla, že se jí rodiče nevěnovali a ona si hrála se svou sestrou. Domníváme se, že děti trávily svůj volný čas během týdne venku, samy a rodiče se jim o víkendech, kdy nechodili do práce, snažili společné chvíle vynahradiť.

Z odpovědí rodičů:

*„Četba pohádek, zpívání s kytarou, pexeso, kvarteto, výlety vlakem, panenky, medvídci, měli notýsky a hrála jsem si s nimi na školu a cvičení, babička se mnou chodila na dětské hřiště, kde byla pojízdná lanovka a úžasné houpačky, měla jsem strašně ráda i návštěvy hřbitova na Malvazinkách, kam jsme se sestřenkou chodily s babičkou obstarávat hrob, nosily jsme vodu a zalévaly.“*

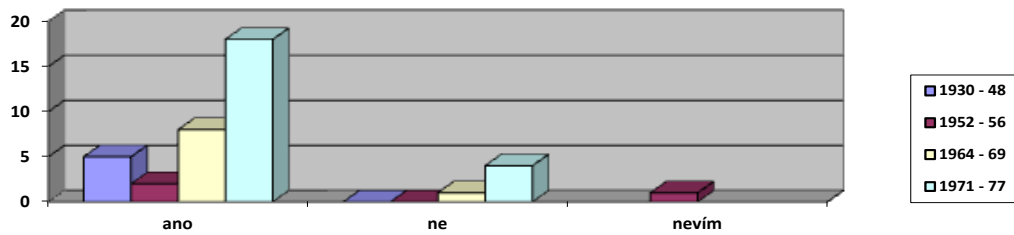
*„ Nejčastěji jsme si hráli na obchod a na školu, taky nám táta promítal pohádky, stavěli jsme stavebnice (podobné Legu) určitě jsme společně nakupovali, vařili i uklízeli, zpívali jsme si hlavně s maminkou.“*

*„ Škoda, že tato otázka není položena formou zatrháváním jednotlivých nabídek, takto bohužel musím říct, že si nevzpomínám. Určitě jsem s rodiči nevařila, nenakupovala, nezpívala, pohádky nám asi nevyprávěli, ty nám pravděpodobně vyprávěla babička.“*

*„ Velmi sporadicky výlety, jinak spíše pomoc v domácnosti, úklid, práce kolem domu a hospodářství.“*



### Pomáhali jste v domácnosti?



graf č. 22

### Vyhodnocení otázky č. 7 - Museli jste doma pomáhat? S čím?

Téměř všichni uvedli, že nějaké povinnosti doma měli. Jednalo se např. o utírání prachu, mytí nádobí, pomoc v domácnosti, vaření a nakupování. Jen u poslední kategorie (1971-77) se objevilo i pár jedinců, kteří doma nic dělat nemuseli.

Vyvozujeme z toho, že se rodiče snažili děti vést ke spolupráci a spolupodílení se na chodu domácnosti. Vedli je k zodpovědnosti.

Z odpovědí rodičů

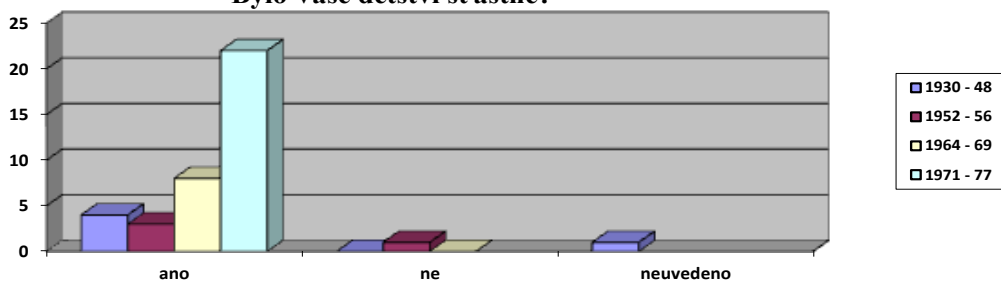
„ Práce na zahradce, utírání prachu, hlídání sestřičky.“

„ Úklid a praní prádla – v té době pračka nebyla.“

„ Úklid, mytí koupelny, luxování, vytírání podlahy, utírání nádobí a mytí, sušení sena, hrabání listí, sběr plodů (rybíz, angrešt).“

„ Luxovat, umývat nádobí, vařit v sobotu, v zimě zatápět v kotli.“

### Bylo Vaše dětství šťastné?



graf č. 23

### Vyhodnocení otázky č. 8 – Řekl/a byste, že bylo Vaše dětství šťastné?

Kromě jednoho člověka považují všichni své dětství za šťastné. Pouze v jediném případě bylo uvedeno, že ne, vinou příliš autoritativní výchovy. V druhém případě nebyla otázka zodpovězená. Pokud měli respondenti uvést proč si myslí, že jejich dětství bylo šťastné, většinou uváděli dobré rodinné zázemí, volnost, hodně lásky a domácí pohody. Také bezstarostné dětství a společné činnosti.

Z odpovědí rodičů:

„ Ano, vyrůstala jsem v rodině bez hádek.“

„ Určitě ano, měla jsem hodně lásky a pozornosti, byla jsem milované dítě a směla jsem mít zvířata a bydlela jsme v krásné vilové čtvrti, kde byly děti, a hrávaly jsme si na zahradě.“

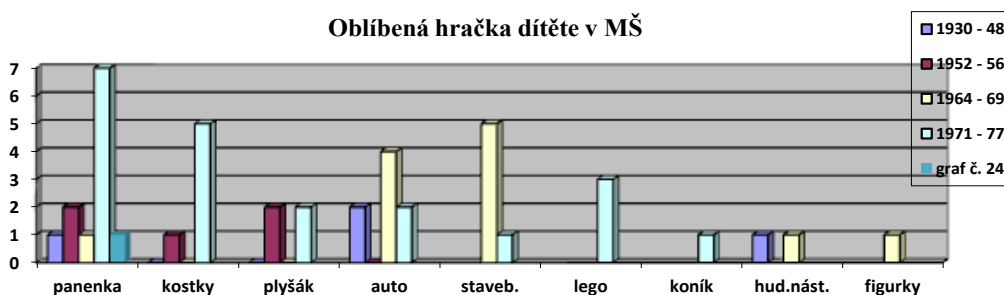
„ Ano – já ani sestra jsme neměly žádné starosti.“

„ Ano – vyrůstala jsem ve společnosti dvou sourozenců. Měla jsem si vždy s kým hrát. Nikdy jsem nepociťovala samotu. Rodiče se nám věnovali a v mezích možností s námi trávili volný čas.“

„ Ano, mimo Prahu neustále venku s kamarády a babička s dědou v jednom domě.“

„ Ano, Bezstarostnost, kamarádi. Zpětně mi chybí fyzický kontakt s rodiči. Myslím, že k tomu odstupu je vedla i doba, že dnes je fyzický kontakt již od narození podporován mnohem více.“

„ Ano, dobré vztahy rodičů, prarodičů, v rámci totality jsme byli relativně v pohodě a klidu, moc nám toho nechybělo, rodiče se snažili nám sehnat vše, i ty bonbóny.“



graf č. 24

### Vyhodnocení otázky č. 9 – Jaká byla nejoblíbenější hračka Vašeho dítěte?

Ve věkové kategorii 1930 – 48 a 1971 – 77 je u dětí podle názoru rodičů nejvíce zastoupená obliba panenky a je zde i stejný poměr v plyšových hračkách – převážně medvědi. V letech 1964 – 69 podle rodičů u dětí zřejmě výrazně stoupla oblíbenost stavebnic a dopravních prostředků, naopak plyšové hračky nebyly uvedeny vůbec.

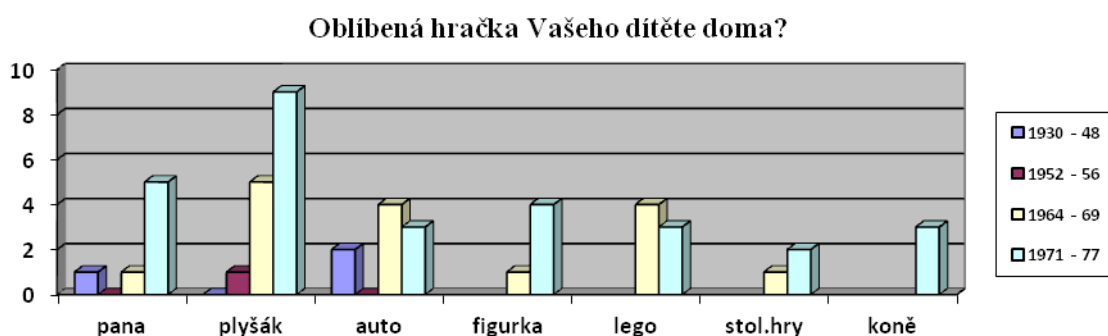
Z odpovědí rodičů:

„ Syn autíčko sanitka, kuličky házené na cíl (obalené suchým zipem), dřevěná stavebnice, ze které se daly sestavovat vozíky na kolečkách. Dcera různé druhy doprovodných hudebních nástrojů, dřevěný domeček pro panenku.“

„ Panenka, medvídek.“

„ Xylofon, výtvarné potřeby.“

„ Poníci, kočárek s panenkou, kuchyňka.“



graf č. 25

#### Vyhodnocení otázky č. 10 - Jaká je, byla, nejoblíbenější hračka Vašeho dítěte?

Z odpovědí jsme vybrali pouze ty hračky, které byly zastoupeny víckrát, než jednou, protože jich rodiče uváděli mnoho různých druhů. Kromě výše uvedených zde byla jmenována kuchyňka, kolo, kočárek...

Podle rodičů jsou u dětí zřejmě nejoblíbenější plyšáci a panenky. Dále auta, různé figurky a stavebnice Lego, v poslední době také koníci, kteří se objevili jen v poslední věkové kategorii 1971 – 77.

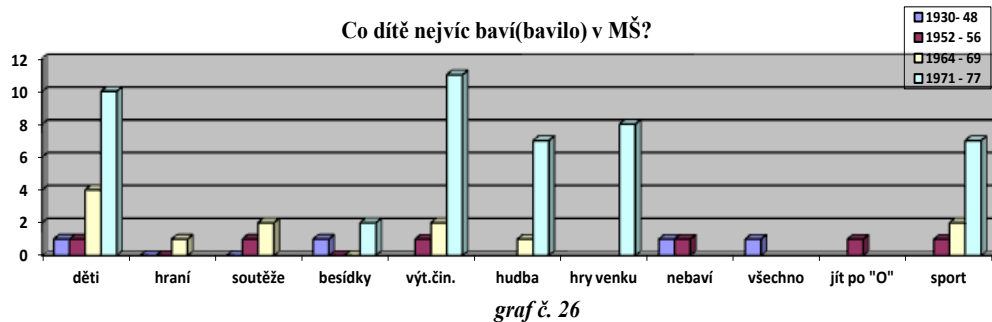
Z odpovědí rodičů:

„ Látková panenka Mirejka.“

„ Dcera – mikrofon, růžový kočárek „golfové hole“ a čůrací panenka, štěkací pejsek. Syn- oboustranné autíčko s terénními koly, které mohlo narážet a otáčet se pomocí dálkového ovládání, dětské terénní kolo.“

„ Plyšáci.“

„ Mění se, ale většinou plyšák, nebo figurky.“



**Vyhodnocení otázky č. 11a – Co si myslíte, že Vaše dítě ve školce baví, bavilo, nejvíc?.**

Podle rodičů se dětem nejvíce líbí společnost dětí, různé tvořivé činnosti a také soutěže, besídky a divadelní představení. U poslední věkové kategorie 1971 – 77 také rodiče nejčastěji uváděli pobyt venku a hudbu, stejně jako sport. Ten například vůbec neuváděli rodiče ve věkové kategorii 1930 – 48. V této věkové kategorii také vůbec neuváděli hudební činnosti, soutěže a hry venku. Jednou bylo uvedeno, že dítě baví všechno a dvakrát se naopak objevilo, že ho nebaví nic.

Z odpovědí rodičů:

Baví

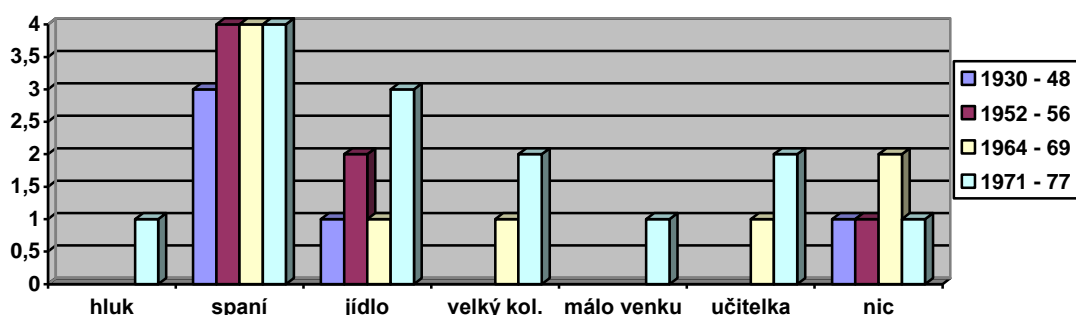
„ Divadelní představení, karnevaly.“

„ Hrát si s autíčkama a panáčkama a hry s dětmi.“

„ Dcerku všechno, synka předškolní příprava.“

„ Kamarádky, soutěže.“

***Je něco, co Vašemu dítěti ve školce vadí?***



*graf č. 27*

**Vyhodnocení otázky č. 11b – Je něco, co podle Vás Vašemu dítěti ve školce nejvíce vadí, vadilo?**

Nejvíce byly zastoupeny odpovědi, že dětem vadí spaní a jídlo. V tomto názoru se shodují všechny věkové kategorie rodičů. Dále pak byl uveden velký kolektiv a přísná učitelka

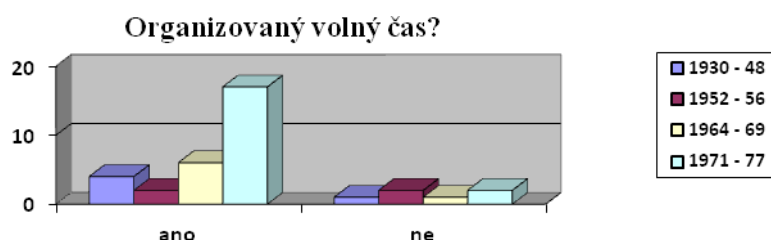
Nebaví

„ Černé, tedy připálené kůrky na chlebu, špenát. “

„ Spaní po obědě. “

„ Docházka do školky, většina jídel, spaní po obědě. “

„ Spaní. “



Graf č. 28

**Vyhodnocení otázky č. 12a – Jakým způsobem tráví, nebo trávilo Vaše dítě volný čas mimo mateřskou školu - organizovaně ?**

Pouze u věkové kategorie 1952 – 56 je trávení času v nějaké organizované činnosti stejné, jako neorganizované. Jinak převládají zájmové činnosti nad volným časem.

Z odpovědí rodičů:

Organizované

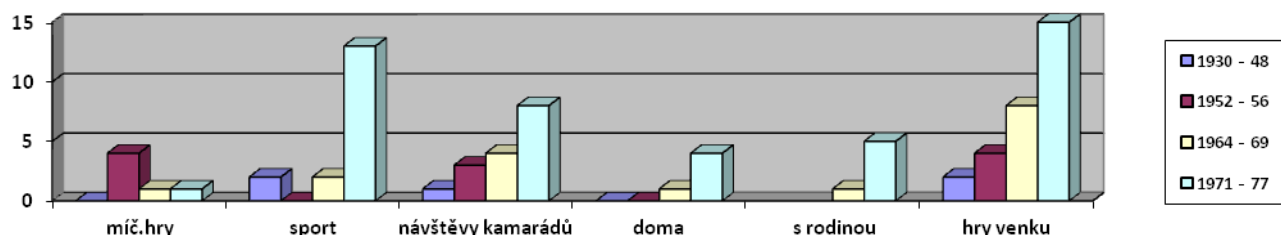
„ Recitační kroužek. “

„ Kroužky. “

„ Klavír, dramatický kroužek, moderní tanec, street dance, angličtina. “

„ Návštěvy společných akcí občanského sdružení, kroužek flétny. “

### Neorganizované hry dětí.



graf č. 29

### Vyhodnocení otázky č. 12b - Jakým způsobem tráví, nebo trávilo Vaše dítě volný čas mimo mateřskou školu - neorganizovaně?

Jak je na první pohled patrné, u všech věkových kategorií dominují u dětí hry venku a návštěvy u kamarádů. Rodiče v dotazníku uváděli, že se bojí nechat děti venku bez dozoru, ale podle odpovědí je tato činnost nejvíce zastoupená. Hraní s míčem nejvíce preferovali rodiče dětí v kategorii 1952 – 56.

U poslední věkové kategorie 1971 – 77 je na druhém místě velmi výrazně zastoupen sport (většinou jízda na kole, brusle...) což podporuje výsledky výzkumu: „Růst a motorická zdatnost předškolních dětí“ - viz příloha č.:

Kde je mimo jiné uvedeno, že po fyzické stránce jsou děti v Praze zdatnější, než děti na vesnicích a dokonce dosahují lepších výsledků, než děti, které byly testovány v roce 1977 (tedy dnešní rodiče).

Z odpovědí rodičů:

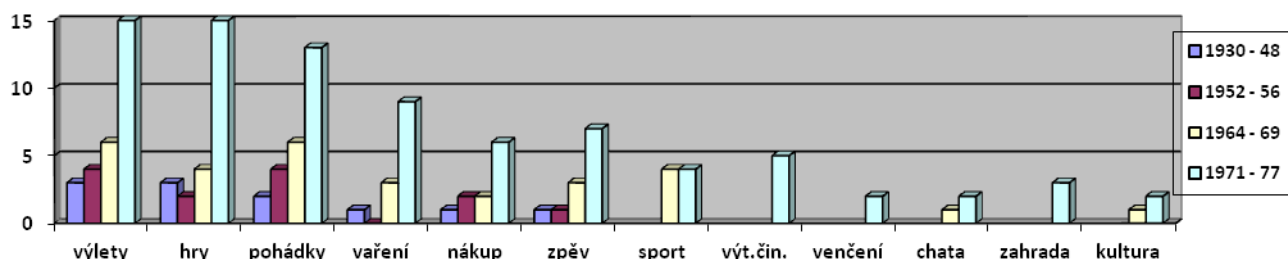
„ Kamarádi v okolí domova.“

„ S kamarádem vzájemné návštěvy, stavění stavebnic, autodráha, sbírání čehokoliv, akvaristika.“

„ Ježdění na kole, na odstrkovadle, hraní si na hřišti, na zahradě, prolézačky, skluzavka, houpačky.“

„Míčové hry, návštěvy, volné hry v okolí domova.“

### Jak trávíte čas s dítětem Vy?



graf č. 30

### Vyhodnocení otázky č. 13 - Jakým způsobem trávíte volný čas se svým dítětem Vy?

V trávení volného času s dětmi dominují u všech věkových kategorií výlety, různé hry a vyprávění, nebo čtení pohádek. Dalšími společnými činnostmi jsou vaření, společné zpívání a nákupy. Potom následují výtvarné činnosti, sport, pobyt na chatě či chalupě, venčení psa, návštěvy divadel, nebo výstav.

Posledně uvedené činnosti se objevují pouze u ročníků 1964 – 69 a 1971 – 77.

Z odpovědí rodičů:

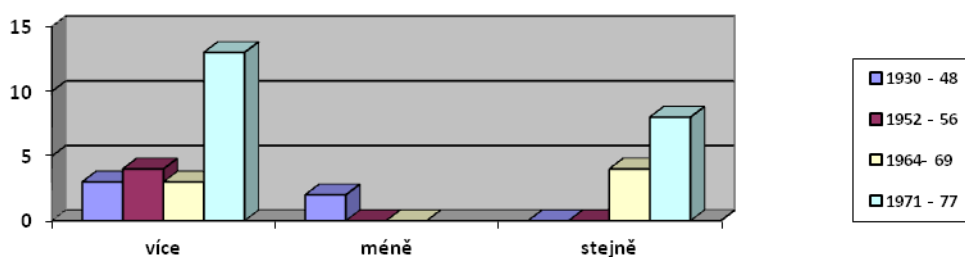
„ Vaření, zpívání, výlety, tatínek (manžel) často pořádá společné hry – hledání pokladu, honba za liškou pro celou partu spřátelených dětí. “

„ Každodenní četba pohádek, ježdění na chalupu, návštěvy různých akcí, hraní společenských her, styky s prarodiči, vaření, pečení, nákupy, zpívání, karnevaly. “

„ Hodně si hrajeme – ať klasické hry na obchod, doktory apod., nebo hodně hrajeme společenské hry, logické hry, čteme, jezdíme na výlety, učíme se spolu, také uklízíme, posloucháme hudbu a zpíváme, staráme se o zvířátko, pěstujeme květiny. “

„ Vyprávění pohádek, společné činnosti – vaření, mytí nádobí, nákupy, zpívání, výlety, na hřišti, na zahradě – pexeso, panenky, plyšáci. “

Jak se věnujete dětem na rozdíl od Vašich rodičů?



graf č. 31

### Vyhodnocení otázky č. 14 – Máte pocit, že se svému dítěti věnujete stejně, jako se rodiče věnovali Vám?

Převážná většina odpovědí se shodovala v názoru, že se dnešní rodiče věnují dětem více, než se věnovali jejich rodiče jim, maximálně stejně. Pouze dva lidé uvedli, že se dětem věnují v menší míře, než se rodiče věnovali jim.

Většinou uváděli, že se snažili ke svým dětem chovat stejně, jako rodiče k nim. Nynější rodiče se tedy snažili opakovat vzor chování, který v dětství viděli a zažili u svých rodičů a ještě jej vylepšit.

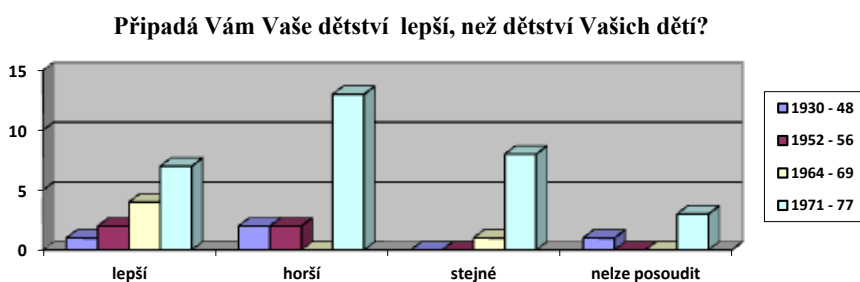
Z odpovědí rodičů:

„ Mám pocit, že jsme se věnovali našim dětem více než moji rodiče.“

„ Myslím si, že se bylo dětem věnováno stejně, jako se rodiče věnovali mé osobě. Větší pozornost byla našim dětem věnována v oblasti sportovních aktivit.“

„ Věnovala jsem se více já, než moji rodiče. Ti byli oba zaměstnaní, ve školce jsem byla až do pozdějších odpoledních hodin. Já jsem se dceři mohla věnovat více, do práce jsme téměř nechodila, dcera byla ve školce většinou pouze dopoledne.“

„ Ve větší míře a s potřebou výdaje mnohem větší energie.“



graf č. 32

#### **Vyhodnocení otázky č. 15 – Zkuste porovnat své dětství s dětstvím Vašich dětí.**

Pouze rodičům ve věkové kategorii 1964 – 69 připadá jejich dětství lepší, než dětství jejich dětí. Jako důvody např. uvádějí volnost a svobodu, větší bezpečí venku, styk s prarodiči.

Ostatní respondenti uvádějí, že jejich dětství bylo podle jejich názoru horší, protože např. neměli tolik hraček, zájmových činností a možností, nemohli cestovat, měli represivní výchovu.

Pokud uváděli, že je stejné, zdůvodňovali to např., že děti mají čistou duši, stejné rodinné zázemí, více se jim věnují, ale na druhé straně jsou děti zatížené množstvím kroužků, mají málo svobody, ale více hraček atd.

V posledním případě – nelze srovnat - byly uváděny důvody, že dnešní děti mají více možností, ale nemohou být bez dozoru venku, že každé dětství je jiné a také že dnešní rodiče jako děti vyrůstali v jiné době.

Z odpovědí rodičů:



## lepší

„ Lepší - mohli jsme sami docházet do hřišť a parků, bylo bezpečno, sami jsme docházeli do kroužků.“

„ Lepší bylo ve společných hrách venku – mé dítě nemá možnost navštívit venkovní hrací plochu, protože žádána není.“

„ Moje dětství bylo lepší v tom, že jsme měla více kamarádů v okolí, protože jsme byli všichni venku společně, hráli jsme si, měli jsme mezi sebou „zdravou konkurenci“. Dnešní děti mají jen kamarády ve škole, na kroužcích, ale venku společné zážitky nemají.“

„ Lepší, dennodenní kontakt s babičkou a dědou.“

## horší

„ Horší – vlastní dětství v těžkých 50. letech.“

„ Horší bylo v nedostatku volného cestování.“

„ Každé má své, my jsme toho moc neměli, vážili jsme si korálků, samolepek, hraček, to oni neznají, mají lepší a větší možnosti. Dnes mají více knížek, hraček, počítače, herní hřiště.“

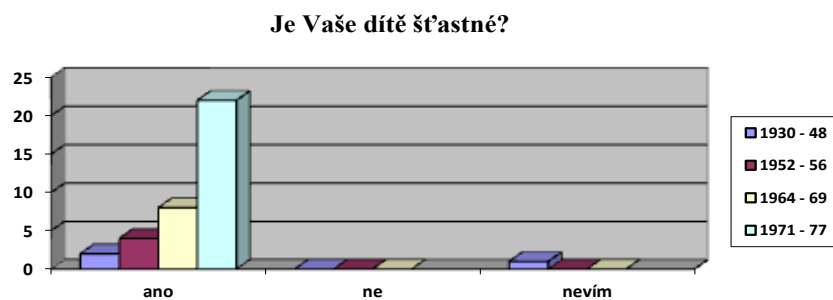
„ Děti mají více možností využití, více hraček a zájmů.“

## stejně

„ Ne nedá se jednoznačně říci. Každý čas má svá pozitiva i negativa. Ovlivňuje ho též úhel pohledu na dané období.“

„ Nemyslím si, že moje dětství bylo lepší, než mojí dcery. Hodně se s manželem dceři věnujeme, oba máme dost času. Dcera je ale více zatěžovaná co se týče školy a kroužků (hraje na klávesy a housle, ne které musí cvičit) a i příprava ve škole je náročnější, než jsem zažila já.“

„ Ve většině věcí je stejné, protože děti mají čistou duši.“



Graf č. 33

## Vyhodnocení otázky č. 16 – Řekli byste, že je dětství Vašeho dítěte šťastné?

Všichni rodiče jsou přesvědčení, že jsou jejich děti šťastné, pouze jedna maminka neví, protože, jak uvádí, děti vyrůstaly bez otce.

Z odpovědí rodičů:

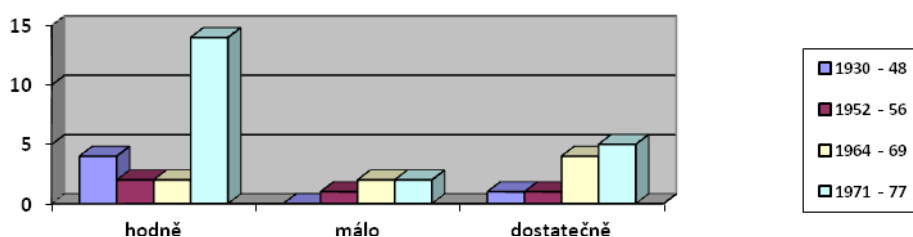
„ Nemohu posoudit, vyrůstali bez otce a nevím, jak dalece jim chyběl. “

„ Jelikož mi obě děti řekly, že šťastný byly, tak si to myslím. “

„ Ano, s manželem se snažíme dělat vše pro děti čas i věci. Jsou šťastné, mají mnoho kamarádů a vlastně mají všechno, co chtějí, až nadbytek. “

„ Ano, alespoň doufám a snažím se o to. “

### Kolik jste měli volného času?



Graf č. 34

### Vyhodnocení otázky č. 17a – pokuste se odhadnout, zda jste měli v dětství hodně, nebo málo volného času.

Nejčastěji rodiče uváděli, že v dětství měli hodně, nebo alespoň dostatek volného času.

Pokud uvedli, že času měli málo, byl důvodem sport, „méně času, než by člověk chtěl“, anebo pobyt v mateřské škole až do 18 hod.

Z odpovědí rodičů:

„ Měl jsem hodně volného času. “

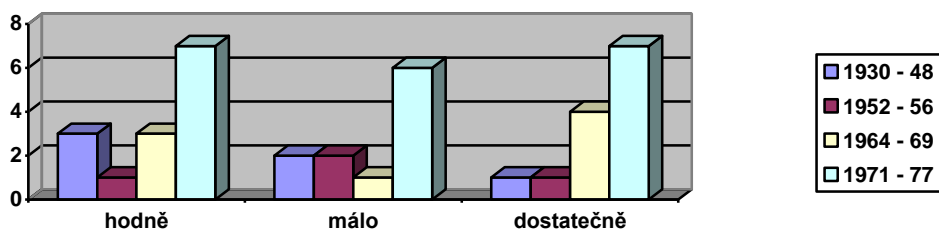
„ Hodně, hodně, hodně, 100x víc, než mám teď. “

„ Ano, měla jsem volného času hodně, už jen proto, že jsem nechodila na žádné kroužky. “

„ Spiš málo, brzy jsem začala trénovat (v zimě) 4x týdně (Ú, Č, SO, NE) všechny zimní víkendy na lyžích. “

„ Málo, od 6.00 do 18.00 jsem byl ve školce. “

### Kolik času má Vaše dítě?



graf č. 35

### Vyhodnocení otázky č. 17b – Má, mělo, Vaše dítě hodně, nebo málo volného času na hru?

Ze zaznamenaných odpovědí vyplývá, že rodiče z první věkové kategorie (1930 – 48) se domnívají, že jejich děti mají, nebo měly hodně času na hru, kdežto u druhé kategorie (1952 – 56) je to přesně naopak. Podle jejich názoru měly děti málo času na hru.

U dalších dvou kategorií se rodiče shodují v názoru, že děti mají dostatečně času na hru, ne-li hodně. Bylo by zajímavé zjistit, čemu říkají dostatečně, jaký časový úsek to přibližně představuje?

Z názorů rodičů:

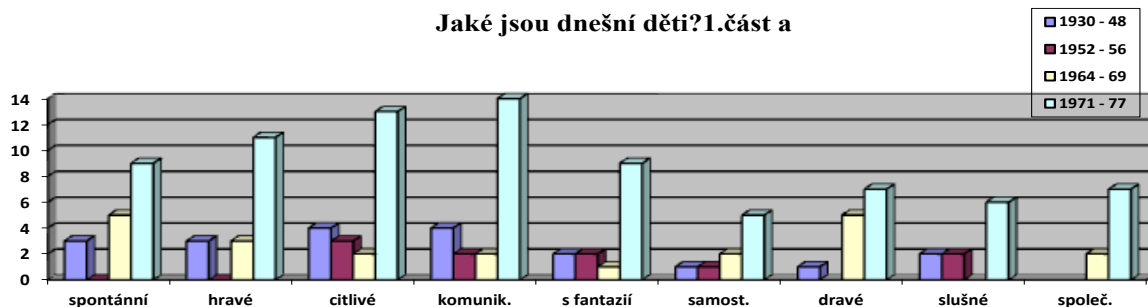
„ Mělo málo volného času.“

„ Myslím, že ano, můj osobní pocit.“

„ Ne hře s dětmi venku. Místo toho si chodí „hrát“ na kroužky. Ale každý den se chvíle na hraní najde. A každý večer si čteme. Určitě se věnují hram a výletům o vikendech, svátcích apod.“

„ Děti mají méně volného času.“

### Jaké jsou dnešní děti?1.část a



graf č. 36

**Vyhodnocení otázky č. 18 a – Myslíte si, že se na dnešní děti hodí některý z uvedených výroků?**

Rodiče měli na výběr z charakteristik dětí, které jsme shromáždili při náhodných rozhovorech s nimi, při běžném provozu školky. Kvůli přehlednosti jsme odpovědi rozdělili na pozitivní a negativní. První část (graf č. 34) jsou pozitivní vlastnosti, druhá část (graf č. 35) negativní.

Věková kategorie 1930 – 48 hodnotí děti převážně jako citlivé hravé, spontánní a komunikativní.

Věková kategorie 1952 – 56 hodnotí děti převážně jako citlivé a dále slušné, komunikativní a s fantazií.

Věková kategorie 1964 – 69 hodnotí děti převážně jako spontánní, dravé a hravé.

Věková kategorie 1971 – 77 hodnotí děti převážně jako komunikativní, citlivé, hravé a s fantazií.

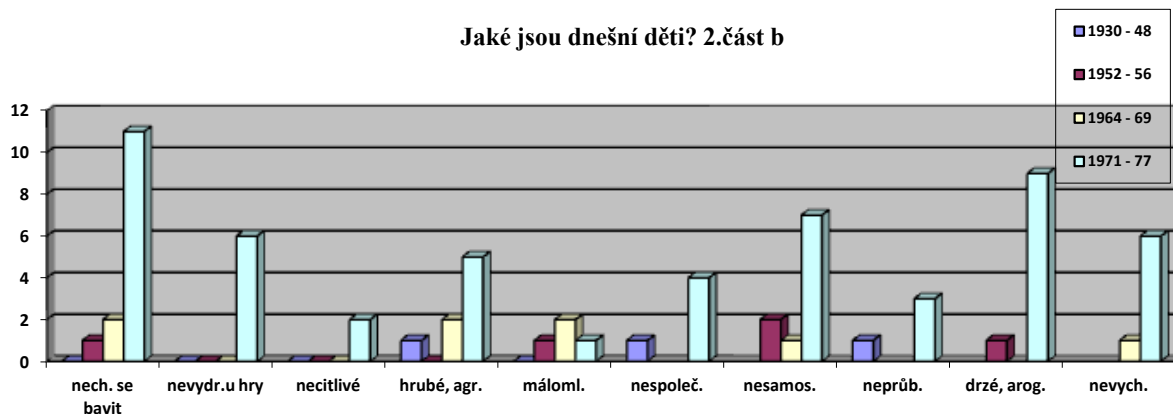
Z odpovědí rodičů:

„ Spontánní, hravé, citlivé, komunikativní, společenské, slušné – jsem obklopen komunikativními dětmi.“

„ Spontánní, hravé, citlivé, komunikativní, dravé, nechávají se bavit. Moc si neváží materiálních vymožeností, nejsou vedeny k takové kázni – vina rodičů a společnosti.“

„ Spontánní, hravé, komunikativní, má fantazii, nekonformní myšlení, nechávají se bavit, hrubé, agresivní, nesamostatné, arogantní, drzé. Dnešní děti bývají často „nevychované“, rozmazlené, drzé, neumí poděkovat, jsou často zvyklé, že dospělí jim organizují volný čas a ony samy se pak neumí zabavit. Snažím se svoje děti vést a vychovávat, aby takové nebyly.“

„ Záleží na výchově doma – podle toho se chovají i jindy.“



graf č. 37

**Vyhodnocení otázky č. 18 b – Myslíte si, že se na dnešní děti hodí některý z uvedených výroků?**

Věková kategorie 1930 – 47 převážně uvádí, že jsou děti hrubé, nespolečenské a neprůbojné.

Věková kategorie 1952 – 56 převážně uvádí, že jsou děti nesamostatné, málomluvné a nechávají se bavit.

Věková kategorie 1964- 69 převážně uvádí, že jsou děti málomluvné, hrubé, nechávají se bavit a jsou nevychované.

Věková kategorie 1971 – 77 převážně uvádí, že se děti nechávají bavit, jsou drzé a arogantní, nesamostatné, nevydrží u hry a jsou nevychované.

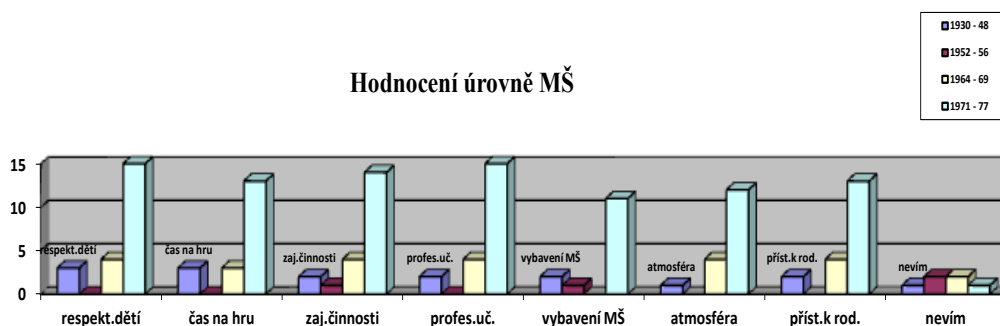
Z odpovědí rodičů:

„ Dravé, nechávají nebavit, nevydrží u hry, hrubé, agresivní, je jiná doba a jsou jiné i dnešní děti – dravější, agresivnější i náročnější. “

„ Dravé, nechávají se bavit, nevydrží u hry (jen u počítače vydrží hodiny), arogantní, drzé, jsou nevychované, nejsou jim stanoveny meze. “

„ Záleží na konkrétní osobnosti, podtrhuji charakteristiky, které podle mě doba v dětech posiluje obecně. Dravé, nechávají se bavit, nevydrží u hry, arogantní, drzé. V souvislosti s mnohem liberálnější výchovou, kdy si dítě může mnohem víc volit než dřív, víc se bere ohled na jeho názor (což v zásadě podporuji) silně roste jeho individualizovanost na úkor ochoty podřídit se, jít do kompromisu v zájmu většího celku – rodiny, skupiny. “

„ Dravé, nechávají se bavit, nevydrží u hry, arogantní, drzé, nejsou vychovaní, všechno smí. “



graf č. 38

### Hodnocení otázky č. 19 – Na jaké úrovni jsou podle Vás dnešní mateřské školy?

Z nabízených forem působení mateřské školy si rodiče vybírali hodnocení takto.

Věková kategorie 1930 – 48 vyzdvihovala nejvíce respektování zájmů dětí a dostatku příležitosti ke hře.

Věková kategorie 1952 – 56 spíše uváděla vybavení mateřské školy a dostatek zajímavých činností, nejčastěji také to, že nemohou dnešní mateřské školy posoudit.

Věková kategorie 1964 – 69 uváděla profesionalitu učitelek, dostatek zajímavých činností, příjemnou atmosféru a spolupráci s rodiči.

Věková kategorie 1971 – 77 nejčastěji uváděla profesionalitu učitelek, respektování zájmu dětí, nabídku zajímavých činností a přístup ke hře.

K profesionalitě učitelek se vyskytly poznámky, že se dobrá úroveň týká pouze státních školek, že v soukromých mateřských školách nepracují s dětmi vždy patřičně vzdělaní a kompetentní lidé a pobyt dětí je zde omezen na pouhé hlídání.

Z odpovědí můžeme usuzovat, že dnešní mateřské školy mají podle rodičů dobrou úroveň, jsou dobře vybavené pomůckami a hračkami. Učitelky pracují na profesionální úrovni, přistupují k dětem citlivě, respektují jejich zájmy a nabízejí jim dostatek podnětů ke hře a vzdělávání. S rodiči udržují partnerské vztahy, intenzivně spolupracují a vytvářejí v prostředí mateřské školy příjemnou atmosféru.

Z odpovědí rodičů:

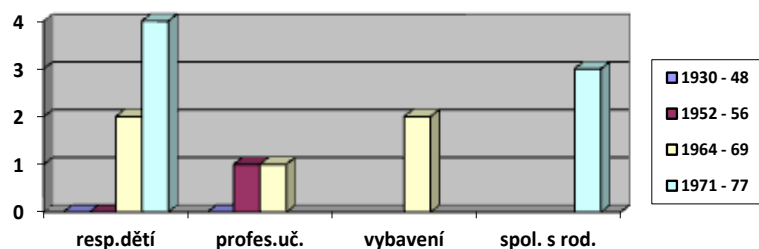
„ Nabídka zajímavých činností, vybavené MŠ zajímavými pomůckami, hračkami, příjemná atmosféra.“

„ Respektuje zájem dětí, mají dostatek příležitosti ke hře, nabídku zajímavých činností, jsou naplňovány jejich potřeby, učitelky jsou profesionální, je zde příjemná atmosféra a dobrá spolupráce s rodiči.“

„ Respektování zájmu dětí výborné, způsob jednání s dětmi velmi citlivý, mají dostatek příležitosti ke hře, nabídka zajímavých činností ano, naplňování potřeb – naprosto, profesionalita učitelek vysoká, vybavení MŠ velmi dobré, příjemná atmosféra, spolupráce s rodiči zásadní věc.“

„ Při větším počtu dětí je menší prostor, způsob jednání je kamarádský, děti mají dostatek příležitosti ke hře, jsou naplňovány jejich potřeby, profesionalita učitelek je výborná (platí jen pro státní MŠ), vybavení hračkami je výborné, je zde partnerský přístup k rodičům.“

### Myslíte, že mají dnešní MŠ nějaké nedostatky?



Graf č. 39

### Vyhodnocení otázky č. 20 – Myslíte si, že mají dnešní mateřské školy nějaké nedostatky?

Z odpovědí vyplývá, že rodiče vidí nedostatky v respektování zájmů dětí, kde uváděli např., že by měly učitelky děti více poslouchat. Zřejmě tím rodiče mysleli naslouchat, vnímat a dávat dětem

zpětnou vazbu. Dále rodiče vidí nedostatky v nedostatečné informovanosti rodičů, např. aktuální webové stránky, telefonická komunikace, zprávy přes e-mail, společné činnosti.

Problémem dnešní doby jsou také problémy ve snížené dostupnosti mateřských škol a nedostatku míst pro děti.

Zde rodiče ještě spontánně uváděli, že také nedostatečné ocenění práce pedagogů na preprimárním stupni může mít vliv na jejich odchod z mateřské školy a na trhu práce bude později nedostatek kvalifikovaných učitelů.

Z odpovědí rodičů:

*„ Děti jsou určitě spokojené. Co se mi na dnešním přístupu školek (zde asi chybí slovo nelíbí ) je, že děti jsou vybírány. Za mého dětství se do školky dostal každý, jestli-že matka pracovala. “*

*„ U laické veřejnosti nedostatečně oceněna práce pedagogů na preprimárním stupni, což může ovlivnit zájem kvalifikovaných pedagogů o tuto profesi a může se také stát, že budou nahrazováni nedostatečně kvalifikovaným personálem. “*

*„ Opět vše hodnotím v zásadě dobře, ale školky, školy i další státní, obecní organizace by se měly tak trochu přizpůsobit fungování současného světa a s ohledem na pracovní dobu rodičů třeba fungovat přes den delší dobu, více komunikovat s rodiči e-mailem a telefonicky, říkat jim více věcí o jejich dětech. “*

*„ Řezat, řezat, řezat. “*

#### **4.2.1. Výsledky analýzy**

**Vyhodnocení odpovědí rodičů jsme seřadili chronologicky, tak, jak byly kladeny otázky.**

Rodiče i prarodiče v MŠ Koloděje podle ohlasů přijali anketu pozitivně. Dotazy v nich vyvolaly většinou příjemné vzpomínky na dětství, hračky i hry, které si s kamarády hráli a velmi spontánně nám při odevzdávání dotazníku tyto znovunalezené vzpomínky sdělovali.

Pokud si rodiče vzpomněli, byla jejich nejoblíbenější hračka ve školce panenka, autíčko, nebo kostky. O oblíbené hračce svých dětí ve školce se rodiče vyjádřili, že nejraději si děti hrají s panenkami, stavebnicemi a auty. Oblíbená hračka rodičů doma byla většinou panenka, plyšák, nebo auto. Oblíbená hračka jejich dětí doma, jsou podle rodičů plyšáci, panny, auta, stavebnice Lego a různé figurky. **Rodiče i děti mají v tomtéž věku stejné záliby, neliší se.**

Z oblíbených činností v mateřské škole si nejvíce respondenti pamatovali hry s kamarády, oslavy, besídky a hry venku. Podle rodičů děti ve školce nejvíc baví výtvarné činnosti, kamarádi a hry venku. **I zde nejsou vidět žádné rozdíly.**

K nepříjemným zážitkům, které respondenti uváděli, patřilo hlavně nucení do jídla, křivda ze strany učitelky a nucení do spaní. Co děti podle rodičů nemají ve školce rády to je jídlo a spaní. ***Opět nenacházíme rozdíl.***

Co se týká organizovaného času, odpovědi se lišily podle věkových kategorií. Nejstarší ročníky uvedly, že u nich organizovaná činnost převažovala nad volnou, u středních věkových kategorií byly organizovaná a volná činnost přibližně ve stejném poměru, kdežto u poslední kategorie převažovala volná činnost nad organizovanou. Zřejmě tedy měli rodiče z této věkové kategorie nejvíce času na činnosti podle své volby. Rodiče uvádějí, že jejich děti mají v průměru 2-3 kroužky týdně. ***Zde se již začíná objevovat rozdíl v aktivitách dětí i rodičů. Z odpovědí vyplývá, že děti jsou více organizované, mají méně volného času.***

Na otázku, jak trávili, jako děti volný čas většinou respondenti odpovídali, že s kamarády, hrou s míčem i s rodinou. Pokud současné děti nejsou nijak organizované, tráví čas venku a na návštěvě u kamarádů. ***Rozdíl spočívá ve větším omezení pobytu dětí venku bez dozoru. Nemají stejnou volnost, jakou měli jejich rodiče, když byli dětmi. Domníváme se, že to může být důvodem, proč se rodiče shodují v názoru, že dnešní děti jsou méně samostatné, než byli oni, jako děti.***

Ze společných činností s rodiči byly nejvíce zastoupeny výlety, hraní her, vyprávění a čtení pohádek u všech kategorií. Na otázku společné činnosti rodičů a dětí dnešní rodiče uváděli, že nejčastěji jezdí s dětmi na výlety, hrají hry, čtou si pohádky a společně vaří. Až na jediného člověka považovali všichni rodiče své dětství za šťastné. Jako důvod uváděli dobré rodinné zázemí, lásku a pohodu. Rodiče jsou přesvědčeni, že jsou jejich děti šťastné. ***Z odpovědí vyplývá, že rodiče se snaží udržet stejný vzorec chování rodičů k dětem, jaký vyzorovali ve svém dětství.*** Pokud měli porovnat svou péči s péčí, kterou jim věnovali jejich rodiče, uvedli respondenti, že tráví se svými dětmi mnohem více času. Při posuzování svého dětství a dětství svých dětí, uvedli většinou, že jejich dětství jim připadá horší, protože např. neměli tolik hraček, zájmových činností a možností, nemohli cestovat, měli represivní výchovu. ***Dnešní děti podle názoru svých rodičů mají víc hraček, víc zájmových činností a víc možností k cestování, jejich výchova je podle všeho demokratická a respektuje jejich zájmy a potřeby.***

Většina odpovědí se shodovala v tom, že rodiče jako děti doma povinnosti měli a pomáhali. Jejich děti mají podle rodičů mnohem více povinností než oni. Na otázku volného času respondenti uvedli, že na rozdíl od svých dětí měli hodně volného času na hru. ***Děti jsou zaměstnanější, než jejich rodiče v dětství, z čehož můžeme vyvozovat, že dnešní děti mají méně času na volnou hru.***

Co se týká dobrých vlastností dnešních dětí, rodiče uvedli, že děti jsou komunikativní, citlivé a hravé. Ze záporných vlastností dětí dominovalo, že jsou dravé, zároveň se ale nechávají bavit, jsou



arogantní a nesamostatné. *Rodiče se shodli v názoru, že děti jsou komunikativní a citlivé. Další hodnocení bylo spíše negativní a téměř převažovalo nad pozitivním, což nám signalizuje, že ve výchově dětí vyvstávají problémy v oblasti respektování dospělých, v samostatnosti, v agresivním chování vůči okolí.*

Při hodnocení úrovně mateřských škol převažovalo pozitivní hodnocení profesionality učitelek, respektování osobností dětí a široká nabídka aktivit. Nedostatky rodiče vidí v respektování zájmů dětí a ve snížené dostupnosti mateřských škol, nedostatku míst pro děti. Také v nedostatečném ohodnocení pedagogů.

### **4.3 3. část výzkumu**

#### **interview s dětmi ze ZŠ a MŠ Koloděje**

Vytypované děti si v mateřské škole brala paní učitelka stranou od ostatních, do jiné místnosti. Zde dětem vysvětlila, na co se jich bude ptát a proč. Požádala je, aby jí na otázky odpovídaly upřímně, podle toho co je baví, co se jim líbí, nebo nelíbí a ujistila je, že se nemusí bát říct, co jim vadí, co se jim nelíbí. Při rozhovoru zjišťovala, proč zvolily danou odpověď. Podle povahy dětí se některé rozpovídaly, jiné ne. Odpovědi dětí jsou autentické a doslovně zaznamenané. Pro zajímavost jsme je uvedli celé, ve stejném pořadí, ve kterém byly kladeny otázky.

Dětem jsme postupně pokládali tyto otázky:

- 1/ S jakou hračkou si nejraději hraješ ve školce?**
- 2/ S jakou hračkou si nejraději hraješ doma?**
- 3/ Co ve školce nejraději děláš, která činnost se ti nejvíc líbí?**
- 4/ Je ti něco ve školce nepříjemné, něco co ti vadí?**
- 5/ Chodíš na nějaký kroužek? Pokud ano na jaký?**
- 6/ Hraješ si doma s maminkou a tatínkem? Čtou ti pohádky, zpíváte si, chodíte na výlety, hraje si společně s hračkami?**

*Lucie - 6 let (dítě z úplné rodiny, má dvě mladší sestry)*

- *Nejradši si hraju se svou kamarádkou Janičkou.*
- *S Barbínama, oblékám jim šatičky.*
- *Když si hrajeme.*
- *Spaní po obědě*

- *Chodím na výtvarný kroužek.*
- *Maminka mi čte pohádky, když jdu spát.*

**Eva** **6, ¼ let (rodiče jsou rozvedení, má staršího bratra)**

- *S Barbínama a koničkama.*
- *S legem, mám doma lego domeček, je tam i miminko.*
- *Hraní na flétnu, baví mě i předškoláček. My děláme takový cestičky, nesměla jsi vybarvit trojúhelníčky, holčička dojde na nákup – třeba pro jahody.*
- *Ne není.*
- *Na flétnu, na sportovky a na výtvarku*
- *Hrajeme karty, žolíky. Já vyhrávám, protože jsem měla dva žolíky.*

**Jana** **6 let (dítě z úplné rodiny, jedináček)**

- *S kuchyňkou, hraju si na rodinu. Jeden je máma, jeden táta pak je tam brácha. Táta jde do práce a máma je doma a děti jdou do školy a já uklízím a vařím.*
- *S My Little ponny – když chci, aby zpíval, tak musím točit kolečkem.*
- *Když něco děláme – skládáme žabičku, děláme úkoly, hrajeme si s modelínou, vyrábíme srdíčka pro maminku a tak.*
- *Auta. Protože se kluci o ně perou a dělají rámus.*
- *Sportovky, výtvaru a anglinu.*
- *Skládáme s mámou a tátou puzzle – mě to jde nejlíp. A taky hrajeme karty.*

**Hana** **5,5 let (dítě z úplné rodiny, má jednu starší a jednu mladší sestru)**

- *Koníky s princeznou. Princezna je v nebi. Třeba aby se všichni měli rádi, tak použije nějaké kouzlo. Koník dělá duhu, protože má duhové vlasy, aby ani jedna barva nechyběla.*
- *S „Pačopákama“ – je to jedna velká rodina a mají se moc rádi, maj dvě paničky a jedna je jejich hodná královna.*
- *Výtvarka, třeba když jsme dělali šnečky, tak byl pěkný a poved se mi, mám ho doma.*
- *není*
- *Sportovky, balet, Veselou Muziku, výtvaru a logopedii.*
- *Hrajeme karty s mámou a tátou. Někdy si hrajeme v bazéně. Julinka je želvička, já jsem mořská víla, Lucka je delfín a táta je kapr a všechny nás chytá. Máma je doma a vaří.*

**Jolana**

**6,5 let (dítě z rozvedené rodiny, jedináček)**

- koníky, udělám jim stáj a oni si spolu hrajou.
- Prasátko z medvídka Pú – je v kočárku a vozím ho jako miminko.
- Vyrábění, dneska třeba žabka.
- Není.
- Flétna, zpívání, plavání, fotbal, výtvarka, sportovky, předškoláček, Breptálek.
- Dáváme si závody v běhání, já vyhrávám. Někdy mi pomáhá táta s úklidem v pokojičku a čte mi pohádky.

**Marko**

**6, 3/4 let (dítě z rozvedené rodiny, má starší sestru)**

- Lego, hraju si s ním a stavím domečky a letadla.
- Plyšáček Erný, z jedny pohádky, ten oranžovej.
- Cvičení, nejvíc mě baví kliky, kroužení hlavou, fotbal.
- Když mě Kuba tahá za vlasy, když spíme.
- Dramatik, fotbal, sportovky, karate, flétna.
- Čtou mi pohádky – Obelixe a Asterixe. Někdy jedeme na výlet a hrajeme si na hřišti, máma tam sedí a kouká.

**Ondřej**

**6, 3/4 let (dítě z úplné rodiny, jedináček)**

- Vojáky, skládám je jako armádu a oni spolu Bohunou.
- Hraju na PC – Rátatuje – běhá, bojuje. Má skleněnou bombu, tu dá krabovi a ono to vybuchne.
- Hraní s Markem na střílečku, to vymýšlí Marko.
- Když mě někdo bouchá.
- Keramika, flétna, fotbal – dneska ho máme.
- Peru se s tátou a mámě pomáhám s praním – rukama.

**Jakub**

**6 let (dítě z úplné rodiny, má staršího bratra)**

- Stavebnice lego, tam stavím domy a pak taky pískoviště, umím hrady a tunely.
- S autem černým, stavím mu garáž a silnici.
- Zpívání, nejvíc se mi líbí písnička „Nepořádný krtek“. Taky mě baví hrát na nástroje.

- *Když mi někdo bere hračku.*
- *ne*
- *Hrajeme doma Pexeso, nejlepší je táta. Taky Člověče, nezlob se. Jezdíme na výlety, maminka mi zpívá a čte pohádky, i táta.*

**Maxmilián**                      **5,5 let (dítě z úplné rodiny, má staršího bratra)**

- *S legem, stavím si ZOO a nejrádši mám žirafu.*
- *S malým legem, stavím domečky pro panáčky.*
- *Kreslím si, domeček, lidi, zvířátka, třeba žirafu.*
- *Není*
- *flétna, fotbal*
- *Táta se mnou staví s legem a máma dělá snídani. Ještě s námi staví brácha.*

**Petr**                                      **6,3/4 (dítě z úplné rodiny, jedináček)**

- *Malý Lego, pirátská loď*
- *S „Gormitama“ a s dinosaurama*
- *Když hrajeme pohybovou hru Na mrazíka a na trampotku.*
- *Nic*
- *Výtvarka, keramika, předškoláček*
- *Táta nemá čas, ten tráví na počítači a mamka vaří. Čtou mi pohádky před spaním*

**Emma**                                      **6,1/4 (dítě z úplné rodiny, jedináček)**

- *Na molitany, stavím si hezký domeček a tam si hraju s Martinou na rodinku. Já jsem máma a ona je ségra.*
- *S pannou (mořskou) co se jí namočí vlasy a ona je má růžový. A může i do vody i pod vodu.*
- *Zpívání, jak zpíváme „Není nutno“, jak chodíme ven cvičit, když je hezky.*
- *Když někdo bouchal děti a mě, to mě zlobilo.*
- *Sportovky, karate, výtvarku, flétnu a zpívání.*
- *Hrajeme na skovku, venku na zahradě na honěnou. Na notebooku mi táta pouští pohádky „Andílci.“*

**Martina**

**6,3/4 (dítě z úplné rodiny, má starší sestru)**

- *Se skládankou a panenkami Barbie. Jezdí k sobě na návštěvu a tak.*
- *S „Petchopákama“ – mám dva domy a každý bydlí v jiném domečku. Jeden je jezdicí, můžou jezdit spolu.*
- *Na výtvarku, zpívání a tancování.*
- *Křik.*
- *Výtvarka, zpívání, předškoláček, sportovky.*
- *S tátou a mámou „Princezny.“. Princezny musí najít šaty, střevičky a korunku. Když to všechno najdou, tak jdou do menšího kroužku, tam hledají prince. Musí se házet kostkou a vybrat si kartičku. Když spadnu do studny, tak musím vrátit věc a když najdu ptáčka, tak můžu postoupit do dalšího políčka a to si můžu vybrat.*

**Antonín**

**6,3/4 (dítě z úplné rodiny, má staršího bratra)**

- *Molitanové kostky, nejradši stavím dům.*
- *„Ninjago“ – točítka a roztáčí se to s panáčkem a má tam zbraň a dává si zápasy.*
- *Hraju si na zahradě fotbal.*
- *Ne.*
- *flétna a předškoláček.*
- *Nejradši na tajný agenty. Franta mě schová, aby mě nikdo neviděl. Tatka nás chytá a mamka vaří oběd. Mamka si s náma hraje na schovku. Čte mi brácha.*

**Radek**

**5 (dítě z úplné rodiny, má dva starší bratry)**

- *S legem dopravní prostředky. Litám s vrtulníkem a taky molitany.*
- *Lego mašinou a máme tam ještě auto a tu mašinu a traktůrek. Nebo auto na vysílačku a ono jezdí, přidává si plyn dopředu a umí i zatáčet. Může i couvat*
- *Rád jsem na kolotoči, někdy v dřevěném domečku a taky v písku.*
- *Když si hraju s magnetama.*
- *Ne*
- *Uklízíme a vždycky dostaneme od mámy nálepku, jsou tam různý zvířátka. Hrajeme si i s babičkou s takovýma kuličkami a z obou stran jsou magnety. Děláme z toho domečky, táta, máma a někdy i Pěta. Zpíváme si s mámou i tátou, pohádky mi čte Pěta (bratr).*

**Leila** **5,1/4 (dítě z úplné rodiny, má starší sestru)**

- *Kuchyňku, hraju si na rodinu s tím, kdo tam zrovna je.*
- *Panenky, jména jsem jim ještě nedala, já jsem maminka a vozím je v kočárku.*
- *Když cvičíme, skákání panáka a „Na babu“.*
- *Nevím.*
- *Výtvarku, zpívání, angličtinu, Breptálka.*
- *Vaříme s maminkou. Maminka čte pohádky různé, jenom tak, i před spaním. Táta mi zpívá písničku „Černý muž“.*

**Vít** **4,5 (dítě z úplné rodiny, adoptovaný, má mladší sestru, též adoptivní)**

- *S Legem, stavím paneláky a ZOO.*
- *Taky Lego, stavím zahrady.*
- *Kreslení, jak jsme vyráběli „moře“ já měl malou rybičku modrou a jednu červenou. Povedly se.*
- *Mně se tady líbí úplně všechno.*
- *Sportovky*
- *Stavíme s Legem, někdy máma a někdy táta mi čtou pohádky. Křemílka.*

**Anna** **4 (dítě z úplné rodiny, má staršího bratra a mladší sestru)**

- *Pastelky, maluju kytičky*
- *Autíčko červené modré, jezdím s ním do světnice.*
- *Písničky, třeba „Prší, prší“.*
- *Když si hraju s molitankama, protože já nespádnou do bazénu.*
- *Sportovky, výtvarku.*
- *Na rodinu. Jedno je mimi, jedno je tatínek, jedno je sestra a jedno je máma. Maminka je miminko, a já jsem maminka. Filípek je bráška. Zpíváme si na Vánoce. Táta mi čte před spaním „O babě čarodějnici“.*

**Matěj** **3,5 (dítě z úplné rodiny, jedináček)**

- *S molitanovejma kostkama stavím raketu.*
- *Raketoplán, já s ním lítám. Ale nemám ho na ovládání a eště to může jezdit na zemi.*
- *Na zahradě běhání.*
- *Když někdo bouchá děti.*

- *Sportovky, zpívání, Breptálek.*
- *My si nehrajeme, táta čte před spaním Křemílka.*

**Mariana** 3,5 (dítě z úplné rodiny, má starší sestru)

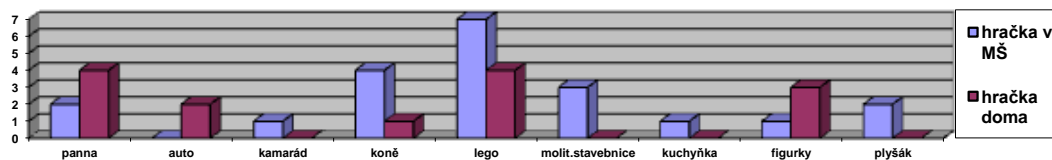
- *S koníčkama.*
- *Se všema, nejradši miminko.*
- *Malování a hraní s koníčkama.*
- *Když se někdo hádá.*
- *Nic.*
- *Táta někdy přijde pozdě domů, já si hraju sama. Táta mi někdy čte pohádky.*

**Adam** 6,1/4 (dítě z úplné rodiny, jedináček)

- *S Legem. Stavím dům, jen tak.*
- *S pistolí, normálně střelí. Hraju si na policajty a panáček jsou zloději.*
- *Cvičení v tělocvičně, venku i ve třídě.*
- *Ne.*
- *Výtvarku, zpívání a keramiku.*
- *S tátou si čteme „Panovníci v Českých zemích“. Pamatuju si Otakara II., že byl král železný a zlatý.*

#### 4.3.1. Analýza a zhodnocení řízeného rozhovoru s dětmi

Oblíbená hračka v MŠ a doma



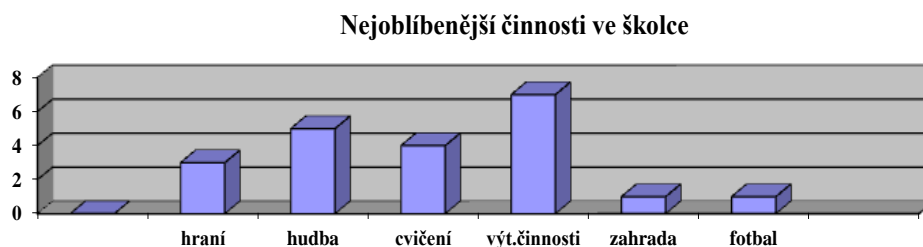
graf č. 40

Vyhodnocení otázky č. 1 *S jakou hračkou si ve školce nejraději hraješ?*

**Č. 2 S jakou hračkou si nejraději hraješ doma?**

Z grafu vyplývá, že nejoblíbenější hračka ve školce i doma je stavebnice Lego. Z domácích hraček jsou nejvíce zastoupeny panenky a koně, pak různé figurky a auta.

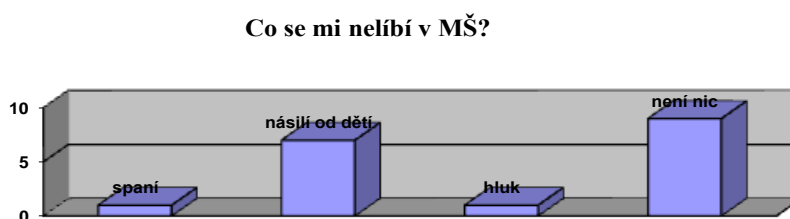
Ve školce jsou na druhém místě koně, molitanová stavebnice, plyšáci, panenky, figurky.



*graf č. 41*

**Vyhodnocení otázky č. 3 : Co ve školce nejraději děláš, která činnost se ti nejvíc líbí?**

Nejvíce oblíbené jsou výtvarné činnosti a hudba. Dále pak děti uváděly cvičení, hraní a pobyt na zahradě, fotbal.



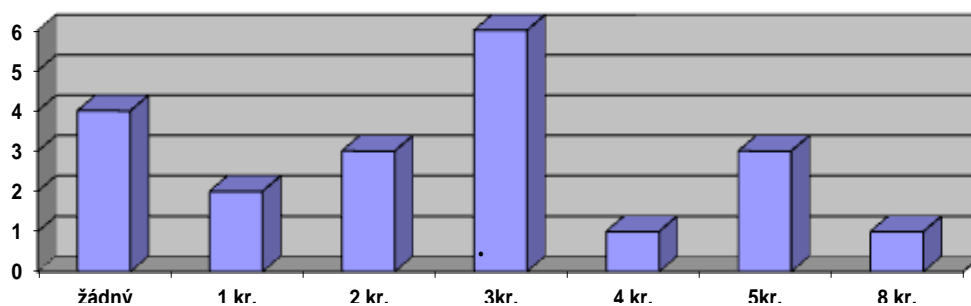
*graf č.42*

**Vyhodnocení otázky č. 4: Je ti něco ve školce nepříjemné, něco co ti vadí?**

Na tuto otázku nejčastěji děti odpovídaly, že není nic, co by jim ve školce vadilo. V několika případech uvedly násilí od ostatních dětí, ať už fyzický atak, nebo braní, jedno dítě uvedlo spaní a jedno hluk.



Počet kroužků.

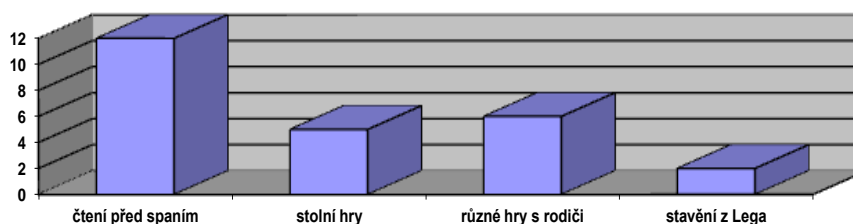


graf č. 43

**Vyhodnocení otázky č. 5: *Chodíš na nějaký kroužek? Pokud ano na jaký?***

Pouze 4 děti nemají žádný zájmový kroužek. Přes polovinu dětí má až 3 kroužky týdně. Tyto odpovědi příliš nekorrespondují s odpověďmi rodičů na otázku, kolik času mají jejich děti pro sebe. Rodiče odpovídali, že jejich děti mají 2-3 hodiny denně volného času.

Jak si hrajeme doma?



graf č.44

**Vyhodnocení otázky č. 6: *Hraješ si doma s maminkou a tatínkem? Čtou ti pohádky, zpíváte si, chodíte na výlety, hraje si společně s hračkami?***

Nejvíce děti uváděly čtení před spaním, různé hry s rodiči např. na schovávanou, praní se apod. Další v pořadí byly stolní hry a nakonec společné stavění se stavebnicí. O výletě se nezmínilo ani jedno dítě.

**4. 4. 4. část výzkumu –**

**výsledky porovnání oblíbených i neoblíbených činností a hraček v dětství u obou skupin rodičů a současných dětí**

Porovnali jsme názory rodičů z mateřské školy Sedlčanská, z mateřské školy Koloděje a dětí z mateřské školy Koloděje. Z odpovědí jsme sestavili tabulku, která nám nabízí ucelený přehled, co děti v různých časových obdobích preferovaly a co ne.

|                                | <b>Pilotní dotazník rodiče z MŠ Sedlčanská</b> | <b>Nový dotazník Rodiče z MŠ Koloděje</b> | <b>Děti z MŠ Koloděje</b>              |
|--------------------------------|--|---|--|
| <b>Oblíbená hračka v MŠ</b>    | Panenka, auto, stavebnice                      | Panenka, autíčko, kostky.                 | Lego, koně, stavebnice                 |
| <b>Oblíbená hračka doma</b>    | Tato otázka zde bohužel nefigurovala.          | Panenka, plyšák, auto.                    | Panenka, lego, figurky.                |
| <b>Oblíbená činnost v MŠ</b>   | Besídky, akce, zpívání                         | Kamarádi, besídky, hry venku              | Výtvarné činnosti, hudba, cvičení.     |
| <b>Neoblíbená činnost v MŠ</b> | Jídlo, spání, trestání učitelkou               | Jídlo, spání, trestání učitelkou.         | Nic, agrese ze strany kamarádů, spání. |
| <b>Jak si hraješ s rodiči?</b> | Výlety, hry, vyprávění                         | Výlety, hraní her, vyprávění.             | Čtení, různé hry a stolní hry.         |

*Tabulka č. 1 vlastní*

Při pohledu na tabulku je na první pohled vidět, že odpovědi rodičů z obou školek se shodují. Trochu jiné to je, pokud jejich odpovědi porovnáme s odpověďmi dětí.

Ve všech kategoriích se odpovědi dětí od rodičů liší. Preferují jiné hračky, mají jiné oblíbené činnosti než dospělí. Z neoblíbených činností zmizelo nucení do jídla a spánku. To se nám jeví jako důsledek osobnostně orientované výchovy, kdy mají děti možnost volby a nejsou do žádné činnosti nuceny. Dětem spíše vadí agrese kamarádů. Také věnování se rodičů je jiné. Nejčastěji děti uvedly, že si doma čtou a hrají. V odpovědi dětí nebyl ani jednou uvedený výlet.

Můžeme také soudit, že se změnila materiální podmínky rodin i školek, které předkládají dětem širokou škálu hraček a pomůcek a oblíbenost hraček se mění podle toho, která hračka je zrovna v kurzu.

Ubylo nucených aktivit, na které se v mateřské školce nacvičovalo i několik měsíců a přibýly výtvarné činnosti a hudební činnosti. Potěšující je i oblíbenost pohybových aktivit u dětí.

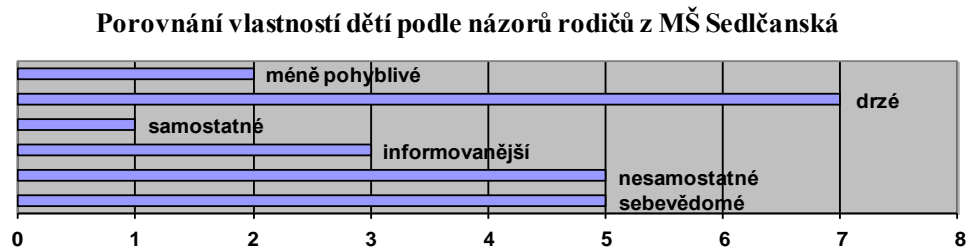
V mateřských školách jsou respektovány přirozené potřeby dětí a děti již nejsou nuceny do jídla ani do spání. Pozitivně se to objevuje i v reakcích dětí a rodičů. Co však neblaze přibývá je agresivita dětí, se kterou se stále častěji v mateřských školách potýkáme. Dokonce se v předškolním věku začaly objevovat i prvky šikany.

Z poslední otázky můžeme vyvozovat fakt, že jsou většinou oba rodiče zaměstnaní, ale snaží se svým dětem co nejvíce věnovat.

## 4. 5. 5. část výzkumu

### porovnání názorů rodičů na dnešní děti

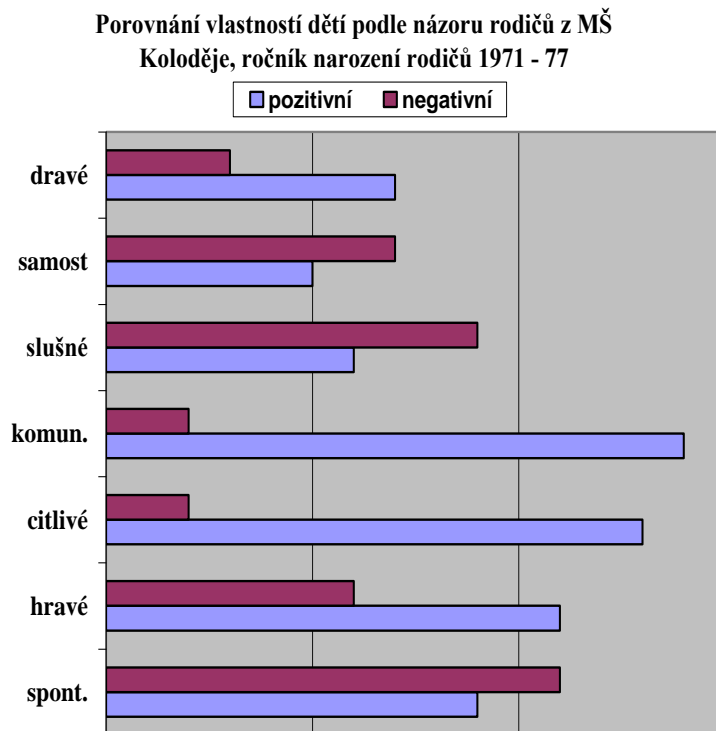
Abychom zjistili, jaký názor mají rodiče na současné děti a jestli tyto názory sdílí většina z nich, porovnali jsme odpovědi rodičů (z obou školek) na otázku: „*Jaké jsou dnešní děti?*“



Graf č. 45

#### Názory rodičů z MŠ Sedlčanská

Nejvíce byl zastoupen názor, že jsou děti drzé, na druhém místě sebevědomé a nesamostatné. Z dalších vlastností dominovaly názory, že jsou děti informovanější a že jsou méně pohyblivé.



graf č. 46

## **Názory rodičů MŠ Koloděje**

Zde jsou postaveny proti sobě vlastnosti dětí, uvedené podle charakteristik v novém dotazníku. Kvůli přehlednosti jsme zvolili pouze jednu věkovou kategorii rodičů, ročníky 1970 – 77, což by měli být rodiče současných dětí v mateřské škole. Vínová barva zobrazuje zápornou verzi vlastnosti, modrá pozitivní verzi dané vlastnosti (např. slušné – neslušné). Jak je na první pohled patrné, jsou dnešní děti podle rodičů v pozitivní kategorii komunikativní, citlivé, hravé. Z negativ převažuje nedostatek spontaneity, hrubé a agresivní chování a nesamostatnost.

### **4.5.1. diskuse**

Porovnáme-li odpovědi rodičů z MŠ Sedlčanská (pilotní dotazník), kde rodiče neměli na výběr z povahových charakteristik a uváděli jen svůj vlastní pohled, s odpověďmi rodičů z MŠ Koloděje (nový dotazník), shodují se v názoru, že děti jsou nesamostatné. U pilotního dotazníku převažuje názor, že jsou děti drzé, u nového dotazníku, že jsou komunikativní.

Pokud se pokusíme odpovědi rodičů převést do všeobecné roviny, docházíme k těmto závěrům:

#### **Dnešní děti jsou**

##### **1/ Hravé**

Z výsledků analýzy odpovědí všech zúčastněných jsme došli k závěru, že všechny děti si rády hrají. Hračky se mění tak, jak se mění doba, ve které žijí. Panenka, medvídek a autíčko jsou však stále uváděny jako jedny z oblíbenějších hraček. Některé činnosti, které v mateřské škole nejvíce bavily jejich rodiče, děti baví stále stejně. Jsou to například hry s ostatními dětmi, různé akce, besídky, sportovní činnosti, výtvarné tvoření a zpěv.

*Z tohoto úhlu se dnešní děti jeví stejně, jako byly děti dřív.*

##### **2/ Společenské a zároveň nesamostatné**

Z odpovědí vyplývá, že děti jsou nejraději ve společnosti kamarádů, s kterými si mohou hrát různé hry venku i doma. V dobách dětství našich rodičů se maminky o své děti nemusely tolik bát a tak měly děti naprostou volnost v pohybu, které také patřičně využívaly a jako dospělí rádi na tyto doby vzpomínají. Vytvářeli dětské party a vybojovávali si své místo v nich. Učili se vzájemně se respektovat a spolupracovat. Tato svoboda dnešním dětem chybí, protože rodiče mají oprávněné obavy o jejich bezpečnost.

*Je patrná změna v prožívání dětství. Děti jsou více hlídané a „opečované“, hrát si chodí na návštěvu a pobyt v dětské „partě“ mimo domov téměř vymizel.*

### **3/ Zaměstnanější, méně společenské**

Domníváme se, že dnešní děti mají mnohem více nabídek na zájmové činnosti a oproti rodičům mají k dispozici i různá média. Vzhledem k tomu, a vzhledem k obavám rodičů o jejich bezpečí, stále více dětí tráví čas na různých kroužcích, nebo u monitorů a ne na hřišti. I zde je patrná změna v prožívání dětství.

***Projevuje se nedostatek trávení volného času s vrstevníky, nedostatek přímého, fyzického kontaktu s ostatními dětmi. Děti si nemohou dostatečně osvojit dovednosti potřebné v mezilidských vztazích – toleranci, řešení konfliktů, rozdělení rolí apod.....***

### **4/ Stresované**

Z velké vytíženosti dětí a následného nedostatku volného času na hru se domníváme, že na dnešní děti je vyvíjen stále větší tlak, hlavně v oblasti vzdělávání a získávání dovedností důležitých pro jejich další život a budoucí kariéru. Ubývá jim volného času na snění a hru a stávají se mnohem frustrovanější.

***Některé děti mají oproti svým rodičům mnohem delší „pracovní dobu“. Stráví v mateřské škole až 10 hodin. Pokud se pokusíme vytvořit časový harmonogram, zjistíme, že provoz mateřské školy je ukončen převážně do 17.00 – 17.30 hod. Předpokládejme, že domů mohou děti dorazit kolem 17.30 - 18.00 hod. Po příchodu domů pak už zřejmě následuje jen večeře, hygiena a spánek. Z tohoto rozboru nám vyplývá, že těmto dětem ani rodičům nezbyvá mnoho času na společné hraní. Jedná se samozřejmě jen o hypotetický odhad.***

### **5/ Mají problémy**

Předpokládáme, že neustálý stres a stále méně kontaktu s ostatními dětmi musí nutně vést k tomu, že čím dál víc dětí má nějaký problém, se kterým se potýká – výchovné problémy, dyslalii, dyslexii, dyskalkulii a jiná dys.... Odráží se v jejich chování a přístupu k ostatním, znesnadňuje jim vstup do života.

***Domníváme se, že tyto změny s sebou zřejmě nesou i vzrůstající agresivitu v dětském kolektivu.***

***Podle zjištěných skutečností v teoretické i praktické části můžeme považovat změny v názorech na děti a dětství za prokazatelné. Z výsledků zkoumání, podle názorů odborníků i názorů rodičů můžeme konstatovat, že dnešní děti jsou jiné, než jsme byli my. Jsou mentálně zralejší, jsou aktivnější, informovanější, komunikativnější než dřív.***

***Na druhou stranu mají mnohem víc výchovných a vzdělávacích problémů, než předchozí generace. Vyrůstá tendence k agresivnímu chování vůči sobě navzájem, ale i vůči dospělým.***

Obsahem diplomové práce bylo zamyšlení se nad otázkou, zda změny v edukačním systému vedou ke změnám v pohledu na dítě a dětství a nakonec i ke změnám samotného dítěte. Cílem diplomové práce bylo v teoretické části zjistit, jestli se pod vlivem edukativních změn změnil pohled na dítě a dětství. Pokud ano, pokusit se zhodnotit, jakým způsobem tyto změny ovlivnily samotné děti. Najít a určit prvky, které byly pro tyto změny rozhodující. Odpovědět na otázku, zda registrované změny signalizují i změny v pohledu na dítě a mají vliv i na změnu dítěte samotného. Dílčím cílem v praktické části bylo zkoumání názorů rodičů v různých mateřských školách a názorů dětí v mateřské škole v Kolodějích. Na základě rozboru odpovědí rodičů zdokumentovat současný názor veřejnosti na dnešní děti, zároveň monitorovat názory na úroveň dnešních mateřských škol, a z této analýzy vyvodit závěry, zda změny v edukativní systému skutečně vedly ke změně pohledu na dítě a dětství a ke změně dětí samotných.

### **5.1. Cíl výzkumu**

*C Zjistit, zda je možné určit prvky, které způsobily změny ve výchově dětí, měly vliv na změnu pohledu na dítě a následně i změnu dítěte samotného.*

C Domníváme se, že se nám na základě teoretických poznatků podařilo pojmenovat prvky, které způsobily změny ve výchově dětí, měly vliv na změnu pohledu na dítě a následně i změnu dítěte samotného.

**Vlivy, které podle našeho názoru způsobily změny v pohledu na dítě a dětství, jsme rozdělili do tří hlavních oblastí:**

**1/ Společenské změny, které sebou nesly:**

Politické a ideové působení na děti.

Převedení péče o dítě a jeho výchovu ze soukromého zařízení do státního.

Zařazení mateřských škol do školské soustavy.

**2/ Spolupráce rodiny a školy:**

Na počátcích školství se pedagogové ovlivňovali rodiče v oblasti výchovy dětí, snažili se jim přiblížit vývojová specifika dětského věku.

V současnosti spočívá princip výchovy dětí a spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou

v návaznosti obou skupin a vzájemném doplňování.

### 3/ Vývoj školství

Stále vyšší vzdělanost učitelů a vychovatelů působících na děti.

Využití hry jako výchovného a vzdělávacího prostředku.

Vznik pedagogického reformismu, didaktické hry.

Zapojení dalších vědních oborů do pedagogického působení, např. psychologie.

Zavedení systematičnosti a vytvoření metodických materiálů pro učitele.

Kvalitní příprava na přechod do základní školy.

Návaznost mateřské a základní školy.

Zvyšující se profesionalita učitelů.

## 5.2. Dílčí cíl 1

DC1 *Analýzou získaných informací v praktické části se pokusit porovnat názory rodičů a dětí a odpovědět na otázku, zda jsou dnešní děti jiné, než jsme byli my.*

DC1 Analýzou zjištěných poznatků v praktické části jsme dospěli k závěru, že dnešní děti jsou informovanější, než jsme byli my. Mají větší všeobecný přehled a větší povědomí o světě. Jsou technicky vyspělejší, ale zároveň citově vyprahlejší a méně fyzicky zdatné. S informacemi odborníků se shodují i názory rodičů, podle nichž se děti nedokážou dostatečně soustředit, mají logopedické a jiné vzdělávací problémy, zejména však problém s kázní a sebeovládáním.

## 5.3. Hypotéza

**H1 Předpokládáme, že změny v předškolní výchově ovlivňovaly změny v pohledu na dítě a měly vliv i na změnu dítěte samotného.**

H1 Výše uvedené závěry potvrzují naši hypotézu, že změny v předškolní výchově ovlivňovaly změny v pohledu na dítě a dětství a následně měly vliv i na změnu samotného dítěte.

## 5.4. Dílčí hypotéza

**DH1 Předpokládáme, že dnešní děti jsou intelektově vyspělejší, sebevědomější, ale fyzicky méně zdatné, než jsme byli my.**

### Přijetí hypotézy

DH1 Ze zjištěných skutečností a odborných šetření vyplývá, že dnešní děti jsou intelektově vyspělejší, ale fyzicky méně zdatné, než jsme byli my.

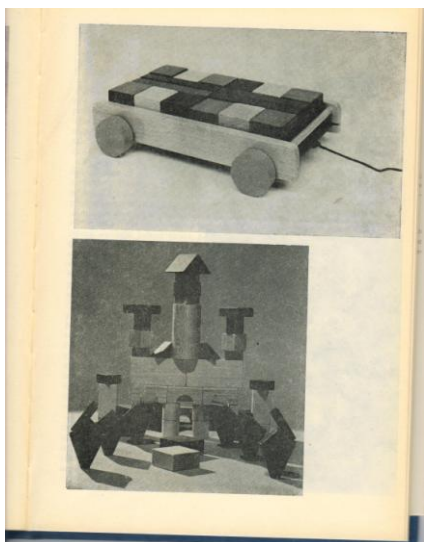
## 5.5. Reflexe výzkumu

Na základě teoretického studia jsme dospěli k názoru, že změny v pohledu na dítě byly zapříčiněny převážně změnami ve společnosti, pozitivním vývojem předškolní pedagogiky a vývojem spolupráce rodiny a školy. Na děti se přestalo pohlížet jako na majetek rodičů a začaly být respektovány jako bytosti, které jsou schopné se rozvíjet a vzdělávat a mají své specifické zvláštnosti a potřeby. Současné děti jsou brány jako jedinečné osobnosti, jsou mnohem informovanější a technicky vyspělejší než předchozí generace. Jsou na vysoké úrovni všeobecného přehledu a povědomí o světě.

Domníváme se, že pokud dokážeme uspokojivě odpovědět na otázku jaké je současné dítě, jaké má možnosti a potřeby, můžeme stanovit co nejdokonalejší a nejpřesnější prognózu výchovného působení na něj. Zjištěné skutečnosti mohou pedagogům sloužit ke zkvalitnění jejich práce. Z historie předškolní výchovy se mohou poučit, čeho by se měli při výchově dětí vyvarovat a jaké výchovné působení je naopak žádoucí a potřebné. Získané informace by mohly být užitečné k vytváření nových výchovně-vzdělávacích koncepcí s využitím odborných poznatků a praktických zkušeností našich předků i současných odborníků, názorů rodičovské veřejnosti i názorů těch, jichž se tato práce týká nejvíc, dnešních dětí.

Přesto, že naše zjištění avizují změny v pojetí dítěte a dětství, existují hodnoty, které zůstávají stále stejné. Lidé se k nim nakonec pokorně vracejí, protože se získáním vlastních zkušeností teprve ocení jejich hodnotu. Patří k nim i dětská hračka. Podívejme se na následující fotografie hraček, mezi nimiž je rozdíl 32 let.

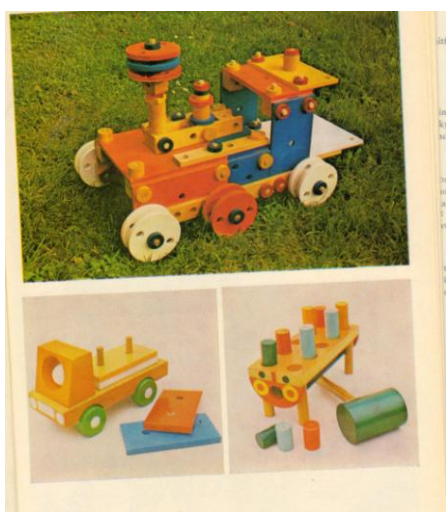




*Foto č. 21 ilustrační foto: dřevěná stavebnice  
z r. 1980 (Mišurcová – Hra a hračka, 1980)*



*foto č. 22 ilustrační foto: dřevěná stavebnice  
z r. 2012 (katalog hraček Nomiland, 2012)*



*Foto č. 23 ilustrační foto dřevěné auto  
z r. 1980 (Mišurcová – Hra a hračka, 1980)*



*foto č. 24 ilustrační foto: dřevěné auto  
z r. 2012 (katalog hraček Nomiland, 2012)*

Následující fotografie byly pořízeny v muzeu hraček v Praze 1. I tyto hračky najdete ještě dnes v domácnostech i mateřských školách v neměnné podobě.



*Foto č. 25 : dětské hračky 20. stol. (vlastní zdroj)*

## **Doslov**

Hledání vztahů a souvislostí, sledování vývoje institucionální výchovy od jejího počátku do současnosti pro mě bylo neobyčejně zajímavé a přínosné. Teprve po prostudování historických a odborných dokumentů jsem spatřila, jaký obrovský kus práce musely vykonat generace učitelů před námi. Tu nekonečnou, trpělivou mravenčí píli, zarputilou umanutost, s kterou překonávali staré smýšlení, předsudky a nedostatek respektu ke své práci. Přesto se nevzdali. Vydrželi a postupně, krůček po krůčku, dovedli předškolní vzdělávání a výchovu dětí k současné podobě. Měli bychom je následovat a se stejně urputnou neústupností stát za svým cílem a bojovat o jeho uskutečnění.

Pokud budeme stejně stateční, jako naši předkové, možná někde v budoucnu budou školky, které nebudou mít přeplněné třídy, děti nebudou mít výchovné ani jiné problémy, ve třídách budou odborně vzdělání pedagogové, kterým bude k ruce asistent i psycholog, každé dítě bude mít možnost umístění, učitelé budou po právu ohodnoceni a na veřejnosti plně respektováni....

## Seznam literatury:

- ANM, Fond Marie Riegrová-Palacká, Předpisy týkající se městské opatrovny U Sv. Jakuba, kart. Č. 13, inv. č. 531
- Bečvářová Z. – Současná mateřská škola a její řízení, Praha 2003, nakl. Portál s.r.o. ISBN 80-7178-537-7
- Bednářová J. – Předškolní výchova v ČSSR, Praha 1988, ISBN (brož.), Sign. IV 4413
- Coufalová V. - Dobročinné aktivity Marie Riegrové-Palacké a Marie Pape-Carpantier ve prospěch reformy předškolního vzdělávání v 19. století, vydáno 25. 10. 2010
- Fottová Marie, Publikace č. 84-0-39, r. 1958
- Havlínová M. a spol. - Zdravá MŠ – 1995, ISBN 80-7178 – 048 – 0, nakl. Portál, Praha 1995
- Jarníková I., Index pomůcek pro školy mateřské..., v ped. knihovně pod číslem II. 11643 Vt2, Čáslav
- Klímová D. a spol – Stará dělnická Praha, nakl. Academia, Československé akademie věd, 1981 ISBN 509-21-858
- Lenderová, M. Macková, Z. Bezečný, T. Jiránek - Dějiny každodennosti „dlouhého 19. stol“, II. díl- Život všední i sváteční; M.
- Lenderová M., Rýdl K. – Radostné dětství? ISBN 80 – 7185 – 647 – 9, nakl. L. Horáček – Paseka v Praze 2006
- Matějček Z. - Co, kdy a jak ve výchově dětí, ISBN 80-7178-085-5, Nakladatelství Portál s.r.o.
- Mišurcová V. - Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. stol. Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha 1980, 17-217-79, Číslo publikace – 1721-1138
- Mišurcová V. – Hra a hračka v životě dítěte, Státní ped. nakladatelství, 1980, ISBN 510-21-857
- Mišurcová V. -, 150 let MŠ v českých zemích, UK Orbis, Ped. Fakulty Praha 1982, ÚVTEI 76047
- Opravilová E., Uhlířová J. - Předškolní výchova v zrcadle pramenů, ISBN 978–80–7290–482-2, 2010
- Opravilová E. - Předškolní pedagogika I. – Smysl a proměny dětství, Liberec 2002
- Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, schválilo MŠ ČSR, 23. 12. 1983
- Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, Státní pedagogické nakladatelství 1984, 14-648-841936
- Rýdl K., Dítě a dětství v historickém vývoji, odborná publikace UK z r.
- RVP PV - 2001 , RVP PV – 2004, Vedoucí týmu: Smolíková K., tým: Opravilová E., Havlínová M., Bláhová A., Krejčová V.
- Sborník 3. celostátní konference profesních organizací předškolní výchovy: Retrospektiva a perspektiva předškolního vzdělávání a příprava předškolních pedagogů, 27. 9. 2002, vydala Asociace předškolní výchovy,
- Strnad, - J. V. Svoboda: Školka,
- Svobodová E. a kol. - Vzdělávání v mateřské škole ISBN 978-80-7367-774-9, Nakladatelství Portál s. r.o.
- Šikulová R, I. Čepičková, I. Wedlichová a kolektiv - Kapitoly z předškolní pedagogiky, PF UJEP Ústí nad Labem, skripta 2007

- Velinský S., Kellerová M., Ondrůjová –Velinská . L in *Mateřské školy hl. m. Prahy, Rámcové osnovy pro školy mateřské*, Soubor informačních statí uspořádala Studovna učitelek mateřských škol hl. m. Prahy
- Zákon č.561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání

### **Seznam odborných časopisů:**

- Smolíková K.: *Poradce ředitelky č. 9*, květen 2012

### **Seznam fotografií**

- č.1 *V. Svoboda*, <http://cs.wikipedia.org>, *ke dni*
- č.2 *Friedrich Fröbel* <http://cs.wikipedia.org>
- Č. 3 *Dětská slavnost (Stará dělnická Praha)*
- Č. 4 *M. Riegrová – Palacká*, <http://cs.wikipedia.org>
- Č. 5 *Opatrovna*, <http://www.smirice.eu/skola/1920.htm>
- Č. 6 *Dětská hra – kuličky (Stará dělnická Praha)*
- Č. 7 *1905 MŠ Malenovice*, <http://www.mssidlmal.info>
- Č. 8 *hry dětí z MŠ 1875 (Stará dělnická Praha)*
- Č. 9 *MŠ Opatovice*, <http://www.opatovice.eu>
- Č. 10 *Hry dětí v MŠ cca 1940 (Předškolní výchova v ČSSR, Bednářová)*
- Č. 11 *MŠ Buštěhrad*, [www.zsbustehrad.cz](http://www.zsbustehrad.cz)
- Č. 12 *MŠ Chudých školských sester ve Slavkově*, <http://www.ms-zvidalek.cz>
- Č. 13 *Učitelka s dětmi na vycházce (Předškolní výchova v ČSSR, Bednářová)*
- č. 14 *MŠ Lubná*
- Č. 15 *Pohádková kniha o pejskovi a kočičce (vlastní zdroj)*
- Č. 16 *MŠ Kovalovice*
- Č. 17 *R. Steiner*, [http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf\\_Steiner](http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Steiner)
- Č. 18 *M. Montessori*, [http://cs.wikipedia.org/wiki/Maria\\_Montessori](http://cs.wikipedia.org/wiki/Maria_Montessori)
- Č. 19 *MŠ Brňany*
- Č. 20 *MŠ Koloděje (vlastní zdroj)*
- Č. 21 *Dětská stavebnice z r. 1980 (Hra a hračka v životě dítěte)*
- Č. 22 *Dětská stavebnice z r. 2012( katalog hraček Nomiland, 2012)*
- Č. 23 *Hračka z r. 1980 (Hra a hračka v životě dítěte)*
- Č. 24 *Hračka z r. 2012 ( katalog hraček Nomiland, 2012)*
- Č. 25 *Dětské hračky 20. stol. (muzeum hraček Jiřská 216,Praha1)*

## Seznam Internetových adres

- <http://mspozarni.sweb.cz/historie.htm> -ke dni 15. 5. 2012
- <http://www.smirice.eu/skola/1920.htm> ke dni 15.5.2012
- <http://www.pedgym-kv.cz/data/soubory/1.P.doc> , – 15. 5.2012
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C3%ADt%C4%9Bk> k 15. 5. 2012
- <http://www.vanilka.cz>
- [http://www.hana-dvorakova.cz/Vyhodnoceni\\_projektu\\_HT.pdf](http://www.hana-dvorakova.cz/Vyhodnoceni_projektu_HT.pdf)
- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>
- [http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP\\_PV-2004.pdf](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)
- <http://www.csicr.cz/> ke dni 15. 5. 2012
- <http://clovek.ff.cuni.cz/view.php?cislocianku=2010102509>

## Seznam obrázků

Č. 1 *Moje rodina, Marta, 4 roky (vlastní zdroj)*

## Seznam grafů

Na prvním místě je uvedené číslo grafu, následuje číslo otázky v dotazníku a potom znění otázky.

Otázky týkající se dětí jsou zobrazeny vínovou barvou.

### **Pilotní dotazník:**

- |           |        |   |
|-----------|--------|---|
| Graf č. 1 | č. 1   | <i>Jaká byla Vaše školka?</i>                       |
|           | č. 9   | <i>Navštěvuje Vaše dítě MŠ?</i>                     |
| Graf č. 2 | č. 2   | <i>Vaše nejmilejší hračka?</i>                      |
|           | č. 8   | <i>Jaká je nejoblíbenější hračka Vašeho dítěte?</i> |
| Graf č. 3 | č.3a   | <i>Jaká je Vaše nejhezčí vzpomínka na MŠ?</i>       |
| Graf č. 4 | č. 3 b | <i>Jaká je Vaše nejhorší vzpomínka na MŠ?</i>       |
| Graf č. 5 | č. 4   | <i>Navštěvovali jste nějaké zájmové činnosti?</i>   |
|           | č. 10  | <i>Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky?</i>        |
| Graf č. 6 | č. 5   | <i>Věnovali se Vám rodiče? Jak?</i>                 |
|           | č. 12  | <i>Jak se věnujete svému dítěti Vy?</i>             |
| Graf č. 7 | č. 6   | <i>Měli jste povinnosti v domácnosti</i>            |
|           | č. 11  | <i>Má Vaše dítě nějaké povinnosti?</i>              |

- Graf č. 8      č. 7      *Řekli byste, že bylo Vaše dětství šťastné?*
- Graf č. 9      č. 13      *Zkuste porovnat své dětství s dětstvím Vašeho dítěte.*
- Graf č. 10      č. 14      *Kolik hodin denně má Vaše dítě pro sebe?*
- Graf č. 11      č. 15      *Jaké jsou podle Vás dnešní děti?*
- Nový dotazník**
- Graf č. 12      č. 2a      *Jaké pocity ve Vás vzpomínka na školku vyvolává?*
- Graf č. 13      č. 2b      *Vzpomínáte si na svou učitelku ze školky?*
- Graf č. 14      č. 2c      *Na jaké činnosti v mateřské škole si vzpomínáte?*
- Graf č. 15      č. 3a      *Jaká byla Vaše nejoblíbenější hračka v mateřské škole?*
- Graf č. 16      č. 3b      *Jaká byla Vaše nejoblíbenější hračka doma?*
- Graf č. 17      č. 4a      *Jaká je Vaše nejhezčí vzpomínka na mateřskou školu?*
- Graf č. 18      č. 4b      *Jaká je Vaše nejhorší vzpomínka na mateřskou školu?*
- Graf č. 19      č. 5a      *Jakým způsobem jste trávili volný čas mimo mateřskou školu – organizovanou formou?*
- Graf č. 20      č. 5b      *Jakým způsobem jste trávili volný čas mimo mateřskou školu - vlastní aktivitou?*
- Graf č. 21      č. 6      *Jakým způsobem jste trávili volný čas se svými rodiči?*
- Graf č. 22      č. 7      *Museli jste doma pomáhat? S čím?*
- Graf č. 23      č. 8      *Řekl/a byste, že bylo Vaše dětství šťastné?*
- Graf č. 24      č. 9      *Jaká byla nejoblíbenější hračka Vašeho dítěte?*
- Graf č. 25      č. 10      *Jaká je, byla, nejoblíbenější hračka Vašeho dítěte?*
- Graf č. 26      č. 11a      *Co si myslíte, že Vaše dítě ve školce baví, bavilo, nejvíc?*
- Graf č. 27      č. 11      *Je něco, co podle Vás Vašemu dítěti ve školce nejvíce vadí, vadilo?*
- Graf č. 28      č. 12      *Jakým způsobem tráví, nebo trávilo Vaše dítě volný čas mimo mateřskou školu - organizovaně ?*
- Graf č. 29      č. 13-      *Jakým způsobem tráví, nebo trávilo Vaše dítě volný čas mimo mateřskou školu neorganizovaně?*
- Graf č. 30      č. 14      *Máte pocit, že se svému dítěti věnujete stejně, jako se rodiče věnovali Vám?*

- Graf č. 31 č. 15 *Zkuste porovnat své dětství s dětstvím Vašich dětí.*
- Graf č. 32 č. 16 *Řekli byste, že je dětství Vašeho dítěte šťastné?*
- Graf č. 33 č. 17a *Pokuste se odhadnout, zda jste měli v dětství hodně, nebo málo volného času.*
- Graf č. 34 č. 17b *Má, mělo, Vaše dítě hodně, nebo málo volného času na hru?*
- Graf č. 35 č. 18 a *Myslíte si, že se na dnešní děti hodí některý z uvedených výroků?*
- Graf č. 36 č. 18 b *Myslíte si, že se na dnešní děti hodí některý z uvedených výroků?*
- Graf č. 37 č. 19 *Na jaké úrovni jsou podle Vás dnešní mateřské školy?*
- Graf č. 38 č. 20 *Myslíte si, že mají dnešní mateřské školy nějaké nedostatky?*

### **Řízený rozhovor**

- Graf č. 39 č. 1 *S jakou hračkou si nejraději hraješ ve školce?*  
 č. 2 *S jakou hračkou si nejraději hraješ doma?*
- Graf č. 40 č. 3 *Co ve školce nejraději děláš, která činnost se ti nejvíc líbí?*
- Graf č. 41 č. 4 *Je ti něco ve školce nepříjemné, něco co ti vadí?*
- Graf č. 42 č. 5 *Chodíš na nějaký kroužek? Pokud ano na jaký?*
- Graf č. 43 č. 6 *Hraješ si doma s maminkou a tatínkem? Čtou ti pohádky, zpíváte si, chodíte na výlety, hraje si společně s hračkami?*

### **Seznam tabulek**

- Tabulka č. 1 Porovnání odpovědí rodičů z MŠ Sedlčanská, z MŠ Koloděje a dotazníku s odpověďmi dětí. (vlastní zdroj)

### **Seznam příloh**

- Příloha č. 1 Režim dne (rozvrh hodin podle L.Chimaniho)
- Příloha č. 2 ukázka práce učitele podle díla: Školka, čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybroušení rozumu a zušlechtnění srdce s navedením ke čtení, počítání a rejsování pro učitele, pěstouny a rodiče.“ J. V. Svoboda, poprvé vyšlo v r. 1839
- Příloha č. 3 Ministerský výnos č. 4 771, 22. 6. 1872
- Příloha č. 4 Index pomůcek pro školy mateřské..... I. Jarníková, 1908
- Příloha č. 5 A. Süsová a I. Jarníková – režim dne
- Příloha č. 6 Metody a prostředky výchovně – vzdělávací práce, Dr. M. Fottová, 1958
- Příloha č. 7 Program výchovně-vzdělávací práce pro jesle a mateřské školy, 1983
- Příloha č. 8 Denní režim, Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, 1984

- Příloha č. 9 Zdravá škola, M.Havlinová a spol., 1995
- Příloha č. 10 Pilotní dotazník
- Příloha č. 11 Nový dotazník
- Příloha č. 12 Růst a motorická výkonnost předškolních dětí
- Příloha č. 13 Ukázka z kroniky MŠ v Prackovicích
- Příloha č. 14 Kronika mateřské školy Ostrava – Heřmanice
- Příloha č. 15 Dětská hra: Na krvavý koleno
- Příloha č. 16 Konkretizované očekávané výstupy



